

МВС УКРАЇНИ

ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Кафедра цивільно-правових дисциплін

Резніченко С. В.

ЦИВІЛЬНЕ ТА СІМЕЙНЕ ПРАВО

Навчально-методичний посібник
для підготовки до семінарських занять та виконання самостійної роботи

ЧАСТИНА I

Галузь знань – 08 Право
Спеціальність – 081 Право
Освітній ступінь – бакалавр

Одеса
ОДУВС
2017

Схвалено та рекомендовано до друку на засіданні кафедри цивільно-правових дисциплін, протокол № 1 від 30.08. 2017 року

Схвалено та рекомендовано до друку на засіданні навчально-методичної ради університету, протокол № 1 від 31.08. 2017 року

Рецензенти:

Шишка Р.Б. доктор юридичних наук, професор, професор кафедри інтелектуальної власності та права Київського інституту інтелектуальної власності та права НУ «ОЮА»;

Маковій В.П., кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін

Укладач – **Резніченко С. В.**, кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри цивільно-правових дисциплін

Цивільне та сімейне право : навч.-метод. посіб. для студентів в межах здобуття освітнього ступеня “бакалавр” за спеціальністю 081 Право — Одеса : ОДУВС, 2017. — 142 с.

© Резніченко С. В., укладання, 2017

ЗМІСТ

Передмова	4
Програма навчальної дисципліни.....	9
Модульний склад навчальної дисципліни.....	20
Методичні рекомендації для підготовки до семінарських занять та виконання самостійної роботи.....	22
Питання для підготовки до заліку та екзамену.....	136
Критерії успішності навчання та засоби діагностики успішності навчання.....	140

Передмова

У незалежній і демократичній Україні започатковано активне створення нового правового поля, яке повинно відповідати загальновизнаним світовим стандартам, побудованим на пріоритеті загальнолюдських демократичних цінностей, непорушності права приватної власності. Водночас з формуванням правової системи незалежної України, юридична наука перебуває як під впливом багатовікового досвіду світової цивілізації, так і позитивного досвіду нормотворчості та правової науки радянського періоду.

Процеси європейської інтеграції охоплюють дедалі більше сфер життєдіяльності. Не стала винятком і освіта, особливо вища школа. Україна чітко визначила орієнтир на входження в освітній простір Європи, здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог, дедалі наполегливіше працює над практичним приєднанням до Болонського процесу.

Розбіжностей в науці щодо місця цивільного права у правовій системі не виникає. Цивільне право відноситься до групи приватних галузей права. Цивільне право однозначно визнається основною самостійною галуззю права, яка має свій предмет та метод правового регулювання. Але це не означає, що воно позбавлене певних проблем. Вони існують, але стосуються в основному визначення кола регульованих цивільним правом відносин, змісту методу правового регулювання, співвідношення норм цивільного права з іншими галузевими та міжгалузевими системами. Цивільний кодекс став кодексом приватного права, який, зокрема, охоплює все приватноправове поле, регулює всі без винятку особисті немайнові та майнові відносини, які ґрунтуються на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності та є основним актом у системі всього цивільного законодавства.

Крім цивільного права дисципліна охоплює і сімейне право. Науковці не мають одностайного підходу до самостійності сімейного права, його предмета та методу. Більшість варіантів Цивільного кодексу України (ЦК) включали норми, які регулюють сімейні відносини до структури ЦК. Але шлюбно-сімейні відносини не можуть розглядатися як складова предмету цивільно-правового регулювання, оскільки це позбавляє їх духовності та послаблює значення морально-етичних норм. Тому сімейне право як галузь є окремою галуззю, котра має свій предмет вивчення та метод регулювання.

Сімейне право також відноситься до приватного права і тому навчальним планом об'єднано з цивільним правом та складає одну навчальну дисципліну.

Перша частина курсу передбачає вивчення загальних положень, які стосуються загальних засад цивільного права, джерел, особливостей цивільних правовідносин, цивільної правосуб'єктності учасників, правового статусу юридичних осіб, правового режиму об'єктів цивільного права, правочинів, представництва, строків та термінів, особистих немайнових прав фізичних осіб, також в першій частині дисципліни детально вивчається речове право, яке включає в себе право власності, право володіння чужим

майном, сервітути, емфітевзис та суперфіцій, а також право інтелектуальної власності.

У посібнику визначається програма дисципліни “Цивільне та сімейне право”, яка вивчається студентами університету згідно з навчальним планом. У ньому відображений сучасний стан правового регулювання цивільних правовідносин в Україні, а також досягнення науки і практики цивільного права.

Матеріали розроблені на правовій основі Конституції України, Цивільного кодексу України, Сімейного кодексу та іншого законодавства України, з урахуванням численних змін і доповнень до нього.

Методичні рекомендації містять тематичний план з розкладом часу, відведеного для проведення лекційних, семінарських занять із студентами; завдання на самостійну роботу до кожної теми з додатковими питаннями; методичні рекомендації та плани семінарських занять з темами рефератів і переліком літератури для вивчення теми; питання для самостійного повторення навчального матеріалу.

Студентам при вивченні теоретичного курсу особливу увагу слід звернути на джерела права і нормативні матеріали, що регулюють цивільні правовідносини. Необхідно постійно цікавитись судовою практикою розгляду цивільних справ, а також процесуальними питаннями несудових форм захисту цивільних прав і охоронюваних законом інтересів громадян та організацій, виявляючи їх зв'язки з практикою діяльності органів внутрішніх справ. Для цього треба використовувати постанови Пленуму і ухвали колегії в цивільних справах Верховного Суду України.

З метою більш глибокого засвоєння теоретичного матеріалу, викладеного в навчальній і науковій літературі, та придбання практичних навичок, студенти повинні виконати завдання, розміщені в даних методичних рекомендаціях.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни “Цивільне та сімейне право” є засвоєння студентами змісту цивільного та сімейного законодавства України, оволодіння навичками правильного його використання в процесі виконання своїх службових обов'язків за обраним фахом, вивчення основних наукових течій в цій сфері.

Загальноосвітня (навчальна) мета - сприяти становленню сучасного висококваліфікованого фахівця-юриста на підставі вивчення цивільного та сімейного права як специфічного соціального явища.

Розвиваюча мета - формувати й розвивати правові знання студентів, навчити їх аналізувати нормативно-правові акти та інші документи, виробити навички самостійного аналізу державно-правових явищ, уміння застосовувати отримані знання при оцінюванні конкретної ситуації, сприяти оволодінню уміннями та навичками, які потрібні у професійній діяльності.

Виховна мета - формувати переконання та ціннісні орієнтації студентів відповідно до ідеалів гуманізму, демократії, соціальної справедливості, поваги до особистості, виховувати активну громадську позицію, сприяти усвідомленню ролі та значення юридичної діяльності в становленні Української держави; сприяти розвитку в майбутніх юристів правової свідомості і правової культури, професійних й особистих якостей.

Основними завданнями вивчення дисципліни “Цивільне та сімейне право” є наступні:

- засвоїти нормативні приписи цивільного та сімейного законодавства незалежно від його форми, а саме:

- щодо поняття цивільного права України та його системи, цивільне право та цивільне законодавство;
- про поняття, особливості цивільних правовідносин, з’ясувати елементи цивільних правовідносин, визначити види цивільних правовідносин;
- про захист цивільних прав та відповідальність у цивільному праві;
- щодо поняття фізичної особи, правоздатності та дієздатності фізичної особи, індивідуалізації фізичної особи, фізичної особи як підприємця;
- щодо поняття і ознак юридичної особи, цивільної правосуб’єктності юридичної особи, видів юридичних осіб, виникнення та припинення діяльності юридичних осіб, держави, територіальних громад як учасників цивільних правовідносин;
- щодо поняття права власності в об’єктивному та суб’єктивному розумінні, суб’єктів та об’єктів права власності, змісту права власності, форм права власності, способів набуття і припинення права власності. захисту права власності;
- щодо поняття договору, свободи договору та змісту договору, необхідно звернути увагу на обов’язковість договору, типові умови договору та строк договору, закріпити знання студентів про значення оферти та акцепту, необхідно знати які підстави передбачає закон для зміни або розірвання договору;
- щодо поняття відшкодування шкоди, відповідальність за шкоду, заподіяну працівником, джерелом підвищеної небезпеки; особливу увагу звернути на відповідальність за шкоду, заподіяну малолітніми, неповнолітніми, недієздатними та обмежено дієздатними особами;
- щодо поняття спадкування та його видів, спадкування за заповітом, а також спадкування за законом; необхідно детально розібратися з чергами при спадкуванні за законом, а також з спадкуванням за правом представлення;
- щодо поняття, предмету, принципів та значення сімейного права. Розглянути поняття сім’ї у соціальному і юридичному значенні. Усвідомити поняття та види сімейних правовідносин, підстави їх виникнення, зміни і припинення, суб’єкти та об’єкти сімейних правовідносин;
- щодо поняття та порядку укладання шлюбу; розглянути розірвання шлюбу в державних органах реєстрації актів цивільного стану та в судовому

порядку, а також юридичні наслідки розірвання шлюбу. Вміти скласти шлюбний договір; ознайомитись з особливостями позовної заяви щодо припинення шлюбу;

- навчитися їх використовувати у повсякденній діяльності за обраним фахом;

- вивчити основні наукові погляди, які обґрунтовують юридичну природу того чи іншого цивільно-правового поняття;

- навчитися застосовувати методи пізнання навчального матеріалу при засвоєнні цивільного та сімейного права;

- сформувати уміння логічно мислити й застосовувати методи наукового пізнання у процесі навчання цивільному та сімейному праву;

- застосовувати отримані знання при вивченні інших галузей приватного права в межах національної правової системи;

- сформувати вміння вирішувати колізійні ситуації та усувати прогалини в законодавстві шляхом застосування аналогії права та аналогії закону;

- поєднувати теоретичні та практичні знання при розв'язанні задач та інших завдань практичного спрямування.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- визначення цивільного права; предмет цивільного права; метод цивільно-правового регулювання; функції цивільного права; систему цивільного права; поняття цивільного законодавства; акти цивільного законодавства;

- поняття фізичної особи як суб'єкта цивільного права, правоздатність фізичної особи, дієздатність фізичної особи та її диференціацію, визнання фізичної особи безвісно відсутньою, оголошення фізичної особи померлою, ім'я та місце проживання фізичної особи, акти цивільного стану, фізична особа – підприємець;

- поняття права власності; права володіння; права користування; права розпорядження; підстави набуття права власності; момент виникнення права власності у набувача; здійснення права власності; припинення права власності; право спільної власності; захист права власності;

- способи забезпечення виконання зобов'язання та їх характеристики, правові наслідки невиконання зобов'язання, забезпеченого заставою;

- поняття договору купівлі-продажу; знати, що договір купівлі-продажу – це правочин; знати, що до договорів постачання, міни, контрактації сільськогосподарської продукції застосовуються загальні положення про договір купівлі-продажу; знати, що усі вищезазначені договори поєднує те, що їх дія направлена на відчуження майна на відплатних або невідплатних умовах;

- поняття публічна обіцянка винагороди, публічна обіцянка винагороди без оголошення конкурсу, відшкодування шкоди, завданої внаслідок неусунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи;

- поняття визначення походження дитини від матері та батька, які перебувають у шлюбі між собою; визначення походження дитини від матері

та батька, які не перебувають у шлюбі між собою; визнання батьківства за рішенням суду. Порядок визначення прізвища, імені, по батькові та реєстрація громадянства дітей; права та обов'язки батьків по вихованню та розвитку дитини; вирішення спорів, пов'язаних з місцем проживання дітей; підстави та наслідки позбавлення батьківських прав; порядок поновлення в батьківських правах; відібрання дітей від батьків без позбавлення їх батьківських прав.

Крім того, студент повинен знати:

- *на понятійному рівні* тенденції розвитку цивільного та сімейного права в умовах ринкової економіки яка породила різноманітні види права власності та організаційно-правові форми юридичних осіб, що зумовлює необхідність знань не тільки відповідно правового регулювання, а й вивчення правових засад цивільного законодавства;

- *на фундаментальному рівні* зміст проблеми цивільного та сімейного права як галузі права, методологічні засади аналізу нормативно-правової бази, специфіку предмета правового регулювання, а також джерел, норм які власне і складають його систему;

- *на практично-творчому рівні* вимоги, які ставляться до юриста-спеціаліста, юриста-керівника це правове супроводження цивільних правовідносин та недопустимість порушення прав та інтересів учасників цих відносин, формування високої культури в суспільстві.

вміти :

- давати вірну юридичну кваліфікацію означеним фактичним відносинам;
- тлумачити чинне цивільне законодавство;
- застосовувати на практиці діюче законодавство;
- розробляти проекти цивільно-правових документів та іншої ділової документації.

При цьому також вміти:

- *на евристичному (алгоритмічному) рівні* формувати власну точку щодо об'єктивної необхідності цивільного та сімейного права, а також щодо відносин, які недостатньо врегульовані законодавчими актами;

- *на творчому рівні* використовувати свої внутрішні якості у підвищенні ефективності професійної діяльності, досліджувати недоліки законодавчого регулювання окремих договірних відносин та відносин власності в умовах ринкової економіки і формувати пропозиції щодо їх вирішення.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1 частина

Програма навчальної дисципліни для осіб з підготовки бакалавра за спеціальністю

081 Право складається з таких змістових модулів:

Змістовний модуль 1

Тема № 1. Цивільне право в системі права. Цивільне законодавство

Місце цивільного права в системі правових галузей. Предмет, метод, функції цивільного права. Визначення і система цивільного права.

Поняття і структура цивільного законодавства. Загальні засади цивільного законодавства. Акти цивільного законодавства України. Дія актів цивільного законодавства у часі. Акти цивільного законодавства і договір. Звичай. Аналогія.

Основні риси цивільного права зарубіжних країн.

Цивільне право як наука і навчальна дисципліна.

Тема № 2. Цивільні правовідносини

Поняття цивільних правовідносин. Відмінність цивільних правовідносин від інших галузевих правовідносин. Особливості цивільних правовідносин.

Елементи цивільно-правових відносин. Суб'єкти цивільних правовідносин. Об'єкти цивільно-правових відносин. Суб'єктивне цивільне право. Суб'єктивний цивільний обов'язок.

Види цивільно-правових відносин. Ознаки, за якими класифікуються правовідносини. Регулятивні і охоронні відносини. Абсолютні й відносні правовідносини. Активні і пасивні цивільні правовідносини. Речові й зобов'язальні відносини. Майнові і особисті немайнові відносини.

Значення цивільних правовідносин.

Тема № 3. Підстави виникнення і здійснення цивільних прав та виконання обов'язків

Підстави виникнення цивільних прав та обов'язків. Набуття цивільних прав та обов'язків власними діями суб'єкта цивільного права, спільними діями одночасно двох або кількох осіб та внаслідок техногенів.

Здійснення цивільних прав. Право на власні дії, право на чужі дії та право на захист. Межі здійснення цивільних прав. Зловживання правом (шикана).

Виконання цивільних обов'язків. Обов'язок активного типу. Обов'язок пасивного типу.

Тема № 4. Захист цивільних прав та інтересів

Право на захист цивільних прав та інтересів. Захист цивільних прав та інтересів судом. Захист цивільних прав та інтересів Президентом України, органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим або органами місцевого самоврядування. Захист цивільних прав нотаріусом. Самозахист цивільних прав. Здійснення права на захист.

Визнання незаконним правового акта органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування.

Відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди.

Відшкодування моральної шкоди.

Змістовний модуль 2

Тема № 5. Фізичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин

Поняття фізичної особи. Цивільна правоздатність фізичної особи. Обсяг цивільної правоздатності фізичної особи. Запобігання обмеженню можливості фізичної особи мати цивільні права та обов'язки. Ім'я фізичної особи. Місце проживання фізичної особи.

Цивільна дієздатність фізичної особи. Часткова цивільна дієздатність фізичної особи, яка не досягла чотирнадцяти років. Неповна цивільна дієздатність фізичної особи у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років. Цивільна відповідальність неповнолітньої особи. Повна цивільна дієздатність. Надання повної цивільної дієздатності.

Обмеження цивільної дієздатності фізичної особи. Правові наслідки обмеження цивільної дієздатності фізичної особи. Поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, цивільна дієздатність якої була обмежена. Визнання фізичної особи недієздатною. Момент визнання фізичної особи недієздатною. Правові наслідки визнання фізичної особи недієздатною. Поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, яка була визнана недієздатною.

Визнання фізичної особи безвісно відсутньою. Опіка над майном фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою, а також фізичної особи, місце перебування якої невідоме. Скасування рішення суду про визнання фізичної особи безвісно відсутньою. Оголошення фізичної особи померлою. Правові наслідки оголошення фізичної особи померлою. Правові наслідки появи фізичної особи, яка була оголошена померлою.

Акти цивільного стану.

Право фізичної особи на здійснення підприємницької діяльності. Застосування до підприємницької діяльності фізичних осіб нормативно-правових актів, що регулюють підприємницьку діяльність юридичних осіб. Цивільно-правова відповідальність фізичної особи – підприємця. Банкрутство

фізичної особи – підприємця. Управління майном, що використовується у підприємницькій діяльності, органом опіки та піклування.

Тема № 6. Опіка та піклування

Завдання опіки та піклування. Орган опіки та піклування. Обов'язок повідомляти про фізичних осіб, які потребують опіки або піклування. Фізичні особи, над якими встановлюється опіка. Фізичні особи, над якими встановлюється піклування. Встановлення опіки та піклування судом. Встановлення опіки та піклування органом опіки та піклування. Місце встановлення опіки або піклування. Призначення опікуна або піклувальника. Фізична особа, яка не може бути опікуном або піклувальником. Опіка або піклування над фізичною особою, щодо якої не призначено опікуна або піклувальника. Опіка або піклування над фізичною особою, яка перебуває у спеціальному закладі.

Права та обов'язки опікуна. Правочини, які не може вчиняти опікун. Права та обов'язки піклувальника. Правочини, на вчинення яких піклувальник не може давати згоду. Правочини, які вчиняються з дозволу органу опіки та піклування. Управління майном особи, над якою встановлено опіку. Право опікуна та піклувальника на плату за виконання ними своїх обов'язків. Опіка над майном. Звільнення опікуна та піклувальника. Припинення опіки. Припинення піклування. Надання дієздатній фізичній особі допомоги у здійсненні її прав та виконанні обов'язків. Оскарження дій опікуна, рішень органу опіки та піклування.

Тема № 7. Особисті немайнові права фізичної особи

Поняття особистого немайнового права. Види особистих немайнових прав. Зміст особистого немайнового права. Здійснення особистих немайнових прав. Забезпечення здійснення особистих немайнових прав. Обмеження особистих немайнових прав. Захист особистого немайнового права. Поновлення порушеного особистого немайнового права. Спростування недостовірної інформації. Заборона поширення інформації, якою порушуються особисті немайнові права. Правові наслідки невиконання рішення суду про захист особистого немайнового права. Право фізичної особи, особисте немайнове право якої порушено, на відшкодування шкоди.

Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи. Право на життя. Право на усунення небезпеки, яка загрожує життю та здоров'ю. Право на охорону здоров'я. Право на медичну допомогу. Право на інформацію про стан свого здоров'я. Право на таємницю про стан здоров'я. Права фізичної особи, яка перебуває на стаціонарному лікуванні у закладі охорони здоров'я. Право на свободу. Право на особисту недоторканність. Право на донорство. Право на сім'ю. Право на опіку або піклування. Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля.

Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи. Право на ім'я. Право на зміну імені. Право на використання імені. Право на повагу до гідності та честі. Повага до людини, яка померла. Право на недоторканність ділової репутації. Право на індивідуальність. Право на особисте життя та його таємницю. Право на інформацію. Право на особисті папери. Розпоряджання особистими паперами. Право на ознайомлення з особистими паперами, які передані до фонду бібліотек або архівів. Право на таємницю кореспонденції. Захист інтересів фізичної особи при проведенні фото-, кіно-, теле- та відеозйомок. Охорона інтересів фізичної особи, яка зображена на фотографіях та в інших художніх творах. Право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості. Право на місце проживання. Право на недоторканність житла. Право на вибір роду занять. Право на свободу пересування. Право на свободу об'єднання. Право на мирні зібрання.

Тема № 8. Юридична особа як суб'єкт цивільних правовідносин

Поняття юридичної особи. Види юридичних осіб. Участь юридичних осіб публічного права у цивільних відносинах. Організаційно-правові форми юридичних осіб.

Підприємницькі товариства. Непідприємницькі товариства. Здійснення підприємницької діяльності неприємницькими товариствами та установами.

Створення юридичної особи. Вимоги до змісту установчих документів. Державна реєстрація юридичної особи. Найменування юридичної особи.

Цивільна правоздатність юридичної особи. Цивільна дієздатність юридичної особи. Місцезнаходження юридичної особи. Особисті немайнові права юридичної особи. Філії та представництва. Відповідальність юридичних осіб.

Управління товариством. Загальні збори учасників товариства. Виконавчий орган товариства. Право участі у товаристві.

Управління установою. Передання майна установі. Зміна мети установи та структури управління.

Припинення юридичної особи. Обов'язки особи, що прийняла рішення про припинення юридичної особи.

Злиття, приєднання, поділ та перетворення юридичної особи. Порядок припинення юридичної особи шляхом злиття, приєднання, поділу та перетворення. Перетворення юридичної особи. Виділ. Ліквідація юридичної особи. Порядок ліквідації юридичної особи. Задоволення вимог кредиторів.

Тема № 9. Підприємницькі товариства

Поняття та види господарських товариств. Учасники господарського товариства. Майно господарського товариства. Права учасників

господарського товариства. Обов'язки учасників господарського товариства. Залежне господарське товариство.

Поняття повного товариства. Засновницький договір повного товариства. Управління повним товариством. Ведення справ повного товариства. Розподіл прибутку та збитків повного товариства. Відповідальність учасників повного товариства за його зобов'язаннями. Зміни у складі учасників повного товариства. Вихід з повного товариства. Передання учасником частки (її частини) у складеному капіталі повного товариства. Виключення зі складу учасників повного товариства. Вибуття з повного товариства. Розрахунки у разі виходу, виключення та вибуття з повного товариства. Звернення стягнення на частину майна повного товариства, пропорційну частці учасника товариства у складеному капіталі. Ліквідація повного товариства

Основні положення про командитне товариство. Засновницький договір командитного товариства. Учасники командитного товариства. Управління командитним товариством. Права та обов'язки вкладника командитного товариства. Відповідальність вкладника командитного товариства. Ліквідація командитного товариства.

Поняття товариства з обмеженою відповідальністю. Учасники товариства з обмеженою відповідальністю. Договір про заснування товариства з обмеженою відповідальністю. Статут товариства з обмеженою відповідальністю. Статутний капітал товариства з обмеженою відповідальністю. Управління товариством з обмеженою відповідальністю. Контроль за діяльністю виконавчого органу товариства з обмеженою відповідальністю. Перехід частки (її частини) учасника у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю до іншої особи. Вихід учасника із товариства з обмеженою відповідальністю. Звернення стягнення на частину майна товариства з обмеженою відповідальністю, пропорційну частці учасника товариства у статутному капіталі. Ліквідація товариства з обмеженою відповідальністю.

Поняття товариства з додатковою відповідальністю

Поняття акціонерного товариства. Види акціонерних товариств. Створення акціонерного товариства. Статут акціонерного товариства. Статутний капітал акціонерного товариства. Збільшення статутного капіталу акціонерного товариства. Зменшення статутного капіталу акціонерного товариства. Обмеження щодо випуску цінних паперів та щодо виплати дивідендів. Загальні збори акціонерів. Наглядова рада акціонерного товариства. Виконавчий орган акціонерного товариства. Аудиторська перевірка.

Виробничий кооператив. Поняття виробничого кооперативу. Установчі документи виробничого кооперативу. Майно виробничого кооперативу. Припинення членства у виробничому кооперативі і перехід паю.

Тема № 10. Держава, АРК та територіальні громади як учасники цивільних правовідносин

Держава, територіальні громади як учасники цивільних правовідносин.

Правові форми участі держави у цивільних відносинах. Правові форми участі Автономної Республіки Крим у цивільних відносинах. Правові форми участі територіальних громад у цивільних відносинах. Органи, через які діє держава у цивільних відносинах. Органи, через які діє Автономна Республіка Крим у цивільних відносинах. Органи, через які діють територіальні громади у цивільних відносинах. Представники держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад.

Відповідальність за зобов'язаннями держави. Відповідальність за зобов'язаннями територіальних громад. Розмежування відповідальності за зобов'язаннями держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад та створених ними юридичних осіб.

Змістовний модуль 3

Тема № 11. Об'єкти цивільних прав

Поняття об'єкту цивільних прав. Види об'єктів цивільних прав. Обороздатність об'єктів цивільних прав.

Поняття речі. Тварини. Нерухомі та рухомі речі. Державна реєстрація прав на нерухомість. Речі подільні та неподільні. Речі, визначені індивідуальними або родовими ознаками. Речі споживні та неспоживні. Головна річ і приналежність. Складові частини речі. Складні речі. Продукція, плоди та доходи. Майно. Підприємство як єдиний майновий комплекс. Гроші (грошові кошти). Валютні цінності.

Поняття цінного паперу. Групи та види цінних паперів. Вимоги до цінного паперу. Передання прав за цінним папером. Виконання за цінним папером.

Нематеріальні блага. Результати інтелектуальної, творчої діяльності. Інформація. Особисті немайнові блага.

Тема № 12. Правочини

Поняття та види правочинів. Загальні вимоги, додержання яких є необхідним для чинності правочину. Презумпція правомірності правочину. Форма правочину. Способи волевиявлення. Правочини, які можуть вчинятися усно. Вимоги до письмової форми правочину. Правочини, які належить вчиняти у письмовій формі. Нотаріальне посвідчення правочину. Державна реєстрація правочину. Місце вчинення правочину. Правочини, щодо яких правові наслідки пов'язуються з настанням певної обставини. Тлумачення змісту правочину. Відмова від правочину.

Недійсність правочину. Правові наслідки недійсності правочину. Правові наслідки недійсності окремих частин правочину. Правові наслідки недодержання вимоги щодо письмової форми правочину. Правові наслідки недодержання вимоги закону про нотаріальне посвідчення одностороннього правочину. Правові наслідки недодержання вимоги закону про нотаріальне посвідчення договору. Правові наслідки вчинення правочину малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності. Правові наслідки вчинення правочину неповнолітньою особою за межами її цивільної дієздатності. Правові наслідки вчинення правочину фізичною особою, цивільна дієздатність якої обмежена, за межами її цивільної дієздатності. Правові наслідки вчинення правочину без дозволу органу опіки та піклування. Правові наслідки вчинення правочину дієздатною фізичною особою, яка у момент його вчинення не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними. Правові наслідки вчинення правочину недієздатною фізичною особою. Правові наслідки укладення юридичною особою правочину, якого вона не мала права вчиняти. Правові наслідки вчинення правочину, який порушує публічний порядок. Правові наслідки правочину, який вчинено під впливом помилки. Правові наслідки вчинення правочину під впливом обману. Правові наслідки правочину, який вчинено під впливом насильства. Правові наслідки правочину, який вчинено у результаті зловмисної домовленості представника однієї сторони з другою стороною. Правові наслідки правочину, який вчинено під впливом тяжкої обставини. Правові наслідки фіктивного правочину. Правові наслідки удаваного правочину. Момент недійсності правочину.

Тема № 13. Представництво у цивільному праві

Поняття та підстави представництва. Види представництва. Правочини, які може вчиняти представник. Правові наслідки вчинення правочину представником. Передоручення. Вчинення правочинів з перевищенням повноважень. Представництво за законом. Комерційне представництво. Представництво за довіреністю. Форма довіреності. Довіреність юридичної особи. Припинення представництва за довіреністю. Скасування довіреності. Відмова представника від вчинення дій, які були визначені довіреністю.

Тема № 14. Строки та терміни у цивільному праві. Позовна давність

Поняття строку та терміну. Визначення строку та терміну. Початок перебігу строку. Закінчення строку. Порядок вчинення дій в останній день строку.

Поняття позовної давності. Загальна позовна давність. Спеціальна позовна давність. Зміна тривалості позовної давності. Обчислення позовної давності. Початок перебігу позовної давності. Позовна давність у разі замін сторін у зобов'язанні. Зупинення перебігу позовної давності. Переривання перебігу

позовної давності. Перебіг позовної давності у разі залишення позову без розгляду. Застосування позовної давності до додаткових вимог. Наслідки спливу позовної давності. Вимоги, на які позовна давність не поширюється.

Змістовний модуль 4

Тема № 15. Право власності

Поняття права власності. Зміст права власності. Суб'єкти права власності. Здійснення права власності. Використання власником свого майна для здійснення підприємницької діяльності. Непорушність права власності. Тягар утримання майна. Ризик випадкового знищення та випадкового пошкодження майна. Право власності Українського народу. Право приватної власності. Право державної власності. Право комунальної власності. Право довірчої власності.

Підстави набуття права власності. Набуття права власності юридичною особою публічного права. Набуття добросовісним набувачем права власності на майно, відчужене особою, яка не мала на це права. Набуття права власності на новостворене майно. Набуття права власності на перероблену річ. Привласнення загальнодоступних дарів природи. Момент набуття права власності за договором. Набуття права власності на безхазяйну річ.

Набуття права власності на рухому річ, від якої власник відмовився. Знахідка. Набуття права власності на знахідку. Право особи, яка знайшла загублену річ, на винагороду та відшкодування витрат, пов'язаних із знахідкою. Бездоглядна домашня тварина. Набуття права власності на бездоглядну домашню тварину. Відшкодування витрат на утримання бездоглядної домашньої тварини та виплата винагороди. Набуття права власності на скарб. Набувальна давність. Набуття права власності у разі приватизації державного майна та майна, що є в комунальній власності.

Підстави припинення права власності. Відмова від права власності. Припинення права власності особи на майно, яке не може їй належати. Припинення права власності внаслідок знищення майна. Викуп земельної ділянки у зв'язку з суспільною необхідністю. Припинення права власності на нерухоме майно у зв'язку з викупом земельної ділянки, на якій воно розміщене. Викуп пам'ятки історії та культури. Реквізиція. Конфіскація.

Поняття і види права спільної власності. Право спільної часткової власності. Визначення часток у праві спільної часткової власності. Здійснення права спільної часткової власності. Плоди, продукція та доходи від використання майна, що є у спільній частковій власності. Утримання майна, що є у спільній частковій власності. Право співвласника розпорядитися своєю часткою у праві спільної часткової власності. Переважне право купівлі частки у праві спільної часткової власності. Момент переходу частки у праві спільної часткової власності до набувача за договором. Виділ частки із майна, що є у спільній частковій власності. Припинення права на частку у спільному майні

за вимогою інших співвласників. Звернення стягнення на частку у майні, що є у спільній частковій власності. Поділ майна, що є у спільній частковій власності. Право спільної сумісної власності. Здійснення права спільної сумісної власності. Виділ частки із майна, що є у спільній сумісній власності. Звернення стягнення на частку майна, що є у спільній сумісній власності. Поділ майна, що є у спільній сумісній власності.

Земля (земельна ділянка) як об'єкт права власності. Суб'єкти права власності на землю (земельну ділянку). Право власника на забудову земельної ділянки. Самочинне будівництво. Право на земельну ділянку при придбанні житлового будинку, будівлі або споруди, що розміщені на ній. Припинення права власності на земельну ділянку.

Право власності на житло. Поняття житла. Житловий будинок як об'єкт права власності. Садиба як об'єкт права власності. Квартира як об'єкт права власності. Права власника житлового будинку, квартири. Права житлово-будівельного (житлового) кооперативу та їх членів на квартиру в будинку кооперативу. Об'єднання власників житлових будинків, квартир.

Захист права власності. Засади захисту права власності. Право власника на витребування майна із чужого незаконного володіння. Право власника на витребування майна від добросовісного набувача. Витребування грошей та цінних паперів. Розрахунки при витребуванні майна із чужого незаконного володіння. Захист права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння. Визнання права власності. Визнання незаконним правового акта, що порушує право власності. Відшкодування шкоди, завданої власникові земельної ділянки, житлового будинку, інших будівель у зв'язку із зниженням їх цінності.

Тема № 16. Речові права на чуже майно

Види речових прав на чуже майно. Захист речових прав на чуже майно.

Суб'єкти права володіння чужим майном. Виникнення права володіння. Припинення права володіння. Обов'язок недобросовісного володільця негайно повернути майно особі, яка має на нього право власності чи інше право або яка є добросовісним володільцем.

Поняття користування чужим майном. Встановлення сервітуту. Зміст сервітуту. Право користування чужою земельною ділянкою або іншим нерухомим майном. Право членів сім'ї власника житла на користування цим житлом. Припинення сервітуту.

Підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис). Строк договору про надання права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб. Права та обов'язки власника земельної ділянки, наданої у користування для сільськогосподарських потреб. Права та обов'язки землекористувача. Право землекористувача на відчуження права

користування земельною ділянкою. Припинення права користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб.

Підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій). Права та обов'язки власника земельної ділянки, наданої для забудови. Права та обов'язки землекористувача. Припинення права користування земельною ділянкою для забудови. Правові наслідки припинення права користування земельною ділянкою.

Тема № 17. Право інтелектуальної власності

Поняття права інтелектуальної власності. Співвідношення права інтелектуальної власності та права власності. Об'єкти права інтелектуальної власності. Суб'єкти права інтелектуальної власності. Підстави виникнення (набуття) права інтелектуальної власності. Особисті немайнові права інтелектуальної власності. Майнові права інтелектуальної власності. Строк чинності прав інтелектуальної власності. Використання об'єкта права інтелектуальної власності. Передання майнових прав інтелектуальної власності. Здійснення права інтелектуальної власності, яке належить кільком особам. Права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору. Права інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням. Наслідки порушення права інтелектуальної власності. Захист права інтелектуальної власності судом.

Право інтелектуальної власності на літературний, художній та інший твір (авторське право). Об'єкти авторського права. Суб'єкти авторського права. Співавторство. Виникнення авторського права. Особисті немайнові права автора. Майнові права інтелектуальної власності на твір.

Право інтелектуальної власності на виконання, фонограму, відеограму та програму (передачу) організації мовлення (суміжні права). Об'єкти суміжних прав. Суб'єкти суміжних прав. Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт суміжних прав.

Право інтелектуальної власності на наукове відкриття. Поняття наукового відкриття. Право на наукове відкриття.

Право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок. Придатність винаходу для набуття права інтелектуальної власності на нього. Засвідчення набуття права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок. Суб'єкти права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок. Майнові права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок.

Право інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми. Придатність компонування інтегральної мікросхеми для набуття права інтелектуальної власності на нього. Засвідчення набуття права інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми. Суб'єкти права інтелектуальної власності на компонування інтегральної

мікросхеми. Майнові права інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми

Право інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію. Поняття та об'єкти раціоналізаторської пропозиції. Обсяг правової охорони раціоналізаторської пропозиції. Суб'єкти права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію. Права суб'єктів права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію.

Право інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин. Види прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин. Суб'єкти права інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин. Майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин, засвідчені патентом.

Право інтелектуальної власності на комерційне найменування. Правова охорона комерційного найменування. Майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування.

Право інтелектуальної власності на торговельну марку. Торговельна марка. Суб'єкти права інтелектуальної власності на торговельну марку. Засвідчення набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку. Майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку.

Право інтелектуальної власності на географічне зазначення. Набуття права інтелектуальної власності на географічне зазначення. Суб'єкти права інтелектуальної власності на географічне зазначення. Права інтелектуальної власності на географічне зазначення.

Право інтелектуальної власності на комерційну таємницю. Поняття комерційної таємниці. Майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю. Охорона комерційної таємниці органами державної влади. Строк чинності права інтелектуальної власності на комерційну таємницю.

МОДУЛЬНИЙ СКЛАД НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Для студентів денної форми навчання 4-го факультету:

Назви змістовних модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	с	п	інд.	с.р.		л	с	п	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Усього годин (2 та 3 курси)	420	96	114			210						
2-й курс	210	48	58			104						
3-й семестр	90 г./3 кр.	22	26			42						
Змістовий модуль 1												
Тема 1. Цивільне право в системі права. Цивільне законодавство	18	6	6			6						
Тема 2. Цивільні правовідносини	8	2	2			4						
Тема 3. Здійснення цивільних прав та виконання обов'язків	8	2	2			4						
Тема 4. Захист цивільних прав та інтересів	8	2	2			4						
Разом за змістовим модулем 1	42	12	12			18						
Змістовий модуль 2												
Тема 5. Фізичні особи як суб'єкти цивільного права	8	2	4			4						
Тема 6. Опіка та піклування	8	2	2			4						
Тема 7. Особисті немайнові права фізичної особи	8	2	2			4						
Тема 8. Юридичні особи	8	2	2			4						

Тема 9. Підприємницькі товариства	8	2	2			4						
Тема 10. Держава, територіальні громади та АРК як учасники цивільних правовідносин	6	0	2			4						
Разом за змістовим модулем 2	48	10	14			24						
4-й семестр	120 г./4 кр.	26	32			62						
Змістовий модуль 3												
Тема 11. Об'єкти цивільних прав	16	4	4			8						
Тема 12. Правочини	14	2	4			8						
Тема 13. Представництво у цивільному праві	122	2	2			8						
Тема 14. Строки та терміни в цивільному праві. Позовна давність	16	2	4			10						
Разом за змістовим модулем 3	58	10	14			34						
Змістовий модуль 4												
Тема 15. Право власності	22	6	6			10						
Тема 16. Речові права на чуже майно	14	2	4			8						
Тема 17. Право інтелектуальної власності	26	8	8			10						
Разом за змістовим модулем 4	62	16	18			28						

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Цивільне право у системі права. Цивільне законодавство

Лекція – 6 годин

План лекції

1. Цивільне право як галузь права.
2. Цивільне право як система законодавства.
3. Основні риси цивільного права зарубіжних країн.
4. Цивільне право як наука і навчальна дисципліна.

Зміст лекції

Місце цивільного права в системі правових галузей. Предмет, метод, функції цивільного права. Співвідношення цивільного права з іншими галузями права. Визначення і система цивільного права.

Поняття і структура цивільного законодавства. Загальні засади цивільного законодавства. Акти цивільного законодавства України. Дія актів цивільного законодавства у часі. Акти цивільного законодавства і договір. Звичай. Аналогія.

Основні риси цивільного права зарубіжних країн.

Цивільне право як наука і навчальна дисципліна.

Самостійна робота – 6 годин

Ознайомитись із планом семінарського заняття, питаннями, що належать до цієї теми.

Опрацювати конспект лекції з даної теми.

Опрацювати рекомендовану для вивчення теми літературу, законспектувати окремі положення, що стосуються питань теми, або зробити нотатки, групуючи їх за певними ознаками.

Рекомендується зробити у робочому зошиті план відповіді на кожне питання, яке виноситься на розгляд під час семінарського заняття.

Ознайомитись з переліком запропонованих тем рефератів.

Самостійно розглянути наступні питання:

1. Приватне право та його джерела.

При вивченні цього питання необхідно визначити що таке приватне право, тобто його дефініція. Серед джерел приватного права важливе місце посідають норми природного права, які створюють своєрідне правове підґрунтя взаємин приватних осіб між собою, а також зазначених осіб із суспільством. Наступним джерелом приватного права є норми національних

систем права, хоча ці норми ґрунтуються на певних загальних уявленнях про свободу індивіда, але, будучи пропущеними через специфічну (місцеву, національну) свідомість, вони набувають відповідного ідеологічного забарвлення та за допомогою колізійних норм впливають на зміст приватного права. До джерел приватного права відносять і міжнародно-правові угоди з питань правового становища приватних осіб. При вивченні джерел необхідно звернути увагу на основне джерело приватного права – римське право, що є своєрідним еталоном європейських систем приватного права.

2. Співвідношення приватного та цивільного права.

Розглядаючи це питання, студенти повинні звернути увагу на спільне та різне, а також їх місце у системі права взагалі. Треба відзначити, що цивільне право – це приватне право, метою існування якого є захист приватних інтересів. У відносинах, які опосередковує приватне право, держава як влада не бере участі. Приватне право регулює суспільні відносини на засадах координації суб'єктів. Перевагу у приватному праві мають диспозитивні норми, які забезпечують використання в регулюванні суб'єктивного розсуду учасників відносин. Цивільне право забезпечує регулювання певної сфери відносин: відносини власності, товарно-грошового обігу, сфери особистого життя громадян, їх творчої та інтелектуальної діяльності. Суттєвими характеристиками цивільного права є риси, що визначені в ст. 1 ЦК України – це юридична рівність, вільне волевиявлення, майнова самотійність учасників цивільних відносин.

3. Цивільне право як наука.

Вивчаючи це питання, необхідно ознайомитися з доктринами вчених-цивілістів, їх поглядами на науку цивільного права, її вивчення та перспективи розвитку. Слід зазначити, що наука цивільного права (цивілістична доктрина) і цивільне право тісно пов'язані між собою. Але цивілістична доктрина має свій предмет, методологію, історію розвитку, школи, відомих представників. Положення цивільно-правової науки не тільки складають основу для створення цивільно-правових норм, а й розробляють самотійні теоретичні категорії, як наприклад, цивільно-правовий обіг – сукупність угод усіх учасників і зобов'язальні відносини, що виникають на підставі цих угод.

4. Цивільне право як навчальна дисципліна.

Як навчальна дисципліна цивільне право вивчається протягом двох років, при цьому весь курс ділиться на дві частини першу та другу, але деякі вчені, наприклад, Стефанчук Р. О., вважають, що дисципліну цивільного права необхідно ділити на три частини: загальну, особливу та спеціальну. Необхідно звернути увагу на те, що система курсу цивільного права не збігається з системою цивільного права як галузі права і системою цивільного законодавства. Вона являє собою певне поєднання цих систем і відображає призначення навчальної дисципліни цивільного права – навчити студентів використовувати правову інформацію на підставі аналізу сутності цивільно-

правових категорій та теоретичного обґрунтування закріплених у законодавстві норм.

Семінарське заняття – 6 години

Питання

1. Поняття цивільного права як галузі права.
2. Предмет цивільного права.
3. Метод цивільного права.
4. Принципи цивільного права.
5. Функції цивільного права.
6. Співвідношення цивільного права з іншими галузями права;
7. Система цивільного права.
8. Поняття та структура цивільного законодавства.
9. Дія актів цивільного законодавства.
10. Основні риси цивільного права зарубіжних країн.
11. Цивільне право як наука і навчальна дисципліна.

Мета заняття: закріпити знання студентів щодо поняття цивільного права України та його системи, цивільне право та цивільне законодавство.

Завдання для самостійної роботи:

1. Письмово:

- скласти схему відносин, які регулюються цивільним правом;
- на прикладі будь-якого закону охарактеризуйте дію цивільного законодавства у часі, у просторі та за колом осіб.

Розв'язати задачу:

Задача № 1

Громадянин Раковський останні три роки за договором підряду передавав виготовлені ним на своєму подвір'ї та в своїй власній печі гончарні вироби приватному підприємцю Петухову. Відповідно до усної домовленості, за кожен переданий партію товару Раковський отримував визначену суму грошей. У зв'язку із настанням пенсійного віку Раковський звернувся до Петухова з проханням видати довідку про отриману заробітну плату і видати трудову книжку. Петухов йому відмовив і сказав, що як покупець та приватний підприємець, що працює на єдиному податку, не вів записів, і оскільки в нього нема найманих працівників, то він не вів і трудових книжок. Він порадив Раковському звернутися до податкової інспекції і взяти витяг про сплачені ним податки, і таким чином вирішити питання про розмір облікової суми для вирахування розміру пенсії. Але виявилось, що Раковський як безробітний стояв на обліку у бюро працевлаштування і майже рік отримував допомогу як безробітний. Податки він не сплачував і декларації про отримані доходи не подавав.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Проконсультуйте Раковського з приводу галузевої приналежності його відносин з Петуховим, його правового становища та можливого врегулювання ситуації.

2. Яка функція цивільно-правових норм виявляється у даній ситуації?

Задача № 2.

Громадянин Алієв за власний рахунок видав свій роман і уклав з двома харківськими підприємцями (продавцями книг) договір на реалізацію своєї книги. Невдовзі у м. Києві він виявив факт незаконного продажу своєї книги і звернувся до співробітників органів внутрішніх справ із вимогою про фіксацію факту продажу. Співробітники ВДСБЕЗ спільно із відділом з боротьби із злочинами у сфері використання прав інтелектуальної власності склали протокол і почали провадження. У подальшому, при перевірці, в продажу виявилось всього 3 книжки, внаслідок цього справа була припинена за підставою малозначимості діяння.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Якими галузевими нормами регулюються вказані правовідносини?

2. Які підстави виникнення цивільних правовідносин?

Задача № 3.

При виході із власного будинку на тренування Вовченко, професійний футболіст, послизнувся на сходах та зламав ногу. Внаслідок цього він тривалий час перебував на лікуванні, пропустив футбольний сезон і за контрактом втратив свій гонорар.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Який характер носять відносини, що виникли?

2. Назвіть правові норми ЦК, які на вашу думку врегульовують дані відносини.

3. Яка функція цивільно-правових норм виявляється у даній ситуації?

Задача № 4.

Сумською філією “Геобанку” за внутрішньою угодою та з дозволу правління банку було передано тимчасово вільні кошти Полтавській філії для збільшення її кредитного фонду. Коли сума у встановлений термін не була повернена, Сумська філія банку звернулась із претензією до Полтавської філії про повернення нею переведеної суми грошей. Полтавська філія відмовилась задовольнити вимогу на тій підставі, що обидві філії є структурними підрозділами одного і того ж комерційного банку як юридичної особи, і переведення коштів з однієї філії у другу є внутрішньою справою правління банку. Управляючий Сумською філією свою вимогу мотивував тим, що за внутрішньобанківськими правилами заробітна плата співробітників філії залежить від суми залучених коштів клієнтів і відсотків від наданих кредитів.

Таке внутрішнє маневрування коштами призвело до зменшення заробітної платні персоналу Сумської філії.

Після відмови повернення грошей Сумська філія звернулась до Полтавського господарського суду із позовом про повернення грошей. Суд відмовив на тій підставі, що філії банку не є самостійними суб'єктами права.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Назвіть форми цивільного законодавства, що врегульовують дані відносини.

2. Назвіть правові норми ЦК, які на вашу думку врегульовують дані відносини.

2. Усно: відпрацювати питання:

- предмет і метод цивільного права;
- функції цивільного права;
- принципи цивільного права;
- акти цивільного законодавства, їх система та дія актів цивільного законодавства у часі, просторі та за колом осіб.

Додаткові питання:

1. Поняття цивільного права як приватного права та як галузі права. Місце цивільного права в системі галузей права.

2. Предмет та метод цивільного права.

3. Функції сучасного цивільного права та їх загальна характеристика.

4. Принципи цивільного права та їх загальна характеристика.

5. Джерела цивільного права та їх види.

6. Система сучасного цивільного права.

7. Поняття і структура цивільного законодавства. Співвідношення цивільного права і цивільного законодавства.

8. Дія цивільного законодавства у часі, просторі та за колом осіб.

Теми рефератів, повідомлень, доповідей:

1. Новели цивільного законодавства.

2. Принципи цивільного права та їх характеристика.

3. Форми систематизації цивільного законодавства.

4. Проблемні питання співвідношення Господарського та Цивільного кодексів України.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. - Ст. 141.

2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 461. – Глава 1.

3. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. - № 21-22. – Ст. 135.

4. Про міжнародні договори України. Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. - № 50. - Ст. 540.

5. Про міжнародне приватне право. Закон України від 23.06.2005 р. № 2709-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 32. – Ст. 422.

* * *

6. Гражданское право: Учебник. Часть 1 / Под ред. А.П. Сергеева, Ю. К. Толстого. – М. : Проспект, 1997. – С. 3 – 58.

7. Єфімов О. Цивільне законодавство України // Бухгалтерія. Право. Податки. Консультації. – 2003. - № 36. – С. 60-63.

8. Панченко М.І. Цивільне право України: Навч. посіб. – К. : Знання, 2005. – С. 17-28.

9. Пономаренко А. Цивільний та господарський кодекси: спільне та відмінності // Все про бухгалтерський облік. – 2003. - № 84. – С. 23-25.

10. Стефанчук Р.А. Гражданский кодекс Украины – первая в Восточной Европе попытка систематизации законодательства о личных неимущественных правах // Сравнительное конституционное обозрение. – 2006. – № 3 (56). – С. 39-46.

11. Харитонов Е.О., Старцев А.В., Харитонов Е.И. Гражданское право Украины: Учебник. – Х. : ООО «Одиссей», 2007. – С. 5 – 104.

12. Цивільне право України: Академічний курс: Підруч. : У двох томах / За заг. ред. Я.М. Шевченко. – Т. 1. Загальна частина. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. – С. 6-46, 57-68.

13. Цивільне право України: В 2-х томах. Т. 1. Підручник / За ред. д-ра юрид. наук, проф. Є.О. Харитонова, канд. юрид. наук Н. Ю. Голубевої. – Х. : ТОВ «Одіссей», 2008. – С. 5-95.

14. Цивільне право України: Курс лекцій. У 6-ти т., Т. 1. за ред. Р.Б. Шишки та В.А. Кройтора. – Харків : Еспада, 2008. – С. 17 – 155.

15. Цивільне право України: Підручник: У 2 т. / Борисова В.І. (кер. авт. кол.), Баранова Л.М., Жилінкова І.В. та ін.; за заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – Т. 1. – С. 5-80.

16. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / О.В. Дзера (керівник авт. кол.), Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін.; за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – Кн. 1. – С. 5-50.

17. Цивільний кодекс України: Науково – практичний коментар. – Х. : ТОВ „Одіссей”, 2006. – С. 7 – 18.

18. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 1: Загальні положення / За ред. проф. І.В. Спасибо-Фатєєвої. – Серія «Коментарі та аналітика». – Х. : ФО-П Лісяк Л.С., 2010. – 320 с.

19. Цивільне законодавство України в умовах адаптації до приватного права ЄС : навчальний посібник [авт. кол.] ; за заг. ред. Є.О. Харитонова, К.Г. Некіт. – Одеса : Юридична література, 2017. – 308 с.

Тема 2. Цивільні правовідносини

Лекція – 2 години

План лекції

1. Поняття і особливості цивільних правовідносин.
2. Елементи цивільних правовідносин.
3. Види цивільно-правових відносин.

Зміст лекції

Поняття цивільних правовідносин. Відмінність цивільних правовідносин від інших галузевих правовідносин. Особливості цивільних правовідносин.

Елементи цивільно-правових відносин. Суб'єкти цивільних правовідносин. Об'єкти цивільно-правових відносин. Суб'єктивне цивільне право. Суб'єктивний цивільний обов'язок.

Види цивільно-правових відносин. Ознаки, за якими класифікуються правовідносини. Регулятивні і охоронні відносини. Абсолютні й відносні правовідносини. Активні і пасивні цивільні правовідносини. Речові й зобов'язальні відносини. Майнові і особисті немайнові відносини.

Значення цивільних правовідносин.

Самостійна робота – 4 години

Ознайомитись із планом семінарського заняття, питаннями, що належать до цієї теми.

Опрацювати конспект лекції з даної теми.

Опрацювати рекомендовану для вивчення теми літературу, законспектувати окремі положення, що стосуються питань теми, або зробити нотатки, групуючи їх за певними ознаками.

Рекомендується зробити у робочому зошиті план відповіді на кожне питання, яке виноситься на розгляд під час семінарського заняття.

Ознайомитись з переліком запропонованих тем рефератів.

Підготуватися до тестових задань по темі 1. «Цивільне право в системі права. Цивільне законодавство». Завдання знаходиться в навчально-методичному комплексі з навчальної дисципліни «Цивільне та сімейне право».

Самостійно розглянути наступні питання:

1. Поняття та види суб'єктивних прав.

Розглядаючи дане питання слід дати визначення суб'єктивного цивільного права, звернути увагу на відмінність його від цивільного права в об'єктивному сенсі та цивільної правоздатності. Реалізація суб'єктивного права пов'язана з реалізацією можливостей уповноваженої особи. Розходження між змістом суб'єктивного права і його здійсненням виражається насамперед у тому, що зміст суб'єктивного права містить у собі тільки можливу поведінку уповноваженої особи, у той час як реалізація права

є здійснення реальних конкретних дій пов'язаних з перетворенням цієї можливості у дійсність. Охарактеризувати елементи змісту суб'єктивного цивільного права.

2. Види суб'єктивних обов'язків.

Розглядаючи дане питання необхідно визначитися з поняттям цивільного обов'язку, охарактеризувати його зміст, простежити взаємозв'язок суб'єктивного права та суб'єктивного обов'язку. Оскільки суб'єктивні права не існують у відриві від суб'єктивних обов'язків, то здійснення права уповноваженою особою припускає і виконання зобов'язаними особами своїх обов'язків, тобто здійснення ними визначених дій, охоплюваних належною поведінкою. Суб'єктивний обов'язок – це міра належної поведінки суб'єкта. Суть обов'язків полягає в тому, що суб'єкт має виконувати певні дії, прийняті ним добровільно чи покладені на нього законом, або ж утримуватися від них. Розглянути види обов'язку в цивільних правовідносинах: активний та пасивний.

Семінарське заняття – 2 години

Питання

1. Поняття цивільного правовідношення.
2. Загальна характеристика суб'єктів і об'єктів цивільних правовідносин.
3. Зміст цивільно-правових відносин.
4. Види цивільних правовідносин.

Мета заняття: закріпити знання студентів про поняття, особливості цивільних правовідносин, з'ясувати елементи цивільних правовідносин, визначити види цивільних правовідносин.

Завдання для самостійної роботи:

1. Письмово:
 - скласти схему “Склад цивільних правовідносин”;
 - вирішити задачу:

Задача № 1.

Кличко звернувся в суд з позовом до Брагіна та Петренка про відшкодування завданого йому збитку. Як з'ясувалося із матеріалів справи, Кличко, Брагін і Петренко попередньо домовилися про заснування товариства із обмеженою відповідальністю, яке б спеціалізувалось на продажу продуктів бджільництва. Кличко відповідно до домовленості закупив 200 кг меду, квітковий пилок та інші продукти, на що потратив свої власні гроші. Брагін і Петренко змінили думку і відмовились від укладання засновницького договору та створення ТОВ. На вимогу Кличко про дотримання попередньої домовленості, вони відповіли, що продукти бджільництва реалізуються

погано і сам магазин не зможе скласти конкуренції бджолярам, котрі напряду без податків на автотрасах та іншими видами контактної торгівлі збувають свою продукцію і не сплачують податків. Вони порадили Кличкові таким же чином продавати закуплений товар.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Який вид правовідносин виник між Кличком, Багіним та Петренком?
2. Охарактеризуйте дане правовідношення з урахуванням загальноприйнятої класифікації?
3. Що є підставою його виникнення?

Задача № 2.

Петров як любитель музики в стилі „хардрок” постійно до пізнього вечору, а інколи й вночі, включав на повну потужність музичний центр, що призводило до конфлікту із сусідами. На вимоги сусідів про дотримання шумового режиму Петров не реагував. Звернення до дільничного інспектора міліції та проведені ним бесіди бажаного результату не дали.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Чи є відносини між Петровим і сусідами цивільними?
2. Що є підставою їх виникнення?
3. Дайте характеристику відношення згідно прийнятої класифікації?
4. Надайте характеристику елементів цих відносин?

Задача № 3.

При виході з ліфта на Дубко накинувся сусідський собака без намордника, який порвав пальто, укусив за руку і налякав Дубко. В результаті укусу вона вимушена була лікуватися, у тому числі від неврозу, бо після цього випадку її довго охоплював страх при присутності собак.

У вимозі Дубко купити їй нове пальто та відшкодувати витрати на лікування, власник собаки Серов відмовив і пояснив, що собака інстинктивно зреагував без його команди на різкий рух Дубко.

Остання звернулася із скаргою до дільничного інспектора міліції про порушення правил виходу собак і відшкодування завданого збитку та моральної шкоди. Після того, як Серов відбувся попередженням, Дубко звернулася із позовом до суду з вимогою про заборону Серову утримувати собак та відшкодування матеріального збитку в розмірі 2200 гривень (складає вартість пальто), 500 гривень (вартість лікування), 300 гривень (втрата заробітку за час лікування) та 100 неоподатковуваних мінімумів доходу громадян відшкодування моральної шкоди. Для забезпечення своїх майнових вимог попросила накласти арешт на майно Серова, у тому числі на автомобіль і собаку.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Норми якої галузі права повинен використати суддя для врегулювання вказаних відносин?
2. Що є предметом вказаної галузі права в даному разі?
3. Дайте характеристику підстави виникнення зазначених відносин?
4. Охарактеризуйте суб'єктний та об'єктний склад даних відносин?

Задача № 4.

Громадянин Раковський останні три роки за договором підряду передавав виготовлені ним на своєму подвір'ї та в своїй власній печі гончарні вироби приватному підприємцю Петухову. Відповідно до усної домовленості, за кожну передану партію товару Раковський отримував визначену суму грошей. У зв'язку із настанням пенсійного віку Раковський звернувся до Петухова з проханням видати довідку про отриману заробітну плату і видати трудову книжку. Петухов йому відмовив і сказав, що як покупець та приватний підприємець, що працює на єдиному податку, не вів записів, і оскільки в нього нема найманих працівників, то він не вів і трудових книжок. Він порадив Раковському звернутися до податкової інспекції і взяти витяг про сплачені ним податки, і таким чином вирішити питання про розмір облікової суми для вирахування розміру пенсії. Але виявилось, що Раковський як безробітний стояв на обліку у бюро працевлаштування і майже рік отримував допомогу як безробітний. Податки він не сплачував і декларації про отримані доходи не подавав.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Якими галузями права врегульовані дані відносини?
2. Визначте які з них, врегульовані нормами приватного та публічного права?

Задача № 5.

Громадянин Алієв за власний рахунок видав свій роман і уклав з двома харківськими підприємцями (продавцями книг) договір на реалізацію своєї книги. Невдовзі у м. Києві він виявив факт незаконного продажу своєї книги і звернувся до співробітників органів внутрішніх справ із вимогою про фіксацію факту продажу. Співробітники ВДСБЕЗ спільно із відділом з боротьби із злочинами у сфері використання прав інтелектуальної власності склали протокол і почали провадження. У подальшому, при перевірці, в продажу виявилось всього 3 книжки, внаслідок цього справа була припинена за підставою малозначимості діяння.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Якими галузями права врегульовані дані відносини?

2. Визначте, якою книгою ЦК передбачено врегулювання зазначених відносин?

3. Охарактеризуйте обставину, що стала підставою виникнення цивільно-правового відношення?

Задача № 6.

Між батьком та донькою – студенткою одного з вищих закладів освіти – сталася сварка. Внаслідок особистої неприязні до друга доньки, батько повнолітньої доньки заборонив їй виходити з дому і запрошувати додому як своїх подруг, так і друга. Він наказав їй вести домашнє господарство, поратися на кухні та таке інше. В разі відмови пригрозив нанесенням тілесних ушкоджень та тим, що взагалі вижене з хати на вулицю. Одночасно він розірвав контракт на навчання з закладом, де навчалася донька, і відмовився у подальшому сплачувати за її навчання.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Якими галузями права врегульовані дані відносини?

2. Визначте в даному разі співвідношення загального та спеціального законів?

2. Усно: відпрацювати питання:

- критерії класифікації цивільних правовідносин;
- співвідношення цивільно-правових та господарчо-правових відносин;
- Український народ як суб'єкт цивільно-правових відносин.

Додаткові питання:

1. Поняття та особливості цивільних правовідносин.
2. Зміст цивільних правовідносин.
3. Класифікація цивільних правовідносин.

Теми рефератів, повідомлень, доповідей:

1. Правомірні дії, як юридичні факти.
2. Абсолютні та відносні цивільні правовідносини.
3. Тварина як об'єкт цивільних правовідносин.
4. Сутність інтересу у цивільному праві.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 461. – Глава 1.
3. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. - № 21-22. – Ст. 135.

4. Бірюков І. Інтерес і суб'єктивне цивільне право // Право України. – № 8. – С. 18-20.
5. Завальний А. Юридичні факти: історичні та сучасні аспекти розуміння // Право України. – 2006. – № 1. – С. 113-115.
6. Єрмоленко В. Щодо відмінностей між об'єктом правовідносин і об'єктом права // Право України. – 2004. – № 1. – С. 136-138.
7. Самбор М. Інтерес у праві: поняття, сутність, структура // Право України. – 2006. – № 1. – С. 116-119.
8. Стефанчук М.О. До питання співвідношення суб'єктивного цивільного права та цивільної правосуб'єктності // Сучасні проблеми адаптації цивільного законодавства до стандартів Європейського Союзу: Матеріали І Міжнародної науково-методичної конференції – 2006. – Вип.1. – С. 8-12.
9. Стефанчук М.О. Окремі питання співвідношення суб'єктивного цивільного права та цивільної дієздатності // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 2005. – № 1. – С. 197-201.
10. Цивільне право України: Академічний курс: Підруч.: У двох томах / За заг. ред. Я.М.Шевченко. – Т.1. Загальна частина. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. – С. 69 – 80; 328 - 333.
11. Цивільне право України: В 2-х томах. Т. 1.Підручник / За ред. д-ра юрид. наук, проф. Є.О Харитонова, канд. юрид. наук Н.Ю. Голубевої. – Х. : ТОВ «Одіссей», 2008. – С. 96-110.
12. Цивільне право України: Курс лекцій. У 6-ти т. Т. 1. / За ред. Р.Б. Шишки та В.А. Кройтор. – Харків: Еспада, 2008. – С. 156 – 182.
13. Цивільне право України: Підручник / Є.О.Харитонов, Н.О.Саніахметова. – К. : Істина, 2003. – С. 66-81.
14. Цивільне право України: Підручник: У 2 т. / Борисова В.І. (кер. авт. кол.), Баранова Л.М., Жилінкова І.В. та ін.; За заг. Ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – Т. 1. – С. 81-92.
15. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / О.В. Дзера (керівник авт. кол.), Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін.; За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – Кн. 1. – С.78-86.
16. Цивільний кодекс України: Науково – практичний коментар. – Х.: ТОВ „Одіссей”, 2006. – С. 7 – 18.
17. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 1: Загальні положення / За ред. проф. І.В. Спасибо-Фатєєвої. – Серія «Коментарі та аналітика». – Х. : ФО-П Лісяк Л.С., 2010. – 320 с.
18. Цивільне законодавство України в умовах адаптації до приватного права ЄС : навчальний посібник [авт. кол.] ; за заг. ред. Є.О. Харитонова, К.Г. Некіт. – Одеса : Юридична література, 2017. – 308 с.

Тема 3. Здійснення цивільних прав та виконання обов'язків

Лекція - 2 години

План лекції

1. Підстави виникнення цивільних прав та обов'язків.
2. Здійснення цивільних прав.
3. Виконання цивільних обов'язків.

Зміст лекції

Підстави виникнення цивільних прав та обов'язків. Набуття цивільних прав та обов'язків власними діями суб'єкта цивільного права, спільними діями одночасно двох або кількох осіб та внаслідок техногенів.

Здійснення цивільних прав. Право на власні дії, право на чужі дії та право на захист. Межі здійснення цивільних прав. Зловживання правом (шикана).

Виконання цивільних обов'язків. Обов'язок активного типу. Обов'язок пасивного типу.

Самостійна робота - 4 години

Ознайомитись із планом семінарського заняття, питаннями, що належать до цієї теми.

Опрацювати конспект лекції з даної теми.

Опрацювати рекомендовану для вивчення теми літературу, законспектувати окремі положення, що стосуються питань теми, або зробити нотатки, групуючи їх за певними ознаками.

Рекомендується зробити у робочому зошиті план відповіді на кожне питання, яке виноситься на розгляд під час семінарського заняття.

Ознайомитись з переліком запропонованих тем рефератів.

Підготуватися до тестових завдань по темі 2. «Цивільні правовідносини». Завдання знаходиться в навчально-методичному комплексі з навчальної дисципліни «Цивільне та сімейне право».

Самостійно розглянути наступні питання:

1. Межі здійснення цивільних прав.

Будь-яке з суб'єктивних цивільних прав має свої межі. Межі здійснення цивільних прав це міра можливої поведінки учасника в цивільних правовідносинах, яка може встановлюватися в договорі виходячи з аналізу законодавства. В будь-якому випадку використання прав і свобод не повинно заподіювати шкоди інтересам суспільства і держави, правам інших громадян. Звернути увагу на наслідки, які можуть бути застосовані до особи у випадку не додержання вимог щодо меж здійснення цивільного права.

Питання

1. Підстави виникнення, припинення і трансформації цивільних правовідносин.
2. Поняття цивільного права, цивільного інтересу та цивільного обов'язку.
3. Здійснення цивільних прав.
4. Межі здійснення цивільних прав.
5. Зловживання правом.
6. Виконання цивільних обов'язків.

Мета заняття: закріпити знання студентів про здійснення цивільних прав.

Завдання для самостійної роботи:

1. Письмово:

- скласти схему “Класифікація юридичних фактів”;
- виберіть із переліку юридичні факти, які є подіями, охарактеризуйте їх:
 - а) народження дитини;
 - б) укладання договору;
 - в) землетрус;
 - г) загибель внаслідок землетрусу застрахованого майна;
 - д) смерть громадянина.
- розв'яжіть задачу:

Задача № 1.

Потерпіла від пограбування громадянка Петренко звернулась з позовом до злочинців про повернення вкрадених речей. Грабіжники, які перебували під вартою, вказали, що вкрадені речі у них були вилучені працівниками ОВС під час затримання, і де ці речі знаходяться на момент пред'явлення вимоги вони не знають, через що шкоду відшкодувати не будуть.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Якими галузями права врегульовані дані відносини?
2. Що є підставою виникнення цивільних правовідносин?
3. Охарактеризуйте елементи цих відносин.

Задача № 2.

Дахова звернулася до Шилова з вимогою про відшкодування заподіяного збитку та моральної шкоди. Як виявилось, той позрізав всі гілки з плодових дерев, що нависали над його садовою ділянкою. В результаті цього зменшився урожай і дерева почали хворіти. Вони також втратили естетичний вигляд і Дахова переживала за них.

Шилов пояснив, що Дахови надто близько (за 2 метри) від межі садових ділянок висадили плодові та декоративні дерева. При посадці Шилов попереджав, що коли дерева підростуть то будуть спричиняти “проблеми”. Але на його вимогу вчасно дерева не були пересаджені. Коли вони підросли, то стали затінити садову ділянку Шилова, внаслідок чого він не міг її повністю використовувати для своїх потреб - вирощування овочів.

Після звернення до правління садового товариства Дахова пообіцяла владнати справу, але примирення між сусідами по земельним ділянкам не сталося.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Ким з суб'єктів відносин перевищені межі здійснення цивільних прав?
2. Які наслідки такого перевищення?

Задача № 3.

Гаврилюк, якому виповнилося сімнадцять років, звернувся в органи опіки та піклування зі скаргою на своїх батьків. Підставою подання скарги, на його думку, було неналежне виконання батьками своїх батьківських обов'язків, що полягало в ненаданні обіцяного подарунка на день народження. Батьки зауважили, що сім'я знаходиться в скрутному матеріальному становищі і взагалі дарувати подарунки на день народження не є батьківським обов'язком.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Охарактеризуйте правовідносини, що виникли.
2. Надайте характеристику юридичним фактам, що є підставою виникнення.
3. Надайте класифікацію вказаних юридичних фактів.

2. Усно: відпрацювати питання:

- юридичні факти – співвідношення понять з точки зору цивільного права і теорії держави та права.

Додаткові питання:

1. Поняття та особливості цивільних прав і обов'язків.
2. Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин. Поняття юридичних фактів.
3. Види юридичних фактів.
4. Суб'єкти цивільного права та їх загальна характеристика.
5. Здійснення цивільних прав. Межі здійснення цивільних прав. Зловживання цивільним правом.
6. Виконання цивільних обов'язків.

Теми рефератів, повідомлень, доповідей:

1. Правомірні дії, як юридичні факти.
2. Зловживання правом (шикана).
3. Наслідки зловживання правом у цивільному та адміністративному праві.
4. Перевищення меж виконання цивільного обов'язку та виконання адміністративного обов'язку.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 461. – Глава II, III; статті 11-23.
3. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. - № 21-22. – Ст. 135.
4. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11 – Ст. 462.

* * *

5. Аномалії в цивільному праві України: навч.-практ. посібник // Відп. ред. Р.А. Майданник. – К. : Юстиніан, 2007. – С. 60-87.
6. Бірюков І. Інтерес і суб'єктивне цивільне право // Право України. – № 8. – С. 18-20.
7. Гражданское право: Учебник. Часть 1 / Под ред. А.П. Сергеева, Ю.К. Толстого. – М. : Проспект, 1997. – С. 282-284.
8. Завальний А. Юридичні факти: історичні та сучасні аспекти розуміння // Право України. – 2006. – № 1. – С. 113-115.
9. Кикоть Г. Юридичні факти у механізмі правового регулювання: проблеми теорії // Право України. – 2005. – № 7. – С. 109-111.
10. Самбор М. Інтерес у праві: поняття, сутність, структура // Право України. – 2006. – № 1. – С. 116-119.
11. Харитонов Е.О., Старцев А.В., Харитонova Е.И. Гражданское право Украины: Учебник. – Х. : ООО «Одиссей», 2007. – С. 229 – 237.
12. Цивільне право України: Академічний курс: Підруч.: У двох томах / За заг. ред. Я.М.Шевченко. – Т.1. Загальна частина. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. – С. 80-83.
13. Цивільне право України: В 2-х томах. Т. 1. Підручник / За ред. д-ра юрид. наук, проф. Є.О Харитонova, канд. юрид. наук Н.Ю. Голубевої. – Х. : ТОВ «Одиссей», 2008. – С. 277-289; 352-369.
14. Цивільне право України: Курс лекцій. У 6-ти т. Т. 1. / За ред. Р.Б. Шишки та В.А. Кройтора. – Харків: Еспада, 2008. – С. 183 – 224.
15. Цивільне право України: Підручник / Є.О. Харитонов, Н.О. Саніахметова. – К. : Істина, 2003. – С. 176-199.
16. Цивільне право України: Підручник: У 2 т./ Борисова В.І. (кер. авт. кол.), Баранова Л.М., Жилінкова І.В. та ін.; За заг. Ред. В.І. Борисової,

І.В. Спасибо – Фадєєвої, В.Л. Яроцького. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – Т.1. – С. 254-268.

17. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / О.В. Дзера (керівник авт. кол.), Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін.; За ред. О.В.Дзери, Н.С. Кузнецової. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – Кн. 1. – С. 161-167, 206-218.

18. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар. – Х. : ТОВ „Одиссей”, 2006. – С. 18 – 25.

19. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 1: Загальні положення / За ред. проф. І.В. Спасибо-Фадєєвої. – Серія «Коментарі та аналітика». – Х. : ФО-П Лисяк Л.С., 2010. – 320 с.

20. Цивільне законодавство України в умовах адаптації до приватного права ЄС : навчальний посібник [авт. кол.] ; за заг. ред. Є.О. Харитонова, К.Г. Некіт. – Одеса : Юридична література, 2017. – 308 с.

Тема 4. Захист цивільних прав та інтересів

Лекція – 2 години

План лекції

1. Право на захист цивільних прав та інтересів.
2. Відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди.
3. Відшкодування моральної шкоди.

Зміст лекції

Право на захист цивільних прав та інтересів. Захист цивільних прав та інтересів судом. Захист цивільних прав та інтересів Президентом України, органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим або органами місцевого самоврядування. Захист цивільних прав нотаріусом. Самозахист цивільних прав. Здійснення права на захист.

Визнання незаконним правового акта органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування.

Відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди.

Відшкодування моральної шкоди.

Самостійна робота – 4 години

Ознайомитись із планом семінарського заняття, питаннями, що належать до цієї теми.

Опрацювати конспект лекції з даної теми.

Опрацювати рекомендовану для вивчення теми літературу, законспектувати окремі положення, що стосуються питань теми, або зробити нотатки, групуючи їх за певними ознаками.

Рекомендується зробити у робочому зошиті план відповіді на кожне питання, яке виноситься на розгляд під час семінарського заняття.

Ознайомитись з переліком запропонованих тем рефератів.

Підготуватися до тестових завдань по темі 3. «Здійснення цивільних прав та виконання обов'язків». Завдання знаходиться в навчально-методичному комплексі з навчальної дисципліни «Цивільне та сімейне право».

Самостійно розглянути наступні питання:

1. У чому полягає право на захист цивільних прав та інтересів.

Право на захист цивільних прав та інтересів ініціюється самою особою, яка вважає, що її права та інтереси порушені або особи яким це дозволено з метою захисту інтересів інших осіб. Під захистом розуміють дії уповноваженої особи або діяльність юрисдикційних органів та осіб, які зобов'язані вжити заходів до поновлення порушеного, оспорюваного чи невизнаного цивільного права. Захист порушених цивільних прав пов'язаний з правозастосовною діяльністю правоохоронних та інших державних органів. Виходячи з цього необхідно зазначити, що захист порушеного права здійснюється в рамках певної процедури.

2. Що є здійснення права на захист.

Розглядаючи дане питання необхідно дати визначення поняття здійснення права на захист, охарактеризувати способи здійснення права на захист. При цьому необхідно звернути увагу на те, що не залежно від того, яким чином реалізуються цивільні права, їх здійснення нерозривно пов'язане з виконанням цивільних обов'язків іншими особами. Можливість звернутися до компетентного державного чи іншого органу за захистом своїх прав – належне уповномоченій особі право на захист. Після використання всіх національних засобів правового захисту громадяни України можуть звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна.

3. Відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди.

Відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди мають місце при наявності складу цивільного правопорушення, який включає в себе протиправну поведінку заподіювача, наявність негативних наслідків, причинний зв'язок між протиправною поведінкою та наслідками, а також вину заподіювача. Необхідно звернути увагу на те, що право на відшкодування збитків виникає у особи з самого факту невиконання обов'язку або порушення цивільного права, у відповідності з нормами укладених договорів чи норм, закріплених в Цивільному кодексі України. Визначити поняття упущеної вигоди, та її відшкодування особі право якої було порушене.

Питання

1. Положення про захист цивільних прав та інтересів.
2. Захист цивільних прав та інтересів судом.
3. Захист цивільних прав та інтересів у адміністративному порядку.
4. Захист цивільних прав та інтересів нотаріусом.
5. Самозахист цивільних прав та інтересів.

Мета заняття: закріпити знання студентів про захист цивільних прав та відповідальність у цивільному праві.

1. Письмово:

- скласти схему “Способи (форми) захисту цивільного права та інтересу”
- розв’яжіть задачу:

Задача № 1.

При поданні заяви на винахід майстер цеху Дмитрієв, який остаточно готував всі необхідні для заяви матеріали, виключив із числа його співавторів технолога цеху Мещерякову, як таку, що відмовилася зробити розрахунки ефективності поданої пропозиції. Остання, переглянувши матеріали клопотання і пересвідчившись, що її пропозиція ввійшла в опис винаходу, звернулася до державного інспектора з права інтелектуальної власності про включення її в число співавторів.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Що є об’єктом цивільних відносин в даному разі?
2. Яку форму захисту цивільного права використала Мещерякова?
3. Чи має право Мещерякова на звернення до суду після прийняття рішення зазначеною посадовою особою.

Задача № 2.

До дільничного інспектора міліції звернулась Хомко із заявою, що її сусіди Гунтер залили водою квартиру, в результаті чого необхідно провести ремонт кухні і коридору. Інспектор у прийнятті заяви відмовив, пояснивши, що це не справа міліції і порекомендував звернутися за належністю.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Які форми захисту цивільного права може використати Хомко?
2. Які способи судового захисту можуть бути застосовані у даній ситуації?
3. Чи правомірні дії інспектора?

Задача № 3.

Мешканці квартир багатоповерхового будинку звернулись в суд з позовом до сусіда Грекова про заборону проведення ремонту в його квартирі. На думку позивачів, сусід не має права в житловому будинку використовувати гучне професійне обладнання. Шум від ремонту не дає змоги заснути немовляті, ремонтний пил викликав загострення захворювання легень у інваліда, біля під'їзду висипаний пісок, який заважає припарковувати машини. Всі сусіди побоюються, що реконструкція несучих стін може загрожувати будинку в цілому. І взагалі, розпочинати ремонт в багатоквартирному будинку необхідно після письмової згоди всіх співвласників квартир.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Яку форму захисту свого права використали мешканці будинку?
2. Який спосіб судового захисту свого права може використати Греков?

Задача № 4.

Громадянин Василенко звернувся в Адміністрацію Президента України про визнання недійсним акту сільської ради про відмову в наданні йому в оренду ставу. Як вказувалось в заяві, після проведення конкурсу ставок був переданий в оренду зятю голови сільради, якій мешкає в місті, працює державним службовцем і лише інколи приїздить до села.

В прийнятті заяви було відмовлено, оскільки Василенко не використав судового засобу захисту свого порушеного права.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Що є об'єктом вказаних відносин?
2. Яку форму захисту цивільного права використав Василенко?
3. Чи правомірна відмова посадових осіб?

2. Усно: відпрацювати питання:

- способи захисту певних цивільних прав та інтересів (на конкретних прикладах).

Додаткові питання:

1. Поняття реальних збитків.
2. Упущена вигода.
3. Моральна шкода та її прояви.
4. Оперативний захист та необхідна оборона.
5. Самозахист в цивільному та кримінальному праві.

Теми рефератів, повідомлень, доповідей:

1. Оперативний захист та необхідна оборона.
2. Самозахист в цивільному та кримінальному праві.

3. Нотаріальний захист як форма цивільно-правового захисту.
4. Відшкодування моральної шкоди за чинним законодавством України.
5. Захист цивільних прав та інтересів Президентом України, органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим або органами місцевого самоврядування.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. - Ст. 141.
 2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст.461. – Глава II, III; статті 11-23.
 3. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. - № 21-22. – Ст. 135.
 4. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11 – Ст. 462.
 5. Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.03.1992 р. № 6 // Юридичний вісник України. – 2002. – червень. - № 26.
 6. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995 р. № 4 // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – 2003. - № 3.
- * * *
7. Білоусов Ю.В. Нормативне закріплення та проблеми застосування нових способів захисту цивільного права // Приватне право і підприємництво. Збірник наук. праць. Вип. 5, 2006р. / Редкол.: Крупчан О.Д. (гол. ред.) та ін. – К. : НДІ приватного права і підприємництва АПрНУ, 2006. – С. 14-19.
 8. Гражданское право: Учебник. Часть 1 / Под ред. А.П.Сергеева, Ю.К. Толстого. – М. : Проспект, 1997. – С. 282 – 284.
 9. Грошева О. Нотаріальна і судова форми захисту суб'єктивних прав // Право України. – 2006. – № 1. – С. 95-97.
 10. Резніченко С.В., Попроцька А.С. Захист прав та інтересів фізичних і юридичних осіб при порушенні їх незаконними актами органів державної влади / С.В. Резніченко, А.С. Попроцька // Організаційно-правові засади боротьби з правопорушеннями на транспорті : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Одеса, 14 грудня 2012 р.) / Одеський державний університет внутрішніх справ. – Одеса : ОДУВС, 2010. С. 225-226.
 11. Стефанчук М.О. Зловживання правом як новела цивільного законодавства // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 4. – С. 34-37.
 12. Стефанчук Р.О. Компенсація моральної шкоди як спосіб захисту особистих немайнових прав фізичних осіб: проблеми та шляхи вирішення // Університетські наукові записки. – 2007. – № 1 (21). – С. 67-83.

13. Стефанчук Р.О. Спеціальні способи захисту особистих немайнових прав фізичних осіб у цивільному законодавстві України // Правова держава: щорічник наукових праць Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – Вип. 18. – К., 2007. – С. 337-345.

14. Цивільне право України: В 2-х томах. Т. 1. Підручник / За ред. д-ра юрид. наук, проф. Є.О. Харитонова, канд. юрид. наук Н.Ю. Голубевої. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2008. – С. 420-453.

15. Цивільне право України: Курс лекцій. У 6-ти т. Т. 1. / За ред. Р.Б. Шишки та В.А. Кройтора. – Харків : Еспада, 2008. – С. 183 – 224.

16. Цивільне право України: Підручник / Є.О. Харитонов, Н.О. Саніахметова. – К. : Істина, 2003. – С. 176 – 199.

17. Цивільне право України: Підручник: У 2 т./ Борисова В.І. (кер. авт. кол.), Баранова Л.М., Жилінкова І.В. та ін.; За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – Т. 1. – С. 254-268.

18. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / О.В. Дзера (керівник авт. кол.), Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін.; За ред. О.В. Дзери, Н.С.Кузнецової. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – Кн. 1. – С. 161-167, 206-218.

19. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар. – Х. : ТОВ „Одіссей”, 2006. – С. 25 – 39.

20. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 1: Загальні положення / За ред. проф. І.В. Спасибо-Фатєєвої. – Серія «Коментарі та аналітика». – Х.: ФО-П Лисяк Л.С., 2010. – 320 с.

21. Чорна Ж.Л. Судовий захист майнових прав та інтересів малолітніх та неповнолітніх осіб за цивільним законодавством України: теорія та практика застосування // Вісник запорізького національного університету. Юридичні науки. № 2. – 2005. – С. 99-103.

22. Цивільне законодавство України в умовах адаптації до приватного права ЄС : навчальний посібник [авт. кол.] ; за заг. ред. Є.О. Харитонова, К.Г. Некіт. – Одеса : Юридична література, 2017. – 308 с.

Тема 5. Фізичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин

Лекція – 2 години

План лекції

1. Цивільна правоздатність фізичної особи. Ім'я та місце проживання фізичної особи. Акти цивільного стану.

2. Цивільна дієздатність фізичної особи. Визнання фізичної особи недієздатною.

3. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою і оголошення її померлою: підстави та правові наслідки.

4. Фізична особа – підприємець.

Зміст лекції

Поняття фізичної особи. Цивільна правоздатність фізичної особи. Обсяг цивільної правоздатності фізичної особи. Запобігання обмеженню можливості фізичної особи мати цивільні права та обов'язки. Ім'я фізичної особи. Місце проживання фізичної особи.

Цивільна дієздатність фізичної особи. Часткова цивільна дієздатність фізичної особи, яка не досягла чотирнадцяти років. Неповна цивільна дієздатність фізичної особи у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років. Цивільна відповідальність неповнолітньої особи. Повна цивільна дієздатність. Надання повної цивільної дієздатності.

Обмеження цивільної дієздатності фізичної особи. Правові наслідки обмеження цивільної дієздатності фізичної особи. Поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, цивільна дієздатність якої була обмежена. Визнання фізичної особи недієздатною. Момент визнання фізичної особи недієздатною. Правові наслідки визнання фізичної особи недієздатною. Поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, яка була визнана недієздатною.

Визнання фізичної особи безвісно відсутньою. Опіка над майном фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою, а також фізичної особи, місце перебування якої невідоме. Скасування рішення суду про визнання фізичної особи безвісно відсутньою. Оголошення фізичної особи померлою. Правові наслідки оголошення фізичної особи померлою. Правові наслідки появи фізичної особи, яка була оголошена померлою.

Акти цивільного стану.

Право фізичної особи на здійснення підприємницької діяльності. Застосування до підприємницької діяльності фізичних осіб нормативно-правових актів, що регулюють підприємницьку діяльність юридичних осіб. Цивільно-правова відповідальність фізичної особи – підприємця. Банкрутство фізичної особи – підприємця. Управління майном, що використовується у підприємницькій діяльності, органом опіки та піклування.

Самостійна робота – 4 години

Ознайомитись із планом семінарського заняття, питаннями, що належать до цієї теми.

Опрацювати конспект лекції з даної теми.

Опрацювати рекомендовану для вивчення теми літературу, законспектувати окремі положення, що стосуються питань теми, або зробити нотатки, групуючи їх за певними ознаками.

Рекомендується зробити у робочому зошиті план відповіді на кожне питання, яке виноситься на розгляд під час семінарського заняття.

Ознайомитись з переліком запропонованих тем рефератів.

Підготуватися до тестових завдань по темі 4. «Захист цивільних прав та інтересів». Завдання знаходиться в навчально-методичному комплексі з навчальної дисципліни «Цивільне та сімейне право».

Самостійно розглянути наступні питання:

1. Співвідношення правоздатності та суб'єктивних прав фізичних осіб.

При підготовці до даного питання слід мати на увазі, що правоздатність це лише можливість набуття цивільних прав, а не їх сукупність. Необхідно визначитися з поняттям правоздатності та поняттям суб'єктивних прав фізичних осіб, провести їх співвідношення, зазначити характерні риси правоздатності та суб'єктивних прав. Виникне необхідність щодо розмежування понять правоздатність та охорона прав фізичної особи.

2. Підстави, порядок та значення актів цивільного стану.

Ознайомитися з Законом України “Про державну реєстрацію актів цивільного стану” від 1 липня 2010 року. Звернути увагу на те, що акти цивільного стану це сукупність обставин, що спричиняють виникнення, припинення, зміну цивільних прав та обов'язків. Акти цивільного права індивідуалізують особу, вказують на її ім'я, вік, сімейний стан, походження, національність, громадянство. Певні акти – народження та походження фізичної особи, громадянство, шлюб, розірвання шлюбу, зміна імені, смерть - підлягають державній реєстрації.

Семінарське заняття – 4 години

Питання

1. Правоздатність фізичних осіб. Зміст (обсяг) правоздатності фізичної особи.
2. Ім'я та місце проживання фізичної особи.
3. Поняття та елементи дієздатності фізичної особи. Диференціація дієздатності фізичної особи.
4. Безвісна відсутність. Визнання особи померлою.
5. Акти цивільного стану.
6. Фізична особа як суб'єкт підприємницької діяльності.

Мета заняття: закріпити знання студентів щодо поняття фізичної особи, правоздатності та дієздатності фізичної особи, індивідуалізації фізичної особи, фізичної особи як підприємця.

Завдання для самостійної роботи:

1. Письмово:
 - скласти схему “Цивільна дієздатність фізичної особи та її види”;
 - використовуючи літературу, скласти зразок заяви про оголошення громадянина безвісно відсутнім та оголошення його померлим;
 - розв'язати задачу:

Задача № 1

Сімнадцятилітній Михайло Кириченко на першу свою заробітну плату купив у Семена Міщенка куртку. Батьки Михайла стали вимагати, щоб він повернув куртку приятелю і забрав у нього свої гроші. Михайло не послухав батьків і на наступний день уклав договір купівлі-продажу з Селюковим, за яким Михайло передав Селюкову куртку, а взамін одержав від нього годинник. Батьки Михайла зажадали розірвання цього договору.

Оскільки контрагенти за обома угодами відмовилися виконати вимоги його батьків, батько Михайла звернувся з позовом до суду про визнання договорів купівлі-продажу і міни недійсними.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Які правовідносини виникли ? Що є підставою їх виникнення ?
2. Які нормативні акти крім Цивільного кодексу регулюють ці відносини ?
3. Чи підлягають ці позови задоволенню?

Задача №2

Коли Григорію Долюну виповнилося 14 років, бабуся на день народження подарувала йому 100 грн. Григорій наступного дня пішов в Ощадбанк і поклав ці гроші на ощадкнижку. Через три місяці він зняв з книжки 20 грн. і купив у батька свого товариша Чернова песика.

Мати стала вимагати, щоб Чернов забрав песика і повернув гроші. Оскільки Чернов відмовився це зробити, мати Григорія звернулася з позовом до суду про визнання договору купівлі-продажу недійсним.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Які правовідносини виникли ? Що є підставою їх виникнення ?
2. Які нормативні акти крім Цивільного кодексу регулюють ці відносини ?
3. Чи підлягає цей позов задоволенню?
4. Чи правильно вчинили працівники Ощадбанку, видавши гроші Григорію без згоди на це його батьків?

Задача № 3

Шістнадцятирічний Петренко на гроші, які він заробив від продажу газет та миття автомобілів, придбав магнітофон, кросівки, п'ятнадцятитомник детективів. Окрім цього, він регулярно витрачав гроші на покупку сигарет, жувальної гумки та гру на розважальних автоматах. Через деякий час він продав магнітофон і купив цінні папери. Його батько, вважаючи, що ці правочини він не міг укласти без його згоди, подав позов у суд про визнання усіх правочинів недійсними.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Які правовідносини виникли ? Що є підставою їх виникнення ?
2. Охарактеризуйте учасників наведених відносин.
3. Яке рішення повинен винести суд?

Задача №4

Бондаренко Іван Дмитрович, громадянин України, мешкає у м. Одесі, вул. Щорса, 12, уклав договір з фізичною особою – підприємцем Венедиктовим Григорієм Володимировичем щодо утримання власного житлового будинку.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Охарактеризуйте підставу виникнення правовідносин у даному випадку.
2. Ідентифікуйте фізичних осіб.
3. Які особливості їх правового статусу?

Задача № 5

Смірнов на озері ловив рибу. Човен перевернувся і він утопився. Все це сталося на очах чотирьох мешканців сусіднього села, які ловили рибу з берега. Тіло Смірнова не знайшли.

Дружина Смірнова через шість місяців після нещасного випадку звернулася з заявою до суду про оголошення чоловіка померлим.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Які правовідносини виникли? Що є підставою їх виникнення?
2. Які нормативні акти крім Цивільного кодексу регулюють ці відносини?
3. Яке рішення має постановити суд і які його наслідки?
4. Які правові наслідки настануть, якщо чоловік повернеться?

Задача № 6

Лукомський був оголошений померлим відповідно до вимоги закону. Його майно перейшло до його дружини, як єдиної спадкоємниці першої черги. Через рік вона продала будинок Сучкову, автомашину - Анохіну, бібліотеку - Жаркову. Всі вони знали, що купують речі, які належать особі, оголошеній померлою. Декілька цінних картин, а також ряд інших речей були продані невідомим особам.

Скрипку, фотоапарат, телевізор дружина залишила собі. Частину грошей, одержаних від продажу картин, вона витратила на купівлю меблів.

Через два роки після оголошення Лукомського померлим, він повернувся. На цей час дружина вступила в повторний шлюб з Мілько і відмовилася повернутися до Лукомського, а також відмовилася віддати йому речі, що збереглися, і гроші, одержані за продане майно.

Тоді Лукомський звернувся до суду з позовом до своєї дружини і тих осіб, які купили речі. Від останніх він вимагав повернення будинку, автомашини і бібліотеки, а від дружини - скрипку, фотоапарат, телевізор, а також меблі, оскільки вони були куплені на гроші, одержані від реалізації картин. Він вимагав також повернення грошей, виручених від реалізації іншого майна, що належало йому. Лукомський просить суд визнати недійсним шлюб його дружини з Мілько.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Які правовідносини виникли ? Що є підставою їх виникнення ?
2. Які нормативні акти крім Цивільного кодексу регулюють ці відносини ?
3. Які вимоги Лукомського є обґрунтованими?
4. Яке рішення повинен прийняти суд?

Задача № 7

Дніпров, будучи власником приватного підприємства, значну частину свого прибутку використовував на представницькі затрати, організацію забезпечення розважальних заходів для своїх контрагентів і для себе (пікніки на свіжому повітрі, відвідування ресторанів, казино, інших подібних закладів). Переживаючи за справу і майбутнє фінансове та матеріальне становище компанії, компаньйони і дружина Дніпрова подали заяви про визнання Дніпрова обмежено дієздатним (марнотратником).

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Проаналізуйте викладені обставини і визначте, чи є підстави для задоволення заяви?
2. Яка різниця між підставами й наслідками визнання особи недієздатною?
3. Який обсяг цивільної дієздатності Дніпрова буде у разі набрання чинності суду про визнання його обмежено дієздатним?
4. Яку складову змісту дієздатності реалізує Дніпров?

Задача № 8

Душевнохворий повнолітній Демидов зайшов на двір Коновалова і розпалив вогонь, від якого загорівся хлів. Коновалов подав позов до батька Демидова, який був опікуном, про відшкодування заподіяної шкоди. Не заперечуючи даного факту, відповідач заявив, що в момент події він сам знаходився тривалий час на лікуванні і не міг належним чином виконувати свої опікунські обов'язки.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Які правовідносини виникли ? Що є підставою їх виникнення ?
 2. Які нормативні акти крім Цивільного кодексу регулюють ці відносини ?
 3. Як необхідно вирішити спір по суті?
 4. Яке значення мають вказані відповідачем обставини?
2. Усно: відпрацювати питання:
- особливості змісту правоздатності іноземців та осіб без громадянства;
 - співвідношення термінів “місце проживання” і “місце реєстрації” фізичної особи.
 - відмінність оголошення фізичної особи померлою від встановлення факту смерті фізичної особи.

Додаткові питання:

1. Поняття, ознаки та обсяг правоздатності фізичної особи. Виникнення та припинення правоздатності фізичної особи. Правоздатність іноземців та осіб без громадянства.

2. Ім'я та місце проживання фізичної особи. Акти цивільного стану.

3. Поняття та зміст цивільної дієздатності фізичної особи.

4. Види цивільної дієздатності фізичних осіб.

5. Обмеження дієздатності фізичної особи: підстави, порядок та правові наслідки.

6. Визнання фізичної особи недієздатною: підстави, порядок та правові наслідки.

7. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою: підстави, порядок та правові наслідки.

8. Оголошення фізичної особи померлою: підстави, порядок та правові наслідки. Правові наслідки появи фізичної особи, яка була оголошена померлою.

9. Правовий статус фізичної особи-підприємця.

Теми рефератів, повідомлень, доповідей:

1. Фізична особа – підприємець за цивільним законодавством України.

2. Опіка та піклування як цивільно-правові інститути.

3. Обмеження дієздатності та визнання фізичної особи недієздатною: практика застосування.

4. Цивільний стан та його закріплення в актах цивільного стану.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. - Ст. 141.

2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 461. – Глава IV, V; статті 24-54.

3. Цивільний процесуальний кодекс України 18.03.2004 р. // Відомості Верховної Ради. – 2004. - N 40-41, 42. - Ст. 492.

4. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. - № 21-22. – Ст. 135.

5. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 462.

6. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом. Закон України в редакції від 22.12.2011 р. № 4212-VI (із змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2012. - № 32-33. - Ст. 413.

7. Про зовнішньоекономічну діяльність. Закон України від 16.04.1991 р. № 959-XII (із змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1991. - № 29. - Ст. 377.

8. Про громадські об'єднання. Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI (із змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2013. - № 1. - Ст. 2 – Ст.1.

9. Про державну реєстрацію актів цивільного стану. Закон України від 1.07.2010 р. № 2398-VI (із змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2010. - № 38. - Ст. 1381 – Ст. 509.

10. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців. Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 31-32. – Ст. 263.

11. Про судову практику в справах про визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 28.03.1972 р. № 3 // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – 1999. - № 5. - С. 5-8.

* * *

12. Заржицкий О., Бандуристий Р. Працевлаштування іноземців та осіб без громадянства в Україні // Право України. – 2007. – № 2. – С. 40-44.

13. Стефанчук М.О. Адикція як підстава обмеження цивільної дієздатності фізичної особи // Університетські наукові записки. – 2006. – № 3-4 (19-20). – С. 173-176.

14. Стефанчук М.О. Окремі питання співвідношення суб'єктивного цивільного права та цивільної дієздатності // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 2005. – № 1. – С. 197-201.

15. Стефанчук М.О. Окремі проблеми обмеження цивільної дієздатності фізичної особи за законодавством країн СНД // Міжнародний науковий журнал "Порівняльно-правові дослідження", - 2007, № 1-2. – С. 272-276.

16. Стефанчук Р.О. Особисті немайнові права, що індивідуалізують фізичну особу та пов'язані із її іменем // Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні: Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (28-29 квітня 2005 р.). – Острог, 2005. – С. 292-293.

17. Стефанчук Р.О. Цивільна правоздатність та дієздатність як необхідні передумови здійснення особистих немайнових прав фізичних осіб // Університетські наукові записки. – 2006. – № 3-4 (19-20). – С. 114-123.

18. Харитонов Е.О., Старцев А.В., Харитонova Е.И. Гражданское право Украины: Учебник. – Х.: ООО «Одиссей», 2007. – С. 125 – 149.

19. Цивільне право України: Академічний курс: Підруч.: У двох томах / За заг. ред. Я. М. Шевченко. – Т.1. Загальна частина. – К. : Видавничий Дім „Ін Юре”, 2006. – С. 140-172.

20. Цивільне право України: В 2-х томах. Т. 1. Підручник / За ред. д-ра юрид. наук, проф. Є.О Харитонova, канд. юрид. наук Н.Ю. Голубевої. – Х.: ТОВ «Одиссей», 2008. – С. 110-134.

21. Цивільне право України: Курс лекцій. У 6-ти т. Т. 1. / За ред. Р.Б. Шишки та В.А. Кройтор. – Харків: Еспада, 2008. – С. 225 – 300.

22. Цивільне право України: Підручник / Є.О. Харитонов, Н.О. Саніахметова. – К. : Істина, 2003. – С. 82-104.

23. Цивільне право України: Підручник: У 2 т./ Борисова В.І. (кер. авт. кол.), Баранова Л.М., Жилінкова І.В. та ін.; За заг. Ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – Т. 1. – С. 92 – 111.

24. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар. – Х. : ТОВ „Одиссей”, 2006. – С. 39 – 62.

25. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 1: Фізична особа / За ред. проф. І.В. Спасибо-Фатєєвої. – Серія «Коментарі та аналітика». – Х. : ФО-П Лисяк Л.С., 2009. – 256 с.

26. Чорна Ж.Л. Судовий захист майнових прав та інтересів малолітніх та неповнолітніх осіб за цивільним законодавством України: теорія та практика застосування // Вісник запорізького національного університету. Юридичні науки. № 2. – 2005. – С. 99-103.

27. Цивільне законодавство України в умовах адаптації до приватного права ЄС : навчальний посібник [авт. кол.] ; за заг. ред. Є.О. Харитонова, К.Г. Некіт. – Одеса : Юридична література, 2017. – 308 с.

Тема 6. Опіка та піклування

Лекція – 2 години

План лекції

1. Завдання опіки та піклування. Встановлення опіки та піклування.
2. Призначення опікуна або піклувальника, їхні права та обов'язки.
3. Припинення опіки та піклування.
4. Надання дієздатній фізичній особі допомоги у здійсненні її прав та виконанні обов'язків.

Зміст лекції

Завдання опіки та піклування. Орган опіки та піклування. Обов'язок повідомляти про фізичних осіб, які потребують опіки або піклування. Фізичні особи, над якими встановлюється опіка. Фізичні особи, над якими встановлюється піклування. Встановлення опіки та піклування судом. Встановлення опіки та піклування органом опіки та піклування. Місце встановлення опіки або піклування. Призначення опікуна або піклувальника. Фізична особа, яка не може бути опікуном або піклувальником. Опіка або піклування над фізичною особою, щодо якої не призначено опікуна або піклувальника. Опіка або піклування над фізичною особою, яка перебуває у спеціальному закладі.

Права та обов'язки опікуна. Правочини, які не може вчиняти опікун. Права та обов'язки піклувальника. Правочини, на вчинення яких піклувальник не може давати згоду. Правочини, які вчиняються з дозволу органу опіки та

підкування. Управління майном особи, над якою встановлено опіку. Право опікуна та піклувальника на плату за виконання ними своїх обов'язків. Опіка над майном. Звільнення опікуна та піклувальника. Припинення опіки. Припинення підкування. Надання дієздатній фізичній особі допомоги у здійсненні її прав та виконанні обов'язків. Оскарження дій опікуна, рішень органу опіки та підкування.

Самостійна робота – 4 години

Ознайомитись із планом семінарського заняття, питаннями, що належать до цієї теми.

Опрацювати конспект лекції з даної теми.

Опрацювати рекомендовану для вивчення теми літературу, законспектувати окремі положення, що стосуються питань теми, або зробити нотатки, групуючи їх за певними ознаками.

Рекомендується зробити у робочому зошиті план відповіді на кожне питання, яке виноситься на розгляд під час семінарського заняття.

Ознайомитись з переліком запропонованих тем рефератів.

Підготуватися до тестових завдань по темі 5. «Фізичні особи як суб'єкти цивільного права». Завдання знаходиться в навчально-методичному комплексі з навчальної дисципліни «Цивільне та сімейне право».

Самостійно розглянути наступні питання:

1. Обмеження опікуна у можливості вчиняти правочини від імені підопічного.

Розглядаючи дане питання необхідно зазначити, що опікун вчиняє правочини від імені та в інтересах підопічного. Слід звернути увагу на те, що з метою захисту опікуваних від зловживань опікунів в Цивільному кодексі встановлена норма, щодо заборони вчинення опікуном певних видів правочинів. Зокрема, опікун, його дружина, чоловік та близькі родичі (батьки, діти, брати, сестри) не можуть укладати з підопічним договорів, крім передання майна підопічному у власність за договором дарування або у безоплатне користування за договором позички. Крім того, опікун не може здійснювати дарування від імені підопічного, а також зобов'язуватися від його імені порукою (ст. 68 ЦК України).

2. Правовий статус помічника.

Звернути увагу на те, що даний інститут є новим в цивільному праві України. Специфіка даного інституту в тому, що помічник не є піклувальником, оскільки призначається для надання допомоги повністю дієздатній фізичній особі та на її прохання. Слід зазначити, що за заявою особи, яка потребує допомоги, ім'я її помічника реєструється органом опіки та підкування, про що видається відповідний документ, зразок якого встановлює Міністерство юстиції України. У суді помічник може представляти фізичну особу лише на підставі окремої довіреності.

Питання

1. Поняття та цілі опіки.
2. Поняття та цілі піклування.
3. Суб'єкти опіки та піклування.

Мета заняття: закріпити знання студентів щодо поняття та цілі опіки та піклування, встановлення опіки та піклування, припинення опіки та піклування.

Завдання для самостійної роботи:

1. Письмово:
 - скласти порівняльну таблицю ознак опіки та піклування;
 - використовуючи літературу, скласти зразок заяви про встановлення опіки та піклування над малолітньою особою;
 - розв'язати задачу:

Задача № 1

Щукіна звернулася в нотаріальну контору з проханням завірити від імені її 12-річної доньки договір купівлі-продажу будинку, одержаного нею в спадщину. Крім цього, вона продала й інші речі, успадковані донькою (телевізор, два килими, меблі). Щодо прохання неповнолітньої Щукіної дільничний інспектор попередив матір про недопустимість без згоди доньки продавати її речі. Остання відповіла, що це не входить в компетенцію органів внутрішніх справ, і вона, як мати, має право розпоряджатися майном своєї дитини, а виручені від продажу гроші вона витратила на покупку умеблювання квартири, де вони з донькою мешкають. За повідомленням інспектора, відділ освіти подав позов про визнання укладених правочинів недійсними.

Питання: Відповіді потрібно давати з посилання на відповідні частини та статті ЦК України.

1. Який правовий статус відділу освіти?
2. Чи правомірні дії Щукіної?
3. Чи буде задоволена вимога відділу освіти?

Задача № 2

Потерпіла від злочину Бурса звернулася в суд з позовом до органу опіки і піклування про відшкодування їй майнової і моральної шкоди. Як з'ясувалось, напад на Бурсу скоїли неповнолітні брати Мозолевські (12 і 13 років відповідно). Мати братів була позбавлена батьківських прав і мешкала в іншому місті, а батько був затриманий правоохоронними органами за підозрою у вчиненні злочину і перебував під вартою. Неповнолітні

продовжували мешкати в своїй квартирі і, щоб прогодуватися, нападали на жінок.

Питання: Відповіді потрібно давати з посилання на відповідні частини та статті ЦК України.

1. Який правовий статус братів Мозолевських?
2. Опіка чи піклування може бути встановлена над братами?
3. Хто повинен відшкодовувати заподіяну шкоду?

Задача № 3

Після смерті Борисова його спадкоємцями були визнані дружина, неповнолітній син і малолітній онук, опікуном якого була вдова Борисова. Борисова подала в нотаріальну контору заяву про відмову сина й онуки від спадщини на її користь. В прийнятті заяви нотаріус відмовив.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Чи є дані правовідносини цивільними?
2. Визначте підставу їх виникнення.
3. Чи правомірні дії учасників відносин?

Задача № 4

Щукіна звернулася в нотаріальну контору з проханням завірити від імені її 12-річної доньки договір купівлі-продажу будинку, одержаного нею в спадщину. Крім цього, вона продала й інші речі, успадковані донькою (телевізор, два килими, меблі). Щодо прохання неповнолітньої Щукіної дільничний інспектор попередив матір про недопустимість без згоди доньки продавати її речі. Остання відповіла, що це не входить в компетенцію органів внутрішніх справ, і вона, як мати, має право розпоряджатися майном своєї дитини, а виручені від продажу гроші вона витратила на покупку умеблювання квартири, де вони з донькою мешкають. За повідомленням інспектора, відділ освіти подав позов про визнання укладених правочинів недійсними.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Які правовідносини виникли ?
2. Що є підставою їх виникнення ?
3. Який орган опіки та піклування згадується в задачі ?
3. Як необхідно вирішити спір по суті?

2. Усно: відпрацювати питання:

- характеристика правочинів, які не може вчиняти опікун зі своїм підопічним.

Додаткові питання:

1. Опіка як юридичний факт.

2. Піклування як юридичний факт.
3. Опіка над майном.
4. Помічник фізичної особи.

Теми рефератів, повідомлень, доповідей:

1. Опіка та піклування: адміністративно-правовий чи цивільно – правовий інститут.
2. Опіка та піклування в межах цивільного та сімейного права.
3. Інші підстави встановлення опіки над майном.
4. Інститут помічника за цивільним законодавством України.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 461. – Глава VI, статті 55-79.
3. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. - № 21-22. – Ст. 135.
4. Європейська конвенція про визнання та виконання рішень стосовно опіки над дітьми та про поновлення опіки над дітьми. Документ Ради Європи, Люксембург, 20.05.1980 р. // Бюлетень законодавства та юридичної практики України. – 2002. - № 3. – С. 129.
5. Про державну реєстрацію актів цивільного стану. Закон України від 1.07.2010 р. № 2398-VI (із змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2010. - № 38. - Стор.1381 – Ст. 509.

* * *

6. Стасюк Г. Охорона дітей, позбавлених батьківського піклування: історичний аспект // Право України. – 2005. – № 2. – С. 108-111.
7. Темченко О. Зміст соціальної функції держави щодо прав дитини в умовах євроінтеграції // Право України. – 2007. – № 5. – С. 24-27.
8. Харитонов Е.О., Старцев А.В., Харитонova Е.И. Гражданское право Украины: Учебник. – Х. : ООО «Одиссей», 2007. – С. 149 – 156.
9. Цивільне і сімейне право України: Навчально-практичний посібник. Видання друге, перероблене та доповнене / За ред. Є.О. Харитонova, А.І. Дрішлюка. – Х. : Одиссей, 2003. – С. 97-102.
10. Цивільне право України: Академічний курс: Підруч.: У двох томах / За заг. ред. Я. М. Шевченко. – Т. 1. Загальна частина. – К.: Видавничий Дім „Ін Юре”, 2006. – С. 155-166.
11. Цивільне право України: В 2-х томах. Т. 1.Підручник / За ред. д-ра юрид. наук, проф. Є.О Харитонova, канд. юрид. наук Н. Ю. Голубевої. – Х. : ТОВ «Одиссей», 2008. – С. 134-141.
12. Цивільне право України: Курс лекцій. У 6-ти т. Т. 1. / За ред. Р.Б. Шишки та В.А. Кройтор. – Харків : Еспада, 2008. – С. 301-318.

13. Цивільне право України: Підручник / Є.О. Харитонов, Н.О. Саніахметова. – К. : Істина, 2003. – С. 104-111.

14. Цивільний кодекс України: Науково – практичний коментар. – Х. : ТОВ „Одиссей”, 2006. – С. 62 – 76.

15. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 1: Фізична особа / За ред. проф. І.В. Спасибо-Фатєєвої. – Серія «Коментарі та аналітика». – Х. : ФО-П Лисяк Л.С., 2009. – 256 с.

16. Чорна Ж.Л. Судовий захист майнових прав та інтересів малолітніх та неповнолітніх осіб за цивільним законодавством України: теорія та практика застосування // Вісник запорізького національного університету. Юридичні науки. № 2. – 2005. – С. 99-103.

Тема 7. Особисті немайнові права фізичної особи

Лекція – 4 години

План лекції

1. Особисті немайнові права фізичної особи: поняття, види, зміст, здійснення та захист.
2. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи.
3. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи.

Зміст лекції

Поняття особистого немайнового права. Види особистих немайнових прав. Зміст особистого немайнового права. Здійснення особистих немайнових прав. Забезпечення здійснення особистих немайнових прав. Обмеження особистих немайнових прав. Захист особистого немайнового права. Поновлення порушеного особистого немайнового права. Спростування недостовірної інформації. Заборона поширення інформації, якою порушуються особисті немайнові права. Правові наслідки невиконання рішення суду про захист особистого немайнового права. Право фізичної особи, особисте немайнове право якої порушено, на відшкодування шкоди.

Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи. Право на життя. Право на усунення небезпеки, яка загрожує життю та здоров'ю. Право на охорону здоров'я. Право на медичну допомогу. Право на інформацію про стан свого здоров'я. Право на таємницю про стан здоров'я. Права фізичної особи, яка перебуває на стаціонарному лікуванні у закладі охорони здоров'я. Право на свободу. Право на особисту недоторканність. Право на донорство. Право на сім'ю. Право на опіку або піклування. Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля.

Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи. Право на ім'я. Право на зміну імені. Право на використання імені. Право на повагу до гідності та честі. Повага до людини, яка померла. Право на недоторканність ділової репутації. Право на індивідуальність. Право на особисте життя та його таємницю. Право на інформацію. Право на особисті папери. Розпоряджання особистими паперами. Право на ознайомлення з особистими паперами, які передані до фонду бібліотек або архівів. Право на таємницю кореспонденції. Захист інтересів фізичної особи при проведенні фото-, кіно-, теле- та відеозйомок. Охорона інтересів фізичної особи, яка зображена на фотографіях та в інших художніх творах. Право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості. Право на місце проживання. Право на недоторканність житла. Право на вибір роду занять. Право на свободу пересування. Право на свободу об'єднання. Право на мирні зібрання.

Самостійна робота – 3 години

Ознайомитись із планом семінарського заняття, питаннями, що належать до цієї теми.

Опрацювати конспект лекції з даної теми.

Опрацювати рекомендовану для вивчення теми літературу, законспектувати окремі положення, що стосуються питань теми, або зробити нотатки, групуючи їх за певними ознаками.

Рекомендується зробити у робочому зошиті план відповіді на кожне питання, яке виноситься на розгляд під час семінарського заняття.

Ознайомитись з переліком запропонованих тем рефератів.

Підготуватися до тестових завдань по темі 6. «Опіка та піклування». Завдання знаходиться в навчально-методичному комплексі з навчальної дисципліни «Цивільне та сімейне право».

Звернути увагу на наступні питання:

1. Право на життя.

Відповідно до Конституції України життя є вищою соціальною цінністю. Існування права на життя обумовлено самим існуванням людини. Воно є найбільш важливим серед особистих немайнових благ, оскільки за його відсутності всі права особи втрачають свій сенс. Слід проаналізувати міжнародно-правову регламентацію права на життя та скасування смертної кари, розглянути норми законодавства України та вияснити, як в Україні на законодавчому рівні регулюються питання смертної кари.

2. Право на безпечне довкілля.

Даний вид права необхідно розглядати в контексті права на достовірну інформацію про стан довкілля, про якість харчових продуктів та предметів побуту, права на збирання та поширення даної інформації. Звернути увагу на те, що така інформація не може бути засекреченою і при реалізації цього

права громадянин може оскаржити відмову до суду. Специфікою даного права є його додаткова регламентація нормами екологічного законодавства.

3. Право на свободу та особисту недоторканість.

Необхідно звернути увагу на те, що право на особисту свободу означає відповідну міру можливої та юридично дозволеної поведінки громадянина, наприклад розпоряджатися своїм часом. А право на особисту недоторканість передбачає неприпустимість будь-якого посягання на особистість, крім випадків передбачених законом. До гарантій реалізації права на свободу законодавець відносить заборону будь-яких форм фізичного чи психічного тиску на фізичну особу. Суттєвою гарантією права фізичної особи на особисту недоторканість є заборона катувань та іншого жорстокого поводження чи покарання.

4. Право на сім'ю.

Слід зазначити, що сім'я є основним осередком суспільства і має право на захист з боку держави та суспільства. Право на сім'ю включає право на створення сім'ї, право кожної особи на проживання в сім'ї, право кожного на повагу до свого сімейного життя. Особа може бути примусово ізольована від сім'ї лише у випадках і в порядку встановленому законом. Міжнародно-правові норми гарантують надання по можливості найбільш широкої охорони та допомоги сім'ям, особливо при їх створенні.

Семінарське заняття – 4 години

Питання

1. Поняття особистого немайнового права фізичної особи.
2. Види особистих немайнових прав фізичної особи.
3. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи.
4. Особливості особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи.
5. Захист особистих немайнових прав.

Мета заняття: закріпити знання студентів щодо поняття особистих немайнових прав фізичної особи, їх видів та захист цих прав.

Завдання для самостійної роботи:

1. **Письмово:**
 - скласти схему “Види особистих немайнових прав фізичної особи”;
 - скласти таблицю, в якій визначити норми Конституції та ЦК, що врегульовують відповідне особисте немайнове право фізичної особи;
 - скласти таблицю, в якій визначити особисте немайнове право фізичної особи в світлі норми ЦК та передбачена нормою Кримінального кодексу

кримінальна відповідальність за його порушення з визначенням відповідної норми;

- розв'яжіть задачу:

Задача № 1

Смирнову під час відвідування пологового будинку, де перебувала на лікуванні його дружина, черговим лікарем було відмовлено у доступі до палати на підставі правил внутрішнього розпорядку та мотивами забезпечення санітарної гігієни. Харчі та речі було запропоновано передати через медсестру.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Чи правомірна відмова?
2. Які права має особа, що перебуває на стаціонарному лікуванні?

Задача № 2

Повнолітні діти громадянки Іванової забажали подати позов проти лікарні про відшкодування моральної шкоди у зв'язку ненаданням інформації про стан здоров'я їх матері, яка впала і отримала травму голови. Лікарі не дозволяли їм побачити матір і не видали лікарняної картки для консультації у відомого спеціаліста-медика, мотивуючи це правом на таємницю про стан здоров'я. Але переглядаючи лікарську періодику, вони побачили статтю, в якій було написано про жінку, доставлену у лікарню в той же день і з тими ж симптомами, що і їх мати.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Охарактеризуйте порушені права?
2. Яким чином можуть захистити порушені права вказані особи?

Задача № 3

Спадкоємець Мамко пред'явив позов до громадянина Криворука про відшкодування моральної та майнової шкоди. Як з'ясувалось, спадкоємець Мамко терміново вимагав операції з трансплантації нирки. Після тривалого пошуку і низки підготовчих дій, донор був знайдений. Громадянин Криворук нотаріально завірив свою згоду надати нирку і отримав за це значну суму грошей (7 тис дол. США). Стан реципієнта різко погіршився, і лікарі повідомили громадянина Криворука про день та час операції, але громадянин Криворук почав переховуватись. Через уникання громадянина Криворука операцію переносили декілька разів, органи внутрішніх справ, куди звернулись родичі Мамко, відмовили від прийняття та реєстрації заяви про скоєння шахрайства. Через кілька днів у зв'язку з сильним погіршенням здоров'я громадянин Мамко помер.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Охарактеризуйте порушені права?
2. Яким чином можуть захистити порушені права вказані особи?

Задача № 4

Олена С. перебувала у зареєстрованому шлюбі з громадянином К. 5 місяців, після чого шлюб був розірваний за їх спільною заявою. Через два місяці після розлучення вона уклала шлюб з громадянином В., а через 8,5 місяців з моменту розлучення народила дитину. Коли подружжя звернулося із спільною заявою про реєстрацію дитини їм відмовили в реєстрації чоловіка як батька і зареєстрували батьком колишнього чоловіка. Жінка і чоловік оскаржили це рішення в суд.

Питання: (відповіді необхідно давати з посиланням на відповідні ч. і ст. СК)

1. Про які правовідносини йде мова?
2. Що є об'єктом даних відносин?

Задача № 5

Глибін звернувся до районного суду з позовом до Петровського про спростування недостовірної інформації, посилаючись на таке. Відповідач, беручи участь у засіданні як представник підприємства «Укравто», даючи пояснення по суті позову прокурора про визнання недійсною приватизації підприємства «Укравто» розповсюджував неправдиві відомості, які ганьблять честь та гідність позивача. Зокрема, він пояснював, що Глибін, будучи директором державного підприємства «Укравто» під час його приватизації шляхом зловживання службовим становищем незаконно придбав 75% паїв підприємства. Ці відомості позивач просив суд визнати такими, що не відповідають дійсності та компенсувати йому моральну шкоду у розмірі 50 000 гривень.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Яка інформація вважається недостовірною?
2. Хто має право на її спростування?
3. Вирішіть справу.

Задача № 6

Після проведених спільних перевірок приватного підприємства „Колос” працівниками органів міліції і податкової інспекції, адміністрацією ПП „Колос” на дверях було вивішено оголошення: „Корупціонерам: заступнику начальника Ленінського РВВС Кондратову А.П. і податковому інспектору Ряхіну П.Р. вхід на територію приватного підприємства ЗАБОРОНЕНИЙ!”.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Охарактеризуйте порушені права Кондратова А.П. і Ряхіна П.Р.?
2. Яким чином можуть захистити порушені права вказані особи?

Задача № 7

Після закінчення строкової служби в Збройних силах України громадянин Петренко пред'явив до Збройних сил України позов про відшкодування завданої йому моральної шкоди. Підставою подання позову він вважав тривале позбавлення його особистих немайнових прав, зокрема таких, як право на свободу пересування, право на вільний вибір місця проживання, право на недоторканність житла, право на вільний вибір роду занять і таке інше.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Охарактеризуйте особисті немайнові відносини у даній задачі.

2. Чи є підстави для задоволення вимог Петренка?

Усно: відпрацювати питання:

- чи можливе обмеження особистих немайнових прав фізичної особи; назвіть особисті немайнові права фізичної особи, що забезпечують її соціальне буття, які не визначені Цивільним кодексом України;

- порівняйте загальні та спеціальні засоби захисту носія особистих немайнових прав;

- охарактеризуйте право особи на донорство згідно спеціальних нормативних актів.

Додаткові питання:

1. Поняття та ознаки особистих немайнових прав.

2. Види особистих немайнових прав.

3. Зміст особистого немайнового права нелегітимованого у ЦК.

4. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи, у Конституції України.

5. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи, за ЦК України та ЦК Російської Федерації.

Теми рефератів, повідомлень, доповідей:

1. Право на донорство – особисте немайнове право, що забезпечує природне існування фізичної особи.

2. Право на медичну допомогу.

3. Захист честі, гідності та ділової репутації фізичних осіб: судова практика.

4. Право на мирні збори – особливості здійснення.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. – Ст. 141.

2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 461. – Глава XX-XXII, ст.ст. 269-315.

3. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. - № 21-22. – Ст. 135.

4. Загальна декларація прав людини. Документ ООН, прийнятий та проголошений Генеральною Асамблеєю ООН 10.12.1948 р. // Международное право в документах: Учеб. пособие / Сост.: Н.Т.Блатова, Г.М.Мягков. – М.ИНФРА. – М., 1997. – С. 86 – 91.

5. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод. Рим, 04.11.1950р. Ратифіковано Законом України від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР // Офіційний вісник України. – 1998. - № 13.

6. Конвенція про правову допомогу та правові відносини в цивільних, сімейних та кримінальних справах. Міжнародна угода від 22.01.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 46. – Ст. 147.

7. Основи законодавства про охорону здоров'я від 19.11.1992 р. № 2801-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 4. – Ст. 19.

8. Про інформацію. Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - № 48. – Ст. 650.

9. Про психіатричну допомогу. Закон України від 22.02.2000 р. № 1489-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. - № 19. - Ст. 143.

* * *

10. Маковий В.П. Защита персональных данных в контексте реализации личных неимущественных прав человека // Сучасний стан дослідження немайнових правовідносин у науці цивільного права: матеріали наукового круглого столу – 27 січня 2012 р. – Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2012. - С. 54-60.

11. Резніченко С.В. Захист права на недоторканість ділової репутації фізичної особи // Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми права інтелектуальної власності» 11 червня 2011 р., - Одеса : уклад. Р.Є. Еннан, Г.О.Ульянова; НУ «ОЮА» - Одеса, 2011. – 190 с. (с.с. 29-31).

12. Резніченко С.В., Фучеджі В.Д. Цивільно-правовий аспект забезпечення прав фізичних осіб на свободу віросповідання // Південноукраїнський правничий часопис. - 2006. - № 1. - С. 88-91.

13. Копильчук В.А., Резніченко С.В. Особисті немайнові права авторів // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Організаційно-правові засади боротьби з правопорушеннями на транспорті» 23-24 грудня 2011 р., - Одеса : с.с. 117-119.

14. Стефанчук Р.А. Право на психическое здоровье как личное неимущественное право // Медицинское право. – 2006. – № 1 (13). – С. 50-56.

15. Стефанчук Р.А. К вопросу о легализации эвтаназии в странах СНГ // Юрист. – 2006. – № 10. – С. 82-88.

16. Стефанчук Р.О. Визначення моменту виникнення права на життя: продовжуючи дискусію // Юридична Україна. – 2005. – № 10. – С. 38-43.

17. Стефанчук Р.О. До питання забезпечення цивільно-правової охорони приватного життя фізичної особи: досвід України та Німеччини // Університетські наукові записки. – 2005. – № 4 (16). – С. 68-72.
18. Стефанчук Р.О. Здоров'я фізичної особи як об'єкт її особистих немайнових прав // Форум права. – 2007. – № 1. – С. 154-160.
19. Стефанчук Р.О. Зміст особистих немайнових прав фізичних осіб // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 7. – С. 10-13.
20. Стефанчук Р.О. Компенсація моральної шкоди як спосіб захисту особистих немайнових прав фізичних осіб: проблеми та шляхи вирішення // Університетські наукові записки. – 2007. – № 1 (21). – С. 67-83.
21. Стефанчук Р.О. Особиста свобода та право на свободу: цивільно-правові аспекти // Університетські наукові записки. – 2007. – № 2. – С. 170-177.
22. Стефанчук Р.О. Принципи та гарантії здійснення особистих немайнових прав фізичних осіб // Юридична Україна. – 2007. – № 3. – С. 48-57.
23. Стефанчук Р.О. Система особистих немайнових прав фізичних осіб в сфері сімейних відносин: до питання вдосконалення // Університетські наукові записки. – 2006. – № 2 (18). – С. 107-111.
24. Стефанчук Р.О. Спеціальні способи захисту особистих немайнових прав фізичних осіб у цивільному законодавстві України // Правова держава: щорічник наукових праць Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – Вип.18. – К., 2007. – С. 337-345.
25. Стефанчук Р.О. Філософсько-правові засади розвитку законодавства про особисті немайнові права фізичних осіб на землях України // Університетські наукові записки. – 2007. – № 3. – С. 349-361.
26. Стефанчук Р.О. Цивільна правоздатність та дієздатність як необхідні передумови здійснення особистих немайнових прав фізичних осіб // Університетські наукові записки. – 2006. – № 3-4 (19-20). – С. 114-123.
27. Цивільне право України: Академічний курс: Підруч.: У двох томах / За заг. ред. Я.М. Шевченко. – Т. 1. Загальна частина. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. – С. 172-229.
28. Цивільне право України: В 2-х томах. Т. 1. Підручник / За ред. д-ра юрид. наук, проф. Є.О Харитонов, канд. юрид. наук Н. Ю. Голубевої. – Х. : ТОВ «Одіссей», 2008. – С. 141-199.
29. Цивільне право України: Підручник: У 2 т. / Борисова В.І. (кер. авт. кол.), Баранова Л.М., Жилінкова І.В. та ін.; За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – Т. 1. – С. 199-215.
30. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / О.В.Дзера (керівник авт.кол.), Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін.; За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – Кн. 1. – С. 219-274.
31. Цивільний кодекс України: Науково – практичний коментар. – Х. : ТОВ „Одіссей”, 2006. – С. 264 – 318.
32. Цивільне законодавство України в умовах адаптації до приватного права ЄС : навчальний посібник [авт. кол.] ; за заг. ред. Є.О. Харитонов, К.Г. Некіт. – Одеса : Юридична література, 2017. – 308 с.

Тема 8. Юридичні особи

Лекція - 2 годин

План лекції

1. Поняття юридичної особи. Цивільна правоздатність та дієздатність юридичної особи.
2. Види юридичних осіб. Організаційно-правові форми юридичних осіб.
3. Створення юридичної особи.
4. Відповідальність юридичних осіб.
5. Управління юридичними особами.
6. Припинення юридичної особи.

Зміст лекції

Поняття юридичної особи. Види юридичних осіб. Участь юридичних осіб публічного права у цивільних відносинах. Організаційно-правові форми юридичних осіб

Підприємницькі товариства. Непідприємницькі товариства. Здійснення підприємницької діяльності неприємницькими товариствами та установами.

Створення юридичної особи. Вимоги до змісту установчих документів. Державна реєстрація юридичної особи. Найменування юридичної особи.

Цивільна правоздатність юридичної особи. Цивільна дієздатність юридичної особи. Місцезнаходження юридичної особи. Особисті немайнові права юридичної особи. Філії та представництва. Відповідальність юридичних осіб.

Управління товариством. Загальні збори учасників товариства. Виконавчий орган товариства. Право участі у товаристві

Управління установою. Передання майна установі. Зміна мети установи та структури управління.

Припинення юридичної особи. Обов'язки особи, що прийняла рішення про припинення юридичної особи.

Злиття, приєднання, поділ та перетворення юридичної особи. Порядок припинення юридичної особи шляхом злиття, приєднання, поділу та перетворення. Перетворення юридичної особи. Виділ.

Ліквідація юридичної особи. Порядок ліквідації юридичної особи. Задоволення вимог кредиторів.

Самостійна робота – 4 години

Ознайомитись із планом семінарського заняття, питаннями, що належать до цієї теми.

Опрацювати конспект лекції з даної теми.

Опрацювати рекомендовану для вивчення теми літературу, законспектувати окремі положення, що стосуються питань теми, або зробити нотатки, групуючи їх за певними ознаками.

Рекомендується зробити у робочому зошиті план відповіді на кожне питання, яке виноситься на розгляд під час семінарського заняття.

Ознайомитись з переліком запропонованих тем рефератів.

Підготуватися до тестових завдань по темі 7. «Особисті немайнові права фізичної особи». Завдання знаходиться в навчально-методичному комплексі з навчальної дисципліни «Цивільне та сімейне право».

Самостійно розглянути наступне питання:

1. Сутність юридичної особи.

Розглядаючи дане питання необхідно дати визначення поняття юридичної особи на основі аналізу ознак юридичної особи. Звернути увагу на те, що юридичною особою може бути лише організація, яка має всі ознаки передбачені Цивільним кодексом України. Важливе значення має індивідуалізація юридичної особи, яка має провадитися шляхом надання їй найменування та визначення місцезнаходження, оскільки, наприклад, залежно від цього визначається виконання деяких видів зобов'язань.

Семінарське заняття – 2 годин

Питання

1. Поняття юридичної особи та її основні ознаки.
2. Види юридичних осіб.
3. Правоздатність та дієздатність юридичної особи.
4. Державна реєстрація юридичної особи.
5. Філії та представництва юридичної особи.
6. Порядок припинення юридичної особи.

Мета заняття: закріпити знання студентів щодо поняття і ознак юридичної особи, цивільної правосуб'єктності юридичної особи, видів юридичних осіб, виникнення та припинення діяльності юридичних осіб, держави, територіальних громад як учасників цивільних правовідносин.

Завдання для самостійної роботи:

1. Письмово:
 - скласти схему “Ознаки юридичної особи”;
 - порівняйте особливості цивільної правосуб'єктності юридичних та фізичних осіб;
 - скласти схему “Різновиди юридичних осіб”;
 - скласти порівняльну таблицю основних ознак юридичних осіб публічного та приватного права;
 - розв'язати задачу:

Задача № 1

Петров і Іванов вирішили спільно займатися торгівлею з метою отримання прибутку. Для цього вони в складчину придбали товар, який реалізували і отримали прибуток, який розподілили відповідно до розміру часток які вони вклали в свій бізнес. Порядок розподілу прибутку, права та обов'язки кожного вони визначили в письмовому договорі, який склали в 2 екземплярах і разом підписали. Надалі вони успішно продовжували свою діяльність.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Чи створили вони юридичну особу?
2. Якщо ні то які ознаки юридичної особи відсутні, які наявні?
3. Якщо Петров і Іванов оформлять своє товариство, як юридичну особу то яка це буде особа - публічного чи приватного права?
4. Чи може Петров сам окремо створити юридичну особу?

Задача № 2

Іванченко вирішив створити підприємство з надання послуг з перевезення вантажів. Для цього він позичив 500 тис. грн., зареєстрував юридичну особу, купив машини та найняв на роботу людей. Підприємство запрацювало і почало приносити Іванченко дохід. Через 1 рік настав час повертати борг. Кредитор звернувся до Іванченко, але він відмовився і запропонував звертатися до підприємства, оскільки гроші позичались на його створення, зараз воно працює має прибуток то з нього і потрібно стягувати борг. Кредитор звернувся до суду.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Чи відповідає юридична особа за зобов'язаннями засновника?
2. Яку юридичну особу створив Іванченко (дайте повну характеристику)?
- 3.Що потрібно зробити аби підприємство законно сплати борги засновника?

Задача № 3

Зареєстрована політична партія „Партія любителів пива” вирішила внести в свій статут додаткові положення про створення фірмової пивоварні, яка б входила до складу самої партії і за рахунок якої можна було б поповнювати партійний бюджет. Окрім цього, як було встановлено правоохоронними органами, партія одержала організаційну та фінансову допомогу від аналогічних партій ФРН і Чехії і частину анонімних пожертвувань. На чергових зборах партії було прийнято також рішення про заснування свого ілюстрованого журналу і реклами там пива і сигарет, розміщення реклами інших замовників.

Питання: Відповіді потрібно давати з посилання на відповідні частини та статті ЦК України.

1. Надайте характеристику даного виду юридичної особи

2. Яким нормативним актом крім ЦК регулюються ці відносини?
3. Який порядок внесення змін до статуту таких організацій?
4. Чи правомірні дії керівництва партії?

Задача № 4

Шандиба, що був приватним підприємцем, подав заяву до господарського суду про ініціювання процедури банкрутства АТ «Прогрес». Свої вимоги Шандиба підкріпив фінансовими документами про несплату йому з боку АТ «Прогрес» 10 тис. гривень протягом п'яти місяців за контрактом на поставку лісу-кругляку. Свої зобов'язання Шандиба виконав своєчасно, про що надав акт приймання-передавання товару, підписаний сторонами.

Суддя відмовився ініціювати процедуру банкрутства й не прийняв позовну заяву через наступні причини:

1. Недостатньою є сума боргу;
2. Фізична особа не може ініціювати процедуру банкрутства

Питання: Відповіді потрібно давати з посилання на відповідні частини та статті ЦК України.

1. Охарактеризуйте правовий статус учасників відносин.
2. Який спосіб припинення юридичної особи розглядається у задачі?
3. Як вирішити справу?

Задача № 5.

Проскурін звернувся до суду з вимогою до ТОВ «Аксона» про виплату йому заборгованості в якості авторської винагороди у сумі 3000 грн. Суддя заяву прийняв, але пояснив заявникові наступне: оскільки ТОВ «Аксона» ліквідується через банкрутство, активів підприємства може не залишитись для задоволення вимог Проскуріна, адже активів залишилося на суму 50 000 грн., а боргів – на суму 68000 грн. Через це, перш за все, будуть задоволені вимоги перед бюджетом (податки, збори тощо) на суму 48000 грн., потім – всі інші.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Охарактеризуйте правовий статус учасників відносин?
2. Який спосіб припинення юридичної особи розглядається у задачі?
3. Яка різниця між ліквідацією юридичної особи-банкрута і юридичної особи без такого статусу?
4. Як вирішити справу?

Задача № 6.

Приватне підприємства “Чайка” засноване 5 засновниками, з яких один є громадянином Ізраїлю надавало населенню послуги з туризму. В зв'язку зі зміною кон'єктури ринку кількість замовлень поменшала і засновники вирішили припинити діяльність підприємства. При цьому з'ясувалось, що в підприємства є такі зобов'язання – зобов'язання по кредиту банку забезпеченого заставою приміщенням підприємства, обов'язок виплат

бухгалтеру підприємства, що постраждав від нещасного випадку на виробництві, борги по комунальних платежах, борги по зарплаті співробітникам, податкова заборгованість.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Який спосіб припинення діяльності юридичної особи розкритий в задачі і що є його причиною?
2. Яка черговість виплат по зобов'язаннях підприємства?
3. Що станеться з підприємством, якщо коштів для виплат по боргах не вистачить?
4. Дайте повну характеристику юридичної особи?

Задача № 7.

Іванов і Петров створили товариство по наданню будівельних послуг населенню, уклали засновницький договір і зареєстрували його у встановленому порядку. Тривалий час вони працювали, але потім Іванов вирішив вийти з товариства. Петров переоформив зміни і привів документи до належного стану та продовжував і далі працювати.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Який вид юридичної особи утворили Петров і Іванов (дайте повну характеристику)?
2. Який документ після виходу Іванова повинен скласти Петров?
3. Чи відбулася реорганізація юридичної особи?

2. Усно: відпрацювати питання:

- зміст правоздатності юридичних осіб;
- порівняйте ознаки, які індивідуалізують юридичних та фізичних осіб;
- ліквідація неплатоспроможної юридичної особи;

Додаткові питання:

1. Поняття та ознаки юридичної особи. Сутність юридичної особи.
2. Організаційно-правові форми юридичних осіб.
3. Правоздатність юридичної особи та її зміст.
4. Порядок державної реєстрації юридичної особи.
5. Установчі документи юридичної особи. Органи юридичної особи.
6. Способи створення юридичних осіб.
7. Філії та представництва юридичної особи.
8. Припинення юридичних осіб.
9. Форми припинення юридичних осіб: реорганізація та ліквідація.
10. Види реорганізації юридичних осіб.
11. Виділ юридичної особи.
12. Порядок ліквідації юридичної особи.
13. Види юридичних осіб.

Теми рефератів, повідомлень, доповідей:

1. Товарний знак для товарів та послуг як особисте немайнове право юридичної особи.
2. Процедура банкрутства: нинішній стан і перспективи.
3. Правовий статус юридичних осіб приватного права.
4. Об'єднання громадян - особливості правового статусу.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 461. – Глави VII, IX, X, статті 80-112, 167-176.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 462.
4. Про благодійництво та благодійні організації. Закон України від 16.09.1997 р. № 531/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. - № 46. - Ст. 292.
5. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом. Закон України в редакції від 22.12.2011 р. № 4212-VI (із змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2012. - № 32-33. - Ст. 413.
6. Про господарські товариства. Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. - № 49. – Ст. 682.
7. Про захист економічної конкуренції. Закон України від 11.01.2001 р. № 2210-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - № 12. - Ст. 64.
8. Про громадські об'єднання. Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI (із змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2013. - № 1. - Стор. 2 – Ст.1.
9. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності. Закон України від 15.09.1999 р. №1045-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 45. – Ст. 397.
10. Про свободу совісті та релігійні організації. Закон України від 23.04.1991 р. № 987-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. - № 25. - Ст. 283.

* * *

11. Костів М. Види адміністративної правосуб'єктності юридичних осіб // Право України. – 2005. – № 4. – С. 16.
12. Кравченко С. Право участі, корпоративні права та підприємницька діяльність учасників товариств // Право України. – 2007. – № 2. – С. 66-69
13. Кравчук В. Розмір статутного капіталу юридичної особи // Право України. – 2007. – № 2. – С. 70-72.
14. Кривобок С. Договір управління підприємством // Право України. – 2007. – № 3. – С. 47-50.

15. Маковій В.П., Янголь Є.В. Правова природа кондомініуму // Південноукраїнський правничий часопис. – 2011. – № 4. – С. 114-117.
16. Маковій В.П. Ліквідація об'єднання співвласників багатоквартирного будинку як спосіб припинення юридичної особи // Часопис цивілістики. – 2013. - № 15. – С. 109-114.
17. Резніченко С.В., Фучеджі В.Д Актуальні питання індивідуалізації релігійних організацій // Південноукраїнський правничий часопис. - 2006. - № 2. - С. 100-103.
18. Спасибо-Фатєєва І. Деякі розсуди про юридичні особи та їхні організаційно-правові форми // Право України. – 2007. – № 2. – С. 118-122.
19. Харитонов Е.О., Старцев А.В., Харитонova Е.И. Гражданское право Украины: Учебник. – Х.: ООО «Одиссей», 2007. – С. 157 – 183.
20. Цивільне право України: Академічний курс: Підруч.: У двох томах / За заг. ред. Я.М. Шевченко. – Т. 1. Загальна частина. – К. : Видавничий Дім „Ін Юре”, 2003. – С. 229 - 269.
21. Цивільне право України: В 2-х томах. Т. 1. Підручник / За ред. д-ра юрид. наук, проф. Є.О Харитонova, канд. юрид. наук Н. Ю. Голубевої. – Х. : ТОВ «Одиссей», 2008. – С. 200-230.
22. Цивільне право України: Курс лекцій. У 6-ти т. Т. 1. / За ред. Р.Б. Шишки та В.А. Кройтор. – Харків : Еспада, 2008. – С. 319 – 473.
23. Цивільне право України: Підручник / Є.О. Харитонов, Н.О. Саніахметова. – К. : Істина, 2003. – С.112-149.
24. Цивільне право України: Підручник: У 2 т./ Борисова В.І. (кер. авт. кол.), Баранова Л.М., Жилінкова І.В. та ін.; За заг. Ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо – Фадєєвої, В.Л. Яроцького. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – Т. 1. – С. 111-166.
25. Цивільне та сімейне право України: Навчально-практичний посібник. Видання друге, перероблене та доповнене / За ред. Є.О. Харитонova, А.І. Дрішлюка. – Х. : Одиссей, 2003. – С. 102-127.
26. Цивільний кодекс України: Науково – практичний коментар. – Х. : ТОВ „Одиссей”, 2006. – С. 76 – 118.
27. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 3: Юридична особа / За ред. проф. І.В. Спасибо-Фатєєвої. – Серія «Коментарі та аналітика». – Х. : ФО-П Лисяк Л.С., 2009. – 736 с.
28. Цивільне законодавство України в умовах адаптації до приватного права ЄС : навчальний посібник [авт. кол.] ; за заг. ред. Є.О. Харитонova, К.Г. Некіт. – Одеса : Юридична література, 2017. – 308 с.

Тема 9. Підприємницькі товариства

Лекція – 2 години

План лекції

1. Господарські товариства:
 - а) загальні положення про господарські товариства;
 - б) повне товариство;
 - в) командитне товариство;
 - г) товариство з обмеженою відповідальністю;
 - д) товариство з додатковою відповідальністю;
 - е) акціонерне товариство.
2. Виробничий кооператив.

Зміст лекції

Поняття та види господарських товариств. Учасники господарського товариства. Майно господарського товариства. Права учасників господарського товариства. Обов'язки учасників господарського товариства. Залежне господарське товариство.

Поняття повного товариства. Засновницький договір повного товариства. Управління повним товариством. Ведення справ повного товариства. Розподіл прибутку та збитків повного товариства. Відповідальність учасників повного товариства за його зобов'язаннями. Зміни у складі учасників повного товариства. Вихід з повного товариства. Передання учасником частки (її частини) у складеному капіталі повного товариства. Виключення зі складу учасників повного товариства. Вибуття з повного товариства. Розрахунки у разі виходу, виключення та вибуття з повного товариства. Звернення стягнення на частину майна повного товариства, пропорційну частці учасника товариства у складеному капіталі. Ліквідація повного товариства

Основні положення про командитне товариство. Засновницький договір командитного товариства. Учасники командитного товариства. Управління командитним товариством. Права та обов'язки вкладника командитного товариства. Відповідальність вкладника командитного товариства. Ліквідація командитного товариства.

Поняття товариства з обмеженою відповідальністю. Учасники товариства з обмеженою відповідальністю. Договір про заснування товариства з обмеженою відповідальністю. Статут товариства з обмеженою відповідальністю. Статутний капітал товариства з обмеженою відповідальністю. Управління товариством з обмеженою відповідальністю. Контроль за діяльністю виконавчого органу товариства з обмеженою відповідальністю. Перехід частки (її частини) учасника у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю до іншої особи. Вихід учасника із товариства з обмеженою відповідальністю. Звернення стягнення на частину майна товариства з обмеженою відповідальністю, пропорційну частці

учасника товариства у статутному капіталі. Ліквідація товариства з обмеженою відповідальністю.

Поняття товариства з додатковою відповідальністю

Поняття акціонерного товариства. Створення акціонерного товариства. Статут акціонерного товариства. Статутний капітал акціонерного товариства. Збільшення статутного капіталу акціонерного товариства. Зменшення статутного капіталу акціонерного товариства. Обмеження щодо випуску цінних паперів та щодо виплати дивідендів. Загальні збори акціонерів. Наглядова рада акціонерного товариства. Виконавчий орган акціонерного товариства. Аудиторська перевірка.

Виробничий кооператив. Поняття виробничого кооперативу. Установчі документи виробничого кооперативу. Майно виробничого кооперативу. Припинення членства у виробничому кооперативі і перехід паю.

Самостійна робота – 4 години

Ознайомитись із планом семінарського заняття, питаннями, що належать до цієї теми.

Опрацювати конспект лекції з даної теми.

Опрацювати рекомендовану для вивчення теми літературу, законспектувати окремі положення, що стосуються питань теми, або зробити нотатки, групуючи їх за певними ознаками.

Рекомендується зробити у робочому зошиті план відповіді на кожне питання, яке виноситься на розгляд під час семінарського заняття.

Ознайомитись з переліком запропонованих тем рефератів.

Підготуватися до тестових завдань по темі 8. «Юридичні особи». Завдання знаходиться в навчально-методичному комплексі з навчальної дисципліни «Цивільне та сімейне право».

Самостійно розглянути наступні питання:

1. Зміст установчих документів підприємницьких товариств.

При вивченні даного питання слід визначитися з поняттям підприємницьких товариств та їх видами. Проаналізувати положення Закону України „Про господарські товариства” від 19 вересня 1991 року та Цивільного кодексу України в частині змісту установчих документів підприємницьких товариств. Звернути увагу на те, що в залежності від виду юридичної особи до умов, які повинні бути закріплені в статуті та засновницькому договорі пред'являються різні вимоги щодо змісту даних установчих документів.

2. Порядок створення господарського товариства.

Розглянути положення ст.1 Закону України „Про господарські товариства”, де дається визначення господарських товариств та охарактеризувати ознаки у відповідності до яких підприємств, установи, та організації визнаються господарськими товариствами. Учасниками господарських товариств можуть бути юридичні та фізичні особи. Слід звернути увагу на те, що законом може

бути заборонена чи обмежена участь окремих категорій громадян у господарських товариствах, за винятком відкритих акціонерних товариств.

Семінарське заняття – 2 години

Питання

1. Господарські товариства:
 - 1.1 загальні положення про господарські товариства;
 - 1.2 повне товариство;
 - 1.3 командитне товариство;
 - 1.4 товариство з обмеженою відповідальністю;
 - 1.5 товариство з додатковою відповідальністю;
 - 1.6 акціонерне товариство.
2. Виробничий кооператив.

Мета заняття: закріпити знання студентів щодо поняття підприємницьких товариств, поняття та видів господарських товариств, їх ознак, поняття виробничого кооперативу та членство в ньому.

Завдання для самостійної роботи:

1. Письмово:
 - скласти схему “Різновиди підприємницьких товариств”;
 - скласти порівняльну таблицю основних ознак господарських товариств;
 - розв’яжіть задачу:

Задача № 1

Петренко був обраний головою правління товариства “Оріон”. Під час перебування на цій посаді він уклав правочин про відчуження техніки яка належала товариству складала 60 % вартості його фондів. 9 з 20 учасників товариства не погодились з цим правочином і вважаючи, що Петренко вчинив перевищення посадових повноважень зажадали скасування підписаного договору на що Петренко заявив, що правочин схвалено 10 учасниками і тому він має силу. Обурені 9 учасників зажадали скликання загальних зборів, але їм було відмовлено з поясненням, що для цього в них повинно бути 50 % голосів, а в них лише 45 %. Тоді останні звернулися до суду.

Питання: Відповіді потрібно давати з посилання на відповідні частини та статті ЦК України.

1. Які порушення в прийнятті рішень з питань дія-ті товариства допущено Петренко?
2. Який порядок прийняття рішень в товаристві ?
3. Що станеться з тов-м, якщо 9 з 20 учасників вийдуть з нього і створять власне?
4. Чи можуть учасники, що виходять з товариства ліквідувати його?

5. Чи можуть учасники, що виходять передати своє право участі у товаристві?

Задача № 2.

Павлов, Гришин та Шиян заснували закрите акціонерне товариство. Через рік Шиян заявив про вихід з числа акціонерів і виступив на загальних зборах із заявою про виділ йому в натурі вкладу, який він вніс до уставного фонду товариства. Загальні збори відмовили Шияну в задоволенні його вимог, мотивуючи це тим, що акціонер не має права вимагати виділу вкладу. Вони порадили йому передати свій вклад іншій особі, яка сплатить йому вартість вкладу. Шиян не погодився з таким рішенням і звернувся з позовом до суду.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Як вирішити ситуацію ?
2. Яка різниця між закритим (приватним) акціонерним товариством і відкритим (публічним)?
3. Чи може виробничий кооператив перетворитися на акціонерне товариство?

Задача № 3.

Іванов, Петров, Сидоров, Федоров і Воронов уклали засновницький договір про створення виробничого кооперативу по виготовленню взуття. Сплатили відповідні внески і подали документи на реєстрацію вибравши назву "кооператив Чобіток". В реєстрації їм було відмовлено в зв'язку з тим, що вони допустили помилки. Після виправлення помилок кооператив зареєстрували і він почав працювати. Через 2 роки Федоров вирішив вийти з кооперативу і продав свою частину паю Петренко. Члени кооперативу не погодилися з діями Федорова і оскаржили їх в суд.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Які помилки допущені засновниками кооперативу при його реєстрації ?
2. Який порядок передання паю належного члену кооперативу особі, що не є членом кооперативу ?
3. Чи можуть загальні збори виробничого кооперативу прийняти рішення про випуск акцій ?
4. У випадку смерті члена кооперативу, чи зможуть його спадкоємці бути прийняті в кооператив ?

Задача № 4.

Сахаров, Сахарович та Цукерман створили на невизначений строк господарське товариство "Сахаров і К" яке займалося торгівлею нафтопродуктів. Через рік роботи було встановлено, що Цукерман від свого імені і в своїх інтересах з метою перепродажу уклав угоду на купівлю 100 т. бензину. Учасникам товариства стало про це відомо. Цукерман виконав

обов'язки які були покладені на нього в зв'язку з порушенням і вирішив вийти з товариства з метою самостійного заняття підприємницькою діяльністю.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Яке товариство створено ?
2. Яке порушення здійснено Цукерманом і які права в зв'язку з цим мають інші учасники товариства ?
3. Що повинен зробити Цукерман після прийняття рішення про вихід і в який строк?
4. Протягом якого строку після виходу з товариства Цукерман буде відповідати по зобов'язаннях, що виникли під час його перебування в товаристві?

2. Усно: відпрацювати питання:

- співвідношення непідприємницьких та підприємницьких товариств;
- види кооперативів у сучасному законодавстві.

Додаткові питання:

1. Співвідношення повного та командитного товариства.
2. Співвідношення товариства з обмеженою та товариства з додатковою відповідальністю.
3. Установчі документи господарських товариств.
4. Виникнення та припинення деяких господарських товариств.

Теми рефератів, повідомлень, доповідей:

1. Кооператив: вдосконалення правового статусу.
2. Правосуб'єктність акціонерних товариств: правові проблеми сучасності.
3. Рейдерство – пряме чи опосередковане маніпулювання нормативно-правовою базою в сфері діяльності акціонерних осіб.
4. ТОВ як найбільш поширена форма господарських товариств у сучасних реаліях.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 462.
4. Про аудиторську діяльність. Закон України в редакції від 12.12.2012 р. №5461-VI (із змінами і доповненнями) // Голос України. – 2012. - № 235.
5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність. Закон України від 16.07.1999р. №996-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 40. – Ст. 365.

6. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом. Закон України в редакції від 22.12.2011 р. № 4212-VI (із змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2012. - № 32-33. - Ст. 413.

7. Про господарські товариства. Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. - № 49. - Ст.682.

8. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців. Закон України від 15.05.2003р. №755-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 31-32. – Ст. 263.

9. Про впорядкування діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, створених за участю державних підприємств. Декрет Кабінету Міністрів України від 31.12.1992 р. № 24-92 // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 11. - Ст. 94.

10. Про довірчі товариства. Декрет Кабінету Міністрів України в редакції від 17.02.2011 р. № 3370-IV (із змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2006. - № 22. - Ст. 184.

11. Про корпоратизацію підприємств. Указ Президента в редакції від 28.08.2001 р. № 739/2001 (із змінами і доповненнями) // Урядовий кур'єр. – 2001. – вересень. - № 158.

* * *

12. Доценко І. Поняття і статус підприємства державної форми власності у контексті чинного законодавства України // Право України. – 2005. – № 3. – С. 56.

13. Загнітко О., Малига В. Правовий статус підприємств колективної власності // Право України. – 2005. – № 2. – С. 43.

14. Кравченко С. Право участі, корпоративні права та підприємницька діяльність учасників товариств // Право України. – 2007. – № 2. – С. 66-69.

15. Кравченко С. Схожість та розбіжності між поняттями права участі у товаристві, корпоративних прав та прав учасників товариств // Право України. – 2007. – № 4. – С. 93-96.

16. Кравчук В. Розмір статутного капіталу юридичної особи // Право України. – 2007. – № 2. – С. 70-72.

17. Кривобок С. Договір управління підприємством // Право України. – 2007. – № 3. – С. 47-50.

18. Резнікова В. Проблемні аспекти здійснення спільної господарської діяльності в Україні // Право України. – 2005. – № 2. – С. 48.

19. Самойлюк О. Виробничі кооперативи: стан та перспективи розвитку // Право України. – 2005. – № 1. – С. 43.

20. Цивільне право України: Академічний курс: Підруч.: У двох томах / За заг. ред. Я.М. Шевченко. – Т.1. Загальна частина. – К.: Видавничий Дім „Ін Юре”, 2006. – С. 270 - 327.

21. Цивільне право України: Курс лекцій. У 6-ти т. Т. 1. / За ред. Р.Б. Шишки та В.А. Кройтор. – Харків: Еспада, 2008. – С. 461 - 473.

22. Цивільне право України: Підручник: У 2 т./ Борисова В.І. (кер. авт. кол.), Баранова Л.М., Жилінкова І.В. та ін.; За заг. Ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – Т.1. – С. 111 – 159.

23. Цивільний кодекс України: Науково – практичний коментар. – Х. : ТОВ „Одиссей”, 2006. – С. 118 – 169.

24. Щербина В.С. Господарське право: Підручник. – К. : Юрінком Інтер, 2007. – С. 141-164.

25. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 3: Юридична особа / За ред. проф. І.В. Спасибо-Фатєєвої. – Серія «Коментарі та аналітика». – Х. : ФО-П Лисяк Л.С., 2009. – 736 с.

26. Цивільне законодавство України в умовах адаптації до приватного права ЄС : навчальний посібник [авт. кол.] ; за заг. ред. Є.О. Харитонова, К.Г. Некіт. – Одеса : Юридична література, 2017. – 308 с.

Тема 10. Держава, територіальні громади та АРК як учасники цивільних правовідносин

План матеріалу

1. Загальні принципи участі держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад в цивільних відносинах.

2. Цивільна правоздатність держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад в цивільних відносинах.

3. Реалізація цивільної дієздатності держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад в цивільних відносинах.

Зміст матеріалу

Держава, територіальні громади як учасники цивільних правовідносин.

Правові форми участі держави у цивільних відносинах. Правові форми участі Автономної Республіки Крим у цивільних відносинах. Правові форми участі територіальних громад у цивільних відносинах. Органи, через які діє держава у цивільних відносинах. Органи, через які діє Автономна Республіка Крим у цивільних відносинах. Органи, через які діють територіальні громади у цивільних відносинах. Представники держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад.

Відповідальність за зобов'язаннями держави. Відповідальність за зобов'язаннями територіальних громад. Розмежування відповідальності за зобов'язаннями держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад та створених ними юридичних осіб.

Ознайомитись із планом семінарського заняття, питаннями, що належать до цієї теми.

Опрацювати конспект лекції з даної теми.

Опрацювати рекомендовану для вивчення теми літературу, законспектувати окремі положення, що стосуються питань теми, або зробити нотатки, групуючи їх за певними ознаками.

Рекомендується зробити у робочому зошиті план відповіді на кожне питання, яке виноситься на розгляд під час семінарського заняття.

Ознайомитись з переліком запропонованих тем рефератів.

Підготуватися до тестових завдань по темі 9. «Підприємницькі товариства». Завдання знаходиться в навчально-методичному комплексі з навчальної дисципліни «Цивільне та сімейне право».

Самостійно розглянути наступне питання:

1. Відповідальність за зобов'язаннями держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад.

Слід зазначити, що дані органи є специфічними учасниками цивільно-правових відносин, для яких суттєвою ознакою є майнова самостійність. Виходячи з цього вони несуть самостійну майнову відповідальність за своїми зобов'язаннями згідно з нормами цивільного законодавства. Але необхідно звернути увагу на те, що в Цивільному кодексі України встановлені межі відповідальності даних органів, у відповідності до яких держава та територіальні громади відповідають за зобов'язаннями своїм майном, на яке відповідно до закону не може бути звернено стягнення.

Питання

1. Загальні принципи участі держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад в цивільних відносинах.

2. Цивільна правоздатність держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад в цивільних відносинах.

3. Реалізація цивільної дієздатності держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад в цивільних відносинах.

Мета заняття: закріпити знання студентів щодо: принципів участі держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад в цивільних відносинах, та їх ознак; цивільної право – та дієздатності держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад

Завдання для самостійної роботи:

1. **Письмово:**

- скласти схему “Форми участі держави у цивільних правовідносинах”;

Задача № 1.

Територіальна громада м. Львів уклала з польською фірмою «Квант» контракт на постачання машини для укладки асфальтового покриття „Broadway” вартістю 2 млн. євро.

Польська фірма виконала свої зобов’язання, але територіальна громада не змогла розрахуватися своєчасно через брак коштів. Але керівництво територіальної громади запевнило, що за її борги розрахується держава.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Охарактеризуйте учасників даних цивільних правовідносин.
2. Як вирішити питання?

Задача № 2.

Державний сільськогосподарський заклад освіти третього рівня акредитації через серію фізичних експериментів для навчальних цілей допустив перевищення витрат електроенергії на суму 1 млн. 300 тис. грн. за поточний рік. Компенсувати витрати планувалося завдяки тому, що з набором студентів-контрактників із держав Близького Сходу інститут отримає необхідні додаткові кошти. Але через напружений економічний і політичний стан у державах, з яких планувалося здійснити набір студентів, їх кількість значно скоротилася.

Керівництво ВЗО на вимоги ПАТ „Одессаобленерго” сплатити борг відповіло в усній формі, що держава як власник ВЗО покриє усі борги з державного бюджету. Коли ПАТ „Одессаобленерго” попередило про можливість припинення через три дні електропостачання та вимагало гарантій сплати боргу, ректорат написав офіційну відповідь, де підтвердив свої попередні усні гарантії сплати боргу за рахунок держави.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Охарактеризуйте учасників даних цивільних правовідносин за класифікацією юридичних осіб.
2. Яка форма участі держави у даному випадку?
3. Як вирішити справу?

Задача № 3

Мешканці багатоквартирного будинку пред’явили позов до Міністерства з надзвичайних ситуацій. Як з’ясувалося, на 10 поверху розпочалася пожежа, під час тушіння якої пожежники залили всі квартири, розташовані нижче. Майно мешканців та їх квартири були суттєво пошкоджені.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Охарактеризуйте учасників даних цивільних правовідносин за класифікацією юридичних осіб.
2. Яка форма участі держави у даному випадку?

3. Як вирішити справу?

2. Усно: відпрацювати питання:

- форми участі територіальної громади у цивільних правовідносинах;
- форми участі держави у цивільних правовідносинах.

Додаткові питання:

1. Особливості цивільної правосуб'єктності держави.
2. Участь держави в цивільних правовідносинах.
3. Правосуб'єктність Автономної Республіки Крим як суб'єкта цивільного права. Участь Автономної Республіки Крим у цивільних правовідносинах.
4. Правосуб'єктність територіальних громад як суб'єктів цивільного права. Участь територіальних громад у цивільних правовідносинах.

Теми рефератів, повідомлень, доповідей:

1. Особливості правового статусу органів та підрозділів внутрішніх справ.
2. АР Крим як учасник цивільних правовідносин.
3. Інші публічні утворення як учасники цивільних правовідносин.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 462.
4. Про аудиторську діяльність. Закон України від 22.04.1993 р. № 3125-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 23. – Ст. 243.
5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність. Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 40. – Ст. 365.
6. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом. Закон України в редакції від 22.12.2011 р. № 4212-VI (із змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2012. - № 32-33. - Ст. 413.
7. Про господарські товариства. Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. - № 49. - Ст. 682.
8. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців. Закон України від 15.05.2003р. №755-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 31-32. – Ст. 263.
9. Про впорядкування діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, створених за участю державних підприємств. Декрет Кабінету Міністрів

України від 31.12.1992 р. № 24-92 // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 11. - Ст. 94.

10. Про довірчі товариства. Декрет Кабінету Міністрів України в редакції від 17.02.2011 р. № 3370-IV (із змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2006. - № 22. - Ст. 184.

11. Про корпоратизацію підприємств. Указ Президента в редакції від 28.08.2001 р. № 739/2001 (із змінами і доповненнями) // Урядовий кур'єр. – 2001. – вересень. - № 158.

* * *

12. Бондаренко Л. До питання цивільно-правової відповідальності юридичних осіб публічного права // Право України. – 2006. – № 7. – С. 100-102.

13. Делія Ю. Місцеве самоврядування як право територіальної громади // Право України. – 2005. – № 5. – С. 45.

14. Делія Ю. Юридична відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування // Право України. – 2003. – № 10. – С. 29.

15. Журавський В. Питання реформування місцевого самоврядування в Україні // Право України. – 2005. – № 11. – С. 24.

16. Цивільне право України: Академічний курс: Підруч.: У двох томах / За заг. ред. Я.М. Шевченко. – Т.1. Загальна частина. – К. : Видавничий Дім „Ін Юре”, 2006. – С. 270 - 327.

17. Цивільне право України: В 2-х томах. Т. 1. Підручник / За ред. д-ра юрид. наук, проф. Є.О Харитонов, канд. юрид. наук Н. Ю. Голубевої. – Х. : ТОВ «Одіссей», 2008. – С. 231-249.

18. Цивільне право України: Курс лекцій. У 6-ти т. Т. 1. / За ред. Р.Б. Шишки та В.А. Кройтор. – Харків : Еспада, 2008. – С. 461 - 473.

19. Цивільне право України: Підручник: У 2 т./ Борисова В.І. (кер. авт. кол.), Баранова Л.М., Жилінкова І.В. та ін.; За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – Т. 1. – С. 111 – 159.

20. Цивільний кодекс України: Науково – практичний коментар. – Х.: ТОВ „Одіссей”, 2006. – С. 118 – 169.

21. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 3: Юридична особа / За ред. проф. І.В. Спасибо-Фатєєвої. – Серія «Коментарі та аналітика». – Х. : ФО-П Лисяк Л.С., 2009. – 736 с.

22. Цивільне законодавство України в умовах адаптації до приватного права ЄС : навчальний посібник [авт. кол.] ; за заг. ред. Є.О. Харитонова, К.Г. Некіт. – Одеса : Юридична література, 2017. – 308 с.

Тема 11. Об'єкти цивільних прав

Лекція – 4 години

План лекції

1. Види об'єктів цивільних прав.
2. Речі. Майно.
3. Цінні папери.
4. Нематеріальні блага.

Зміст лекції

Види об'єктів цивільних прав. Оборотоzdатність об'єктів цивільних прав.

Поняття речі. Тварини. Нерухомі та рухомі речі. Державна реєстрація прав на нерухомість. Речі подільні та неподільні. Речі, визначені індивідуальними або родовими ознаками. Речі споживні та неспоживні. Головна річ і приналежність. Складові частини речі. Складні речі. Продукція, плоди та доходи. Майно. Підприємство як єдиний майновий комплекс. Гроші (грошові кошти). Валютні цінності.

Поняття цінного паперу. Групи та види цінних паперів. Вимоги до цінного паперу. Передання прав за цінним папером. Виконання за цінним папером.

Нематеріальні блага. Результати інтелектуальної, творчої діяльності. Інформація. Особисті немайнові блага.

Самостійна робота – 8 годин

Ознайомитись із планом семінарського заняття, питаннями, що належать до цієї теми.

Опрацювати конспект лекції з даної теми.

Опрацювати рекомендовану для вивчення теми літературу, законспектувати окремі положення, що стосуються питань теми, або зробити нотатки, групуючи їх за певними ознаками.

Рекомендується зробити у робочому зошиті план відповіді на кожне питання, яке виноситься на розгляд під час семінарського заняття.

Ознайомитись з переліком запропонованих тем рефератів.

Підготуватися до тестових задань по темі 10. «Держава, територіальні громади та АРК як учасники цивільних правовідносин». Завдання знаходиться в навчально-методичному комплексі з навчальної дисципліни «Цивільне та сімейне право».

Самостійно розглянути наступні питання:

1. Оборотоzdатність речей в цивільному праві.

При підготовці даного питання необхідно дати визначення оборотоzdатності. Звернути увагу на те, що оборотоzdатність пов'язана з ступенем свободи участі речей в цивільному обігу. Потрібно засвоїти, що межі оборотоzdатності об'єктів цивільних прав залежать від особливостей їх правового режиму та визначаються встановленою законодавством

можливістю здійснення правочинів та інших юридичних актів, спрямованих на їх передачу іншим учасникам цивільних відносин.

2. Майно як особливий об'єкт цивільних прав.

Майно є особливим об'єктом цивільних прав. У жодному випадку до складу майна не включаються нематеріальні об'єкти цивільних прав, за винятком майнових прав вимоги. Прикладом майна як об'єкта цивільних прав, що вперше знайшов своє регулювання у новому ЦК України, є підприємство як майновий комплекс. Він об'єднує усі види майна, що забезпечують його діяльність – земельні ділянки, будівлі, споруди, устаткування, інвентар, сировину, продукцію, права вимоги, борги, продукцію, послуги, засоби індивідуалізації як підприємства. Звернути увагу на те, що в залежності від галузі права термін майно буде мати різне правове значення.

Семінарське заняття – 4 години

Питання

1. Поняття та класифікація об'єктів цивільних прав (правовідносин).
2. Речі як об'єкти цивільних прав (правовідносин). Речі приватного права. Види речей приватного права.
3. Цінні папери як об'єкти цивільних прав (правовідносин).
4. Дії та результати дій як об'єкти цивільних прав.
5. Результати інтелектуальної, творчої діяльності як об'єкти цивільних прав.
6. Інформація як об'єкт цивільних прав.
7. Особисті немайнові блага як об'єкти цивільних прав.

Мета заняття: закріпити знання студентів щодо поняття об'єктів цивільних прав, видів об'єктів цивільних прав, їх особливостей.

Завдання для самостійної роботи:

1. Письмово:
 - скласти схему “Об'єкти цивільних прав”;
 - класифікуйте наступні речі: колекція поштових марок, 100 кг борошна, жіночий костюм, картина, колекція платівок А.Пугачової, 2 пари взуття, цілісний майновий комплекс, 1 кубометр лісу;
 - скласти схему “Види цінних паперів”;
 - вимоги до суб'єктів, що випускають цінні папери згідно Закону України “Про цінні папери та фондовий ринок”;
 - розв'язати задачу:

Задача № 1.

Васичкін придбав в магазині нову скрипку. Коли він отримував її від продавця то той зняв її з вітрини і віддав йому. На запитання “А футляр ?” продавець відповів, що футляр продається окремо і потрібно доплатити ще гроші. Васичкін не погодився з цим і почав вимагати футляр як обов’язків атрибут до скрипки.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Як вирішити ситуацію?
2. Чи зміниться ситуація, якщо скрипка продається в комісійному магазині?
3. Чим є футляр для скрипки?
4. Дайте характеристику скрипки як речі?

Задача № 2.

Іванов попросив Петрова щоб той доглянув його корову, поки він на 3 місяці поїде у відрядження. За це Петров може брати собі молоко. Через 2 місяці корова отелилася 2 телятами, яких Петров взяв собі вважаючи, що оскільки корова знаходиться зараз в нього і сам Іванов дозволив брати собі те, що дає корова. Через місяць повернувся Іванов і Петров повернув йому корову. Іванов почав вимагати повернення телят, але Петров відмовився. Тоді Іванов звернувся до суду.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Як вирішити ситуацію?
2. Про характеризуйте чим є молоко, що дає корова Іванова?
3. Про характеризуйте чим є корова Іванова?

Задача № 3.

Сидоров від’їжджаючи у відрядження здав свою собаку породи шарпей віком 2 роки, чорної масті до собачого приюту на 2 тижні. Після повернення він зайшов забрати собаку і йому видали собаку породи шарпай віком 2 роки, чорної масті. Не придавши уваги сумній поведінці собаки він поїхав додому де і зрозумів, що це не його собака. В собачому приюті йому відмовили в задоволенні претензії мотивуючи це тим повернули йому собаку з тими ж ознаками з якими він здав. Сидоров не погодився з цим і звернувся до суду.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Як вирішити ситуацію?
2. Дайте характеристику собаці як об’єкту цивільних прав?
3. При якій умові собака як об’єкт може бути обмежена у цивільному обороті?

Задача № 4.

Березін по телефону домовився із Семеновим про купівлю антикварної рушниці, яку він напередодні оглянув і перерахував за неї переказом гроші. Коли Березін прийшов її забирати, Семенов вийняв рушницю із футляра і передав покупцеві. На вимогу передати і футляр Семенов відповів, що футляр він замовляв окремо від рушниці, що підтверджено квитанцією, і може його також продати за додаткову суму. Вважаючи, що рушниця і футляр є предметом однієї угоди, Березін звернувся з позовом в суд.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Охарактеризуйте об'єкт даних цивільних правовідносин за критеріями класифікації речей?
2. Яке рішення винесе суд?

Задача № 5.

Кореспондент однієї з газет Міщенко в опублікованій статті охарактеризував проведення слідчим досудового слідства про крадіжку вантажу Міщенка в аеропорту як некваліфіковане і упереджене. Слідчий зауважив, що справа розглянута в суді, а підсудні за вироком суду позбавлені волі, а заходи щодо розшуку майна потерпілого результату не дали. Розглянувши скаргу засуджених, обласний суд вирок залишив у силі. Слідчий звернувся в суд з позовом до газети і кореспондента про захист його професійної честі і відшкодування йому заподіяної моральної шкоди.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Що є об'єктом цивільних правовідносин у даному разі?
2. Чи може йти мова про захист ділової репутації у даному разі й щодо кого?

Задача № 6.

Приватне підприємство «Ростр» (замовник) і будівельний трест (підрядник) домовились про будівництво споруди. Згідно укладеного договору підряду замовник повинен передати підряднику проектно-кошторисну документацію і рішення місцевої адміністрації про відведення землі під забудову, а підрядник повинен побудувати споруду зі своїх матеріалів і передати її замовнику в термін, визначений договором.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Визначити, що є об'єктом даних правовідносин.

Задача № 7.

Приватне підприємство «Надія» (комісіонер) і виробниче об'єднання «Вінницький електроламповий завод» (комітент) уклали договір комісії на продаж продукції, згідно якого комісіонер зобов'язується за дорученням

комітента здійснити в інтересах останнього від свого імені угоду з продажу продукції іноземним покупцям.

Договором передбачено, що винагорода комісіонера виплачується шляхом утримання належних йому сум із грошових коштів, перерахованих покупцями комісіонеру за продаж продукції комітента.

Враховуючи, що розрахунки з покупцями здійснювались в іноземній валюті, комісіонер утримував кошти на своєму рахунку також в іноземній валюті.

Однак уповноважений банк, який здійснював контроль за валютними операціями, поставив питання про неправомірність дій комісіонера і вказав, що розрахунки між комітентом і комісіонером мають здійснюватись у національній валюті України.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. В чому особливість правового режиму «валютних цінностей»?
2. Чи обґрунтовані дії уповноваженого банку?

Задача № 8.

Між Куликом та Статівкою, які працювали в одній державній установі, склалися неприязні стосунки. Кулик став розповідати службовцям, що начебто Статівка є хронічним алкоголіком та займає колегам кошти під великий процент, постійно раніше від інших йде з роботи, б'є вдома дружину. Статівка подав позов у суд про захист честі та гідності.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Що є об'єктом цивільних правовідносин у даному разі?
2. Дайте класифікацію цього об'єкта?

2. Усно: відпрацювати питання:

- об'єкти цивільних прав, щодо яких встановлюються спеціальні правила оборотоздатності;
- відмінність іменних цінних паперів від цінних паперів на пред'явника;
- до якого виду цінних паперів відноситься коносамент.

Додаткові питання:

1. Поняття і види об'єктів цивільних прав.
2. Оборотоздатність об'єктів цивільних прав.
3. Речі як об'єкти цивільних прав. Поняття речей. Класифікація речей та її правове значення.
4. Цінні папери як об'єкти цивільних прав. Групи та види цінних паперів.
5. Результати робіт та послуги як об'єкти цивільних прав.
6. Результати інтелектуальної, творчої діяльності як об'єкти цивільних прав.
7. Інформація як об'єкт цивільних прав.
8. Особисті немайнові блага як об'єкти цивільних прав.

Теми рефератів:

1. Ринок цінних паперів в Україні: правові основи формування.
2. Послуги, як об'єкти цивільних прав.
3. Правовий режим нерухомих речей.
4. Класифікація речей у цивільному праві інших країн (на прикладі будь-якої країни).
5. Земля – особливості її правового режиму серед інших матеріальних благ.
6. Правове значення реєстрації транспорту.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глави XII, XIII, XIV, XV; статті 177-201.
3. Про інформацію. Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - № 48. - Ст. 650.

* * *

4. Єрмоленко В. Щодо відмінностей між об'єктом правовідносин і об'єктом права // Право України. – 2004. – № 1. – С. 136-138.
5. Кривобок С. Деякі питання, пов'язані з визначенням підприємства як майнового комплексу за Цивільним кодексом України // Право України. – 2003. – № 10. – С. 132-134.
6. Кривобок С. Частина підприємства як об'єкт цивільно-правових правочинів // Право України. – 2005. – № 8. – С. 36-39.
7. Резніченко С.В., Водяхін С.А. Правовий режим документів як об'єктів цивільних прав // Південноукраїнський правничий часопис. - 2010. - № 3. - С. 59-62.
8. Резніченко С.В., Церковна О.В. Автомобіль як об'єкт цивільних правовідносин // Матеріали III звітної конференції науково-педагогічного складу ОЮІ ХНУВС. 28-29 квітня 2006 р. Одеса. - С. 71-73.
9. Спасибо-Фатєєва І. Оборозотдатність об'єктів цивільних прав // Право України. – 2005. – № 6. – С. 34-37.
10. Харитонов Е.О., Старцев А.В., Харитонova Е.И. Гражданское право Украины: Учебник. – Х. : ООО «Одиссей», 2007. – С. 198 – 228.
11. Цивільне право України: Академічний курс: Підруч.: У 2 томах / За заг. ред. Я.М. Шевченко. – Т.1. Загальна частина. – К.: Видавничий Дім „Ін Юре”, 2006. – С. 127 – 139.
12. Цивільне право України: В 2-х томах. Т. 1. Підручник / За ред. д-ра юрид. наук, проф. Є.О Харитонova, канд. юрид. наук Н. Ю. Голубевоy. – Х. : ТОВ «Одіссей», 2008. – С. 250-277.
13. Цивільне право України: Курс лекцій. У 6-ти т. Т. 1. / За ред. Р.Б. Шишки та В.А. Кройтор. – Харків: Еспада, 2008. – С. 474 - 556.

14. Цивільне право України: Підручник / Є.О.Харитонов, Н.О. Саніахметова. – К.: Істина, 2003. – С. 150-175.

15. Цивільне право України: Підручник: У 2 т./ Борисова В.І. (кер. авт. кол.), Баранова Л.М., Жилінкова І.В. та ін.; За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – Т.1. – С. 166-199.

16. Цивільний кодекс України: Науково – практичний коментар. – Х.: ТОВ „Одиссей”, 2006. – С. 189 – 208.

17. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 4: Об'єкти. Правочини. Представництво. Строки. / За ред. проф. І.В. Спасибо-Фатєєвої. – Серія «Коментарі та аналітика». – Х.: ФО-П Колісник А.А., 2010. – 768 с.

18. Цивільне законодавство України в умовах адаптації до приватного права ЄС : навчальний посібник [авт. кол.] ; за заг. ред. Є.О. Харитонова, К.Г. Некіт. – Одеса : Юридична література, 2017. – 308 с.

Тема 12. Правочини

Лекція - 2 години

План лекції

1. Правочин: поняття, види, вимоги та форма.
2. Правові наслідки недодержання сторонами при вчинені правочину вимог закону.

Зміст лекції

Поняття та види правочинів. Загальні вимоги, додержання яких є необхідним для чинності правочину. Презумпція правомірності правочину. Форма правочину. Способи волевиявлення. Правочини, які можуть вчинятися усно. Вимоги до письмової форми правочину. Правочини, які належить вчиняти у письмовій формі. Нотаріальне посвідчення правочину. Державна реєстрація правочину. Місце вчинення правочину. Правочини, щодо яких правові наслідки пов'язуються з настанням певної обставини. Тлумачення змісту правочину. Відмова від правочину.

Недійсність правочину. Правові наслідки недійсності правочину. Правові наслідки недійсності окремих частин правочину. Правові наслідки недодержання вимоги щодо письмової форми правочину. Правові наслідки недодержання вимоги закону про нотаріальне посвідчення одностороннього правочину. Правові наслідки недодержання вимоги закону про нотаріальне посвідчення договору. Правові наслідки вчинення правочину малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності. Правові наслідки вчинення правочину неповнолітньою особою за межами її цивільної дієздатності. Правові наслідки вчинення правочину фізичною особою, цивільна дієздатність

якої обмежена, за межами її цивільної дієздатності. Правові наслідки вчинення правочину без дозволу органу опіки та піклування. Правові наслідки вчинення правочину дієздатною фізичною особою, яка у момент його вчинення не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними. Правові наслідки вчинення правочину недієздатною фізичною особою. Правові наслідки укладення юридичною особою правочину, якого вона не мала права вчиняти. Правові наслідки вчинення правочину, який порушує публічний порядок. Правові наслідки правочину, який вчинено під впливом помилки. Правові наслідки вчинення правочину під впливом обману. Правові наслідки правочину, який вчинено під впливом насильства. Правові наслідки правочину, який вчинено у результаті зловмисної домовленості представника однієї сторони з другою стороною. Правові наслідки правочину, який вчинено під впливом тяжкої обставини. Правові наслідки фіктивного правочину. Правові наслідки удаваного правочину. Момент недійсності правочину.

Самостійна робота – 8 годин

Ознайомитись із планом семінарського заняття, питаннями, що належать до цієї теми.

Опрацювати конспект лекції з даної теми.

Опрацювати рекомендовану для вивчення теми літературу, законспектувати окремі положення, що стосуються питань теми, або зробити нотатки, групуючи їх за певними ознаками.

Рекомендується зробити у робочому зошиті план відповіді на кожне питання, яке виноситься на розгляд під час семінарського заняття.

Ознайомитись з переліком запропонованих тем рефератів.

Підготуватися до тестових завдань по темі 11. «Об'єкти цивільних прав». Завдання знаходиться в навчально-методичному комплексі з навчальної дисципліни «Цивільне та сімейне право».

Самостійно розглянути наступні питання:

1. Тлумачення змісту правочину.

Слід визначити в чому полягає тлумачення змісту правочину та основні способи, які застосовуються при тлумаченні правочину. Закон надає право тлумачити зміст правочину його сторонам. Необхідно в даному випадку уявити, що необхідність тлумачення волі сторони правочину виникає якщо волевиявлення виражене не чітко. У даному випадку мова буде йти не про тлумачення змісту законодавства, а про тлумачення самого змісту правочину. Якщо сторони не дійдуть згоди щодо тлумачення правочину, вони можуть звернутися до суду з вимогою постановити судові рішення про тлумачення змісту правочину, яке буде мати обов'язкову силу.

2. Значення правочинів.

Необхідно зазначити, що час відіграє істотну роль у цивільних правовідносинах, суб'єктивні права та юридичні обов'язки їхніх учасників

виникають, розвиваються і припиняються у певний час. Слід звернути увагу на те, що у сфері цивільно-правових відносин юридичне значення має не закінчення часу взагалі, а закінчення певного строку, настання певного моменту в часі. Перебіг і обчислення строків у цивільному праві відбуваються за правилами, встановленими за волею законодавця.

Семінарське заняття – 4 години

Питання

1. Поняття і ознаки правочину.
2. Види правочинів.
3. Форми правочинів.
4. Відмова від правочину.
5. Недійсність правочинів.
6. Правові наслідки недійсності правочинів.
7. Окремі види недійсних правочинів.

Мета заняття: закріпити знання студентів щодо поняття правочину, видів та умов дійсності правочинів, державної реєстрації правочину, наслідків недійсності правочину.

Завдання для самостійної роботи:

1. Письмово:
 - скласти схеми “Види правочинів”, “Правочини, які можуть вчинятися усно”, “Правочини, які належить вчиняти у письмовій формі”;
 - скласти схему “Недійсні правочини та їх види”;
 - змодельуйте й викладіть ситуацію, за якої є спеціальна підстава згідно ст.203 ЦК для визнання правочину недійсним;
 - класифікуйте за критеріями (за числом сторін, за моментом укладення, за наданням зустрічного матеріального відшкодування) наступні правочини: купівля товарів на ринку, заповіт, дарування, видача доручення, виконання робіт;
 - розв’язати задачу:

Задача № 1.

Фурманова пред’явила позов до Дашевської про повернення 2000 грн., які та отримала за договором позики. Фурманова представила суду розписку Дашевської. Під час розгляду справи з’ясувалося, що Фурманова та Дашевська були засуджені: перша за давання хабара, друга за отримання хабара у сумі 2000 грн.. На цю суму Дашевська з Фурмановою оформили позикові зобов’язання.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Який правочин розглядається у даній задачі?
2. Охарактеризуйте його за числом сторін, за наявністю зустрічного матеріального відшкодування, тощо?
3. Яку умову чинності правочинів порушено сторонами?
4. Яку форму передбачено для даного правочину?

Задача № 2.

Сиропов продав картину невідомого художника Сергієнко. Картина була оцінена у 300 грн. Через рік з'ясувалося, що ця картина належала пензлю Айвазовського і її ціна значно вища. Дізнавшись про це Сиропов зажадав визнати правочин недійсним і повернути йому картину або сплатити її дійсну вартість.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Який правочин розглядається у даній задачі?
2. Охарактеризуйте його за числом сторін, за наявністю зустрічного матеріального відшкодування, тощо?
3. Яку форму передбачено для даного правочину?
4. Чи порушено якусь умову чинності правочинів у даній ситуації?

Задача № 3.

Іваненко під час стаціонарного лікування у Комсомольській лікарні м.Херсона будучи у вкрай тяжкому стані склав заповіт у присутності хворих Іванова й Червоненко та медичної сестри Колісниченко, в якому він заповів все своє майно пасинку Коробову. Вказаний заповіт підписали зазначені медична сестра та хворі. Наступного дня Іваненко помер. Його дружина звернулася до суду про визнання заповіту недійсним.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Який правочин розглядається у даній задачі?
2. Охарактеризуйте його за числом сторін, за наявністю зустрічного матеріального відшкодування, тощо?
3. Чи порушено якусь умову чинності правочинів у даній ситуації?

Задача № 4.

Учень загальноосвітньої школи Сергій Дубровський 15 років (самостійного доходу не має) у відсутність своїх батьків купив у Демченка мопед та сплатив за нього 350 грн. Дубровський неакуратно поведився з мопедом, який після кількох поїздок зламався. Сергію довелося віддати його у ремонт і сплатити за це 15 грн.

Повернувшись з відпустки, батько встановив, що мопед старий й коштує значно дешевше. Він зажадав, щоб Демченко взяв назад мопед, повернув вилучені за нього гроші, крім того сплатив вартість ремонту.

Демченко відмовився це зробити і, крім того зажадав, щоб батько сплатив йому витрати, пов'язані із доставкою мопеда на квартиру Дубровського.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Який обсяг дієздатності у Сергія?
2. Яка умова чинності правочину не дотримана при купівлі мопеду?
3. Чи дотримана ця умова при здачі мопеду у ремонт?
4. Чи правомірні вимоги Демченка?

Задача № 5.

Шумський, дізнавшись про те, що проти групи працівників Новокаховської фабрики порушено кримінальну справу і йому також загрожує притягнення до кримінальної відповідальності по цій справі, за декілька днів до арешту він подарував належний йому автомобіль “ВАЗ-2109” своєму другу Хороняці з умовою повернення його після “злагодження ситуації”. Прокурор, вважаючи, що в число конфіскованого майна повинен входити і автомобіль, пред'явив позов про визнання правочину недійсним.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Яку умову чинності правочину порушено?
2. До якого виду недійсних правочинів можна віднести даний правочин?
3. Охарактеризуйте даний правочин.

Задача № 6.

Радченко шляхом обману уклав договір купівлі-продажу з Якименко, за яким обміняв 100 доларів США на 270 грн., що у двічі нижче обмінного курсу національного банку. Якименко звернулася до суду з вимогою про визнання правочину недійсним.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Яка умова чинності правочину порушена у задачі?
2. Який це вид недійсного правочину?
3. Які наслідки визнання такого правочину вчиненого під впливом обману?
4. Якщо б цей правочин був здійснений відповідно до обмінного курсу Національного банку чи змінилася б ситуація щодо його чинності?

Задача № 7.

Опікун малолітнього Сидорова уклав договір відчуження квартири, що належить останньому на праві приватної власності. Дізнавшись про це прокурор звернувся до з вимогою визнання даного правочину недійсним у зв'язку з відсутністю погодження даного питання з органом опіки та піклування. За результатами розгляду Сидорову було призначено нового опікуна.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Що є підставою для встановлення представництва у даному разі?
2. Охарактеризуйте даний правочин.
3. Який орган призначив нового опікуна Сидорову?

Задача № 8.

Громадянин Іванов, як опікун неповнолітнього Гусєва, від його імені продав належний тому на праві приватної власності автомобіль „BMW-Mini” своєму сусідові. На таку угоду було отримано письмовий дозвіл за підписом представника місцевого виконкому.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Чи є підстави для визнання угоди купівлі-продажу автомобіля недійсною?
2. В якому порядку повинні скоюватись дії від імені неповнолітніх, спрямовані на відчуження належних останнім майнових прав?
3. Чи змінилася б відповідь на перше запитання, якщо таку угоду укладав би батько неповнолітнього?

2. Усно: відпрацювати питання:

- обставини, що мають істотне значення при визнанні правочину недійсним, який вчинено під впливом помилки;
- правочини, щодо яких встановлюється письмова форма з обов'язковим нотаріальним посвідченням;
- ризикові, алеаторні та фідучіарні правочини;
- умови визнання дійсним договору купівлі-продажу нерухомості, укладеного на товарній біржі.

Додаткові питання:

1. Поняття та ознаки правочинів. Воля і волевиявлення як суть правочину.
2. Види правочинів.
3. Умови чинності правочину. Презумпція правомірності правочину.
4. Форма правочину. Способи волевиявлення.
5. Державна реєстрація правочину. Місце вчинення правочину. Строки у правочині.
6. Тлумачення змісту правочину.
7. Відмова від правочину.
8. Правові наслідки недодержання сторонами при вчиненні правочину вимог закону.
9. Недійсність правочину.
10. Правові наслідки недійсності правочину (окремих його частин).
11. Види недійсних правочинів. Нікчемні та оспорювані правочини.
12. Фіктивні та удавані правочини.

Теми рефератів:

1. Біржові правочини, їх особливості.
2. Фіктивні та удавані правочини: судова практика.
3. Правочини у підприємницькій діяльності.
4. Правочини з дефектами суб'єктного складу.
5. Правочини з дефектами волі.
6. Правочини з дефектами змісту та порядку укладення правочину.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 461. – Глава XVI, статті 202-236.
3. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. №2947-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. - № 21-22. – Ст. 135.
4. Про нотаріат. Закон України в редакції від 11.08.2013 р. № 406-VII (із змінами і доповненнями) // Голос України. – 10.08.2013. - № 148.
5. Про державне мито. Декрет Кабінету Міністрів України від 21.01.1993 р. № 7-93 // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 13. – Ст. 113.
6. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України. Затверджений наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 р. № 296/5 // Офіційний вісник України. – 2012. - № 17. – Стор. 66 – Ст. 632.
7. Про судову практику у справах про визнання угод недійсними. Постанова Пленуму Верховного суду України від 28.04.1978р. №3 // Юридичний вісник України. – 2001. - № 37.

* * *

8. Аномалії в цивільному праві України: Навч.-практ. Посібник // Відп. ред. Р.А. Майданник. – К.: Юстиніан, 2007. – С. 225-251.
9. Безсмертна Н. Практичні аспекти нотаріального посвідчення правочинів // Право України. – 2006. – № 3. – С. 56.
10. Кільдюшкіна О. Недійсність правочинів: недоліки законодавства та проблеми судової практики // Право України. – 2007. – № 4. – С. 157.
11. Кучер В. Особливості визначення правочину таким, що порушує публічний порядок // Право України. – 2003. – № 12. – С. 106.
12. Резніченко С.В. Цивільно-правовий договір та порядок його укладання // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. - 2004. - № 4. - С. 155-161.
13. Резніченко С.В. Значення оферти при укладанні цивільно-правового договору // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. - 2005. - № 4. ч. 2. - С. 15-19.
14. Харитонов Е.О., Старцев А.В., Харитонova Е.И. Гражданское право Украины: Учебник. – Х.: ООО «Одиссей», 2007. – С. 256 – 288.
15. Цивільне право України: Академічний курс: Підруч.: У двох томах / За заг. ред. Я.М. Шевченко. – Т.1. Загальна частина. – К.: Видавничий Дім „Ін Юре”, 2006. – С. 334 – 363.

16. Цивільне право України: В 2-х томах. Т. 1. Підручник / За ред. д-ра юрид. наук, проф. Є.О. Харитонова, канд. юрид. наук Н.Ю. Голубєвой. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2008. – С. 289-351.
17. Цивільне право України: Курс лекцій. У 6-ти т. Т. 1. / За ред. Р.Б. Шишки та В.А. Кройтор. – Харків: Еспада, 2008. – С. 557 – 605.
18. Цивільне право України: Підручник: У 2 т./ Борисова В.І. (кер. авт. кол.), Баранова Л.М., Жилінкова І.В. та ін.; За заг. Ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – Т.1. – С. 215-244.
19. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / О.В.Дзера (керівник авт. кол.), Д.В.Боброва, А.С.Довгерт та ін.; За ред. О.В.Дзери, Н.С.Кузнецової. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – Кн. 1. – С. 168-183.
20. Цивільний кодекс України: Науково – практичний коментар. – Х.: ТОВ „Одіссей”, 2006. – С. 209 – 237.
21. Шкіра Я. Юридична сила правочину, укладеного в електронній формі // Право України. – 2005. – № 3. – С. 59-60.
22. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 4: Об'єкти. Правочини. Представництво. Строки. / За ред. проф. І.В. Спасибо-Фатєєвої. – Серія «Коментарі та аналітика». – Х.: ФО-П Колісник А.А., 2010. – 768 с.
23. Цивільне законодавство України в умовах адаптації до приватного права ЄС : навчальний посібник [авт. кол.] ; за заг. ред. Є.О. Харитонова, К.Г. Некіт. – Одеса : Юридична література, 2017. – 308 с.

Тема 13. Представництво у цивільному праві

Лекція – 2 години

План лекції

1. Поняття та підстави представництва.
2. Передоручення. Вчинення правочинів із перевищенням повноважень.
3. Види представництв:
 - а) за законом;
 - б) комерційне представництво;
 - в) представництво за довіреністю.

Зміст лекції

Поняття та підстави представництва. Правочини, які може вчиняти представник. Правові наслідки вчинення правочину представником. Передоручення. Вчинення правочинів з перевищенням повноважень. Представництво за законом. Комерційне представництво. Представництво за довіреністю. Форма довіреності. Довіреність юридичної особи. Строк довіреності. Припинення представництва за довіреністю. Скасування

довіреності. Відмова представника від вчинення дій, які були визначені довіреністю.

Самостійна робота – 8 годин

Ознайомитись із планом семінарського заняття, питаннями, що належать до цієї теми.

Опрацювати конспект лекції з даної теми.

Опрацювати рекомендовану для вивчення теми літературу, законспектувати окремі положення, що стосуються питань теми, або зробити нотатки, групуючи їх за певними ознаками.

Рекомендується зробити у робочому зошиті план відповіді на кожне питання, яке виноситься на розгляд під час семінарського заняття.

Ознайомитись з переліком запропонованих тем рефератів.

Підготуватися до тестових завдань по темі 12. «Правочини». Завдання знаходиться в навчально-методичному комплексі з навчальної дисципліни «Цивільне та сімейне право».

Самостійно розглянути наступні питання:

1. Представництво і комісія.

У даному випадку необхідно зазначити, що для настання юридичного ефекту представництва суттєвим є знання третіх осіб про те, що представник діє від чужого імені, а також наявність та зміст повноваження. При комісії ж комісіонер діє від власного імені, а тому правовий результат його дій настає для нього самого. Виступ комісіонера від власного імені зумовлює те, що його обов'язком є не тільки укладання угоди, а й її виконання. Виконання ж представником укладеної ним угоди не є обов'язковим.

2. Представництво і звичайне посередництво.

Для розгляду питання необхідно визначити сферу застосування даних форм. Слід звернути увагу на те, що звичайне посередництво застосовується лише при укладені правочинів у сфері цивільного обігу між дієздатними особами. Через представника ж можливе як набуття, так і реалізація майнових і немайнових цивільних прав і обов'язків, а особа яку представляють може бути не дієздатною.

3. Представництво і договір на користь третьої особи.

Вивчаючи дане питання необхідно звернути увагу на те, що особа, яка уклала договір на користь третьої особи діє не від її імені, а від власного, у зв'язку з чим сама стає стороною відповідного правового відношення. Суб'єкт, який уклав договір на користь третьої особи діє не в силу повноваження, а лише на підставі свого волевиявлення, тому між ним і третьою особою ніяких правовідносин не виникає. Натомість представника і особу, яку представляють, пов'язують внутрішні правовідносини представництва.

4. Представництво і покладання виконання обов'язку боржника на третю особу.

Слід зазначити, що особа на яку покладене виконання обов'язку боржника, на відміну від представника, діє від свого імені й виконує власний обов'язок перед боржником. На відміну від представника і особи, яку представляють, третя особа, на яку покладене виконання, і боржник пов'язані між собою правовим відношенням, яке створює економічну підставу для покладання виконання в силу одностороннього волевиявлення боржника.

5. Представництво і порука.

При розгляді даного питання слід звернути увагу на таке: на відміну від представника, поручитель робить це від власного імені, та діє в інтересах кредитора, а не основного боржника. До поручителя, який виконав зобов'язання, на відміну від представника переходять всі права кредитора за цим зобов'язанням. Представник діє від імені іншої особи, реалізуючи своє суб'єктивне право повноваження та виконуючи обов'язок представляти іншу особу.

Семінарське заняття – 4 години

Питання

1. Поняття, підстави виникнення та види представництва.
2. Склад правовідносин представництва.
3. Передоручення.
4. Представництво за довіреністю.
5. Представництво з перевищенням повноважень.

Мета заняття: закріпити знання студентів щодо поняття представництва, його видів, передоручення, вчинення правочинів представником, припинення представництва.

Завдання для самостійної роботи:

1. Письмово:
 - припинення представництва за довіреністю;
 - складіть один із варіантів довіреності: на представництво в суді, на право користування автомобілем, на отримання заробітної плати;
 - розв'язати задачу:

Задача № 1.

1 серпня 2003 року Юркін видав довіреність строком на 6 місяців Зарубіну на продаж останнім комп'ютера за ціною не менше 5 тис. грн. Довіреність була посвідчена нотаріально. Зарубін не знайшов покупця і, не повідомивши Юркіна, 29 січня 2004 року видав довіреність в порядку передоручення своїй дочці строком на 3 місяці. Остання продала комп'ютер за 3 тис. грн.. Юркін дізнавшись про це, почав вимагати від Зарубіна повернення йому комп'ютера, на що останній відповів що всі претензії необхідно пред'являти його дочці.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Що є підставою встановлення представництва у даному разі?
2. Які вимоги порушив Зарубін?
3. Якщо б Зарубін дотримався вказаних вимог, то чи була б дійсне таке передоручення?
4. Про який вид довіреності йдеться у задачі?

Задача № 2.

Опікун малолітнього Сидорова уклав договір відчуження квартири, що належить останньому на праві приватної власності. Дізнавшись про це прокурор звернувся до з вимогою визнання даного правочину недійсним у зв'язку з відсутністю погодження даного питання з органом опіки та піклування. За результатами розгляду Сидорову було призначено нового опікуна.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Що є підставою для встановлення представництва у даному разі?
2. Охарактеризуйте даний правочин.
3. Який орган призначив нового опікуна Сидорову?

Задача № 3.

Громадянин Винник зареєструвався у якості суб'єкта підприємницької діяльності – фізичної особи. Через деякий час він видав довіреність на здійснення підприємницької діяльності від його імені громадянину Чкалову. До складу повноважень представника були включені всі можливі правочини та інші дії, у яких виникне необхідність під час здійснення підприємницької діяльності (укладення договорів, надання звітів, представництво інтересів в органах державної влади, розпорядження розрахунковими рахунками, отримання готівки в банку, сплата податків та інші). Через деякий час органами державної податкової адміністрації були виявлені порушення податкового законодавства - приховування прибутку від оподаткування. Постало питання: хто є суб'єктом відповідальності в такому випадку?

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Чи мав право громадянин Винник видавати довіреність громадянину Чкалову з переліком вказаних повноважень?
2. Що мав пояснити нотаріус при посвідченні такої довіреності?
3. Скоєння яких дій не допускається через представника?

Задача № 4.

Громадянка Петренко уклала з продавцем магазину „Весна” договір купівлі-продажу взуття. Через декілька днів вона виявила суттєві недоліки товару та звернулася до магазину з вимогою замінити товар або повернути

гроші. У день звернення в магазині працював інший продавець, який відмовився задовольнити вимоги покупця, мотивуючи тим, що угода купівлі-продажу укладалась не ним, а його колегою, отже, вирішувати питання про заміну товару чи повернення грошей повинен продавець, який укладав цей правочин.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Чи правомірною була відмова продавця громадянці Петренко?
2. Для кого створюються юридичні наслідки правочинів, що вчинені представником?
3. В чому сутність представництва, заснованого на адміністративному розпорядженні власника підприємства?

2. Усно: відпрацювати питання:

- умови чинності довіреності та уявне представництво.

Додаткові питання:

1. Поняття та підстави представництва.
2. Правочини, які може вчиняти представник. Правові наслідки і вчинення правочину представником.
3. Передоручення.
4. Вчинення правочинів з перевищенням повноважень.
5. Види представництва.
6. Представництво за довіреністю. Комерційне представництво.
7. Види довіреностей.
8. Форма та строк довіреності.
9. Підстави припинення представництва за довіреністю.
10. Скасування довіреності. Відмова представника від вчинення дій, які були визначені довіреністю.
11. Випадки недопущення представництва.

Теми рефератів:

1. Комерційне представництво: становлення і розвиток.
2. Представництво за довіреністю.
3. Судове представництво: матеріальна чи процесуальна форма?
4. Зміст та види довіреності.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава XVII, статті 237-250.
3. Про нотаріат. Закон України в редакції від 11.08.2013 р. № 406-VII (із змінами і доповненнями) // Голос України. – 10.08.2013. - № 148.

4. Про громадські об'єднання. Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI (із змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2013. - № 1. - Стор. 2 – Ст.1.

5. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності. Закон України від 15.09.1999 р. № 1045-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 45. - Ст. 397.

6. Порядок посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально засвідчених. Постанова Кабінету Міністрів України від 15.06.1994 р. № 419 // Зібрання постанов Уряду України. – 1994. - № 10. – Ст. 249.

7. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України. Затверджений наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 р. № 296/5 // Офіційний вісник України. – 2012. - № 17. – Стор. 66 – Ст. 632.

* * *

8. Цивільне і сімейне право України: Навчально-практичний посібник. Видання друге, перероблене та доповнене / За ред. Є.О.Харитонова, А.І.Дришлюка. – Х. : Одиссей, 2003. – С. 174-192.

9. Цивільне право України: Академічний курс: Підруч.: У двох томах / За заг. ред. Я.М.Шевченко. – Т.1. Загальна частина. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. – С. 363 – 394.

10. Цивільне право України: В 2-х томах. Т. 1. Підручник / За ред. д-ра юрид. наук, проф. Є.О Харитонова, канд. юрид. наук Н.Ю. Голубевой. – Х. : ТОВ «Одіссей», 2008. – С. 369-420.

11. Цивільне право України: Курс лекцій. У 6-ти т. Т. 1. / За ред. Р.Б. Шишки та В.А. Кройтор. – Харків : Еспада, 2008. – С. 606 - 676.

12. Цивільне право України: Підручник: У 2 т./ Борисова В.І. (кер. авт. кол.), Баранова Л.М., Жилінкова І.В. та ін.; За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – Т. 1. – С. 244-253, 291-300.

13. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / О.В.Дзера (керівник авт. кол.), Д.В.Боброва, А.С.Довгерт та ін.; За ред. О.В.Дзери, Н.С.Кузнецової. – К : Юрінком Інтер, 2006. – Кн. 1. – С. 196-205.

14. Цивільний кодекс України: Науково – практичний коментар. – Х. : ТОВ „Одіссей”, 2006. – С. 237 – 261.

15. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 4: Об'єкти. Правочини. Представництво. Строки. / За ред. проф. І.В. Спасибо-Фатєєвої. – Серія «Коментарі та аналітика». – Х. : ФО-П Колісник А.А., 2010. – 768 с.

16. Цивільне законодавство України в умовах адаптації до приватного права ЄС : навчальний посібник [авт. кол.] ; за заг. ред. Є.О. Харитонова, К.Г. Некіт. – Одеса : Юридична література, 2017. – 308 с.

Тема 14. Строки та терміни у цивільному праві. Позовна давність

Лекція – 2 години

План лекції

1. Визначення та обчислення строків.
2. Позовна давність:
 - а) поняття позовної давності;
 - б) спеціальна позовна давність;
 - в) початок перебігу позовної давності;
 - г) зупинення перебігу позовної давності;
 - д) переривання перебігу позовної давності;
 - є) наслідки спливу позовної давності;
 - е) вимоги, на які позовна давність не поширюється.

Зміст лекції

Поняття строку та терміну. Визначення строку та терміну. Початок перебігу строку. Закінчення строку. Порядок вчинення дій в останній день строку.

Поняття позовної давності. Загальна позовна давність. Спеціальна позовна давність. Зміна тривалості позовної давності. Обчислення позовної давності. Початок перебігу позовної давності. Позовна давність у разі заміन сторін у зобов'язанні. Зупинення перебігу позовної давності. Переривання перебігу позовної давності. Перебіг позовної давності у разі залишення позову без розгляду. Застосування позовної давності до додаткових вимог. Наслідки спливу позовної давності. Вимоги, на які позовна давність не поширюється.

Самостійна робота – 10 годин

Ознайомитись із планом семінарського заняття, питаннями, що належать до цієї теми.

Опрацювати конспект лекції з даної теми.

Опрацювати рекомендовану для вивчення теми літературу, законспектувати окремі положення, що стосуються питань теми, або зробити нотатки, групуючи їх за певними ознаками.

Рекомендується зробити у робочому зошиті план відповіді на кожне питання, яке виноситься на розгляд під час семінарського заняття.

Ознайомитись з переліком запропонованих тем рефератів.

Підготуватися до тестових задань по темі 13. «Представництво у цивільному праві». Завдання знаходиться в навчально-методичному комплексі з навчальної дисципліни «Цивільне та сімейне право».

Самостійно розглянути наступні питання:

1. Вимоги, на які позовна давність не поширюється.

Норми про позовну давність поширюються на всі цивільні правовідносини, у тому числі й на ті, які виникають за участю держави та її адміністративно-територіальних утворень як суб'єктів цивільних прав. Слід зазначити, що дана норма є додатковою гарантією для осіб, цивільне право чи інтерес яких порушено. При встановленні переліку вимог, на які позовна давність не поширюється законодавець виходить зі специфіки певних правовідносин, оскільки предметом захисту в даному випадку є право не обмежене в часі.

Семінарське заняття – 4 години

Питання

1. Поняття строку і терміну, їх значення. Обчислення строків.
2. Поняття, сутність та значення позовної давності.
3. Обчислення та перебіг позовної давності.
4. Зупинення та переривання перебігу строків позовної давності.
5. Наслідки впливу позовної давності.

Мета заняття: закріпити знання студентів щодо поняття строку і терміну у цивільному праві, строків і термінів реалізації та захисту цивільних прав, позовної давності, її сутності та значення.

Завдання для самостійної роботи:

1. Письмово:
 - скласти схеми “Види строків в цивільному праві”, “Зупинення перебігу позовної давності”, “Переривання перебігу позовної давності”;
 - розв’язати задачу:

Задача № 1.

Суворов придбав у магазині “Секунда” годинник “Луч” за 55 грн. 28 квітня 2002 року. Магазин гарантував надійну експлуатацію виробу протягом 6 місяців. Однак, 15 жовтня того ж року годинник зупинився. Через 2 тижні Суворов звернувся до магазину про усунення поломки, яка виникла внаслідок продажу неякісного товару. Його вимога була задоволена й через тиждень йому було повернено інший годинник.

У травні 2003 року годинник знову зупинився. Суворов звернувся до майстерні, де йому вказали на заводський брак годинника. Суворов звернувся 5 травня того ж року до суду з позовом про відшкодування майнової та моральної шкоди у зв’язку з продажем йому товарів неналежної якості. Суд задовольнив даний позов, про що виніс рішення через 25 днів.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Які види строків згадуються у задачі?
2. В чому визначаються у даному разі строки?

3. Проаналізуйте початковий момент обчислення цих строків, а також їх закінчення?

4. Чи правомірно рішення суду?

Задача № 2.

Суржанський передав Шишлаєвському 7 травня 1991 року на деякий час телевізор, попередивши останнього в розписці про повернення речі на першу вимогу. Восени 1998 р. Суржанський, повернувшись з відрядження, звернувся з проханням повернути річ, але Шишлаєвський відмовився це зробити, посилаючись на пропуск строку позовної давності.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Який вид строку згадується у задачі?
2. Про яку саме позовну давність йде мова?
3. Що є початковим моментом перебігу позовної давності у даному випадку?
4. Чи правомірна відмова Шишлаєвського?

Задача № 3.

Приватна фірма “Оскар” уклала договір з ПАТ “Наша ряба” на поставку тушок птиці протягом 2002-2003 років, передбачивши, що вимоги стягнення штрафу приймаються до розгляду протягом 5 місяців. У подальшому акціонерне товариство відхилило позови з мотивів пропуску строків позовної давності.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Охарактеризуйте строк договору поставки у даному випадку?
2. Який ще вид строку знайшов відображення у задачі?
3. Яка позовна давність мається на увазі?
4. Чи правомірна відмова товариства?
5. Які види юридичних осіб приймають участь у відносинах?

Задача № 4.

Пронько в присутності своїх приятелів Кібця та Сушка 1 червня 1998 р. позичив у Федорчука 7 тис. грн. на один місяць, проте борг вчасно не повернув. 4 лютого 1999 р. він переказав поштою 5 тис. грн., повідомивши, що решту поверне пізніше. Федорчук декілька разів нагадував йому про борг, а в січні 2002 р. звернувся з позовом до суду.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Чи може Федорчук оспорювати факт передачі коштів і чи може Пронько посилатись на підтвердження факту передачі коштів свідками?
2. Які строки застосовані учасниками цивільно-правових відносин?
3. Який вид позовної давності буде використано у суді?
4. Яке рішення повинен винести суд?

Задача № 5.

Вийжджаючи в лютому 2002 р. у тривале зарубіжне відрядження, громадянин Михайлов передав своєму сусідові громадянину Золотову на зберігання деякі домашні речі: телевізор, холодильник, ліжко, шафу та інше. Відносини сторін при цьому були врегульовані договором зберігання, укладеним на 2 роки. Повернувшись у квітні 2004р. з відрядження, громадянин Михайлов попросив громадянина Золотова повернути передані йому речі, але почув відмову. Громадянин Золотов пояснив, що громадянин Михайлов пропустив строк позовної давності на витребування речей, який закінчився, на думку громадянина Золотова, в лютому 2004 р.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Який засіб захисту порушених прав доцільно застосувати?
2. Яке рішення повинен винести суд?

Задача № 6.

11 березня 1999 року був вбитий громадянин Сазонов, на утриманні якого були дружина та малолітній син. Дружина звернулась в слідчі органи із заявою про визнання її потерпілою. Слідчий відмовив їй на тій підставі, що провадження по справі припинено до виявлення підозрілого. 4 червня 2000 року слідство по справі було відновлено, і в вересні цього ж року громадянка Сазонова повторно звернулася до громадянина Петрова, який був притягнений до кримінальної відповідальності за вбивство громадянина Сазонова, про відшкодування шкоди, починаючи з березня 1999 року. Суд, посилаючись на пропуск позовної давності, виніс рішення про вирахування платежів з дати повторної подачі позову (13 грудня 2001 року). В поданні прокурора щодо рішення суду ставилося питання про відміну його як такого, що суперечить законодавству України.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Визначте підстави зупинення перебігу позовної давності.
2. Як визначаються строки давності при залишенні без розгляду позову, заявленого в кримінальній справі?

Задача № 7.

Управління Міністерства внутрішніх справ України в Полтавській області уклало із будівельним управлінням договір на будівництво бази відпочинку. Після здачі бази, 20 грудня 2001 року, в процесі експлуатації споруд було виявлено ряд недоліків у будівництві. 25 грудня 2002 року УМВСУ звернулось з претензією про стягнення неустойки та проведення ремонту будівель за рахунок будівельного управління. Оскільки відповідь на заявлену претензію не надійшла, УМВСУ 20 січня 2003 року подало позов до господарського суду Полтавської обл. Господарський суд у позові відмовив на підставі пропуску строків позовної давності.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Який строк позовної давності повинен бути застосованим у задачі?
2. Чи обґрунтована відповідь господарського суду?

Задача № 8.

ПрАТ „Нафтапром” та ТОВ „Наснага” у договорі про сумісну діяльність одним із пунктів договору передбачили умову про скорочення строків позовної давності при вирішенні будь-яких можливих суперечок між ними до 6 місяців, з метою прискорення їх судового розгляду.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Чи існує можливість договірного скорочення строків позовної давності між фірмами?

2. Яка ж мета за даних обставин позовної давності?

2. Усно: відпрацювати питання:

- матеріальна та процесуальна складова процесуальної давності;
- сутність строку й терміну в російському законодавстві;
- особливості вчинення дій в останній день строку;
- закінчення позовної давності спричиняє втрату суб'єктивного цивільного права?

Додаткові питання:

1. Поняття і значення строку та терміну в цивільному праві. Роль і місце строків та термінів у цивільних правовідносинах.

2. Визначення строку та терміну. Початок перебігу строку. Закінчення строку. Порядок вчинення дій в останній день строку.

3. Класифікація цивільно-правових строків.

4. Строки здійснення суб'єктивних цивільних прав.

5. Строки захисту цивільних прав

6. Поняття позовної давності, її зміст та межі дії.

7. Загальна та спеціальна позовна давність.

8. Початок, зупинення та переривання перебігу позовної давності.

9. Закінчення строку позовної давності. Правові наслідки пропускання строку позовної давності.

10. Вимоги, на які позовна давність не поширюється.

Теми рефератів:

1. Види строків здійснення цивільних прав.

2. Гарантійні строки та їх характеристика.

3. Співвідношення набувальної та позовної давності за ЦК України.

4. Види позовної давності.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. - Ст. 141.
 2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава XVII, статті 237-250.
 3. Про нотаріат. Закон України в редакції від 11.08.2013 р. № 406-VII (із змінами і доповненнями) // Голос України. – 10.08.2013. - № 148.
 4. 22.03.2012р. №4572-VI (із змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2013. - № 1. - Стор. 2 – Ст.1.
 5. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності. Закон України від 15.09.1999р. №1045-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 45. - Ст. 397.
 6. Порядок посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально засвідчених. Постанова Кабінету Міністрів України від 15.06.1994р. №419 // Зібрання постанов Уряду України. – 1994. - №10. – Ст. 249.
 7. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України. Затверджений наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 р. №296/5 // Офіційний вісник України. – 2012. - № 17. – Стор. 66 – Ст. 632.
 8. Про введення мораторію на примусову реалізацію майна. Закон України від 29.11.2001р. № 2864-III // Відомості Верховної Ради. - 2002, - № 10. - Ст.77.
- * * *
9. Вахонєва Т. Поняття та юридична природа строків (термінів) за новим цивільним законодавством України // Право України. – 2003. – № 12. – С. 40.
 10. Вахонєва Т. Порядок та особливості обчислення строків за новим цивільним законодавством // Право України. – 2004. – № 2. – С. 21-25.
 11. Харитонов Е.О., Старцев А.В., Харитонova Е.И. Гражданское право Украины: Учебник. – Х.: ООО «Одиссей», 2007. – С. 247 – 255, 289 – 311.
 12. Цивільне право України: Академічний курс: Підруч.: У двох томах / За заг. ред. Я.М. Шевченко. – Т.1. Загальна частина. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. – С. 363 – 394.
 13. Цивільне право України: В 2-х томах. Т. 1. Підручник / За ред. д-ра юрид. наук, проф. Є.О Харитонova, канд. юрид. наук Н. Ю. Голубевої. – Х. : ТОВ «Одиссей», 2008. – С. 453-466.
 14. Цивільне право України: Курс лекцій. У 6-ти т. Т. 1. / За ред. Р.Б. Шишки та В.А. Кройтор. – Харків: Еспада, 2008. – С. 606 - 676.
 15. Цивільне право України: Підручник / Є.О.Харитонов, Н.О.Саніахметова. – К. : Істина, 2003. – С. 229-249, 192-199.
 16. Цивільне право України: Підручник: У 2 т./ Борисова В.І. (кер. авт. кол.), Баранова Л.М., Жилінкова І.В. та ін.; За заг. ред. В.І. Борисової, І.В.Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – Т. 1. – С. 244-253, 291-300.

17. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / О.В.Дзера (керівник авт. кол.), Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін.; За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – Кн. 1. – С. 184-195.

18. Цивільний кодекс України: Науково – практичний коментар. – Х. : ТОВ „Одиссей”, 2006. – С. 237 – 261.

19. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 4: Об'єкти. Правочини. Представництво. Строки. / За ред. проф. І.В. Спасибо-Фатєєвої. – Серія «Коментарі та аналітика». – Х.: ФО-П Колісник А.А., 2010. – 768 с.

20. Цивільне законодавство України в умовах адаптації до приватного права ЄС : навчальний посібник [авт. кол.] ; за заг. ред. Є.О. Харитонова, К.Г. Некіт. – Одеса : Юридична література, 2017. – 308 с.

21. Маковій В.П. Диференціація часу у сучасному праві // Південноукраїнський правничий часопис. – 2015. - № 4.

22. Маковій В.П. Правовий час у цивільному праві та цивільному процесі України// Науковий вісник ХДУ. Серія Юридичні науки. – 2016. - № 2.- с. 123-131.

23. Маковій В.П. Сутність позовної давності за КТМ та ЦК України // Морське право: актуальні питання теорії та практики. - 2014. - № 8. - С. 105-114.

Тема 15. Право власності

Лекція – 6 години

План лекції

1. Поняття речового права.
2. Поняття права власності.
3. Способи набуття права власності.
4. Способи припинення права власності.
5. Право спільної власності.
6. Право власності на:
 - а) землю (земельну ділянку);
 - б) житло.
6. Захист права власності.

Зміст лекції

Поняття права власності. Зміст права власності. Суб'єкти права власності. Здійснення права власності. Використання власником свого майна для здійснення підприємницької діяльності. Непорушність права власності. Тягар утримання майна. Ризик випадкового знищення та випадкового пошкодження майна. Право власності Українського народу. Право приватної власності. Право державної власності. Право комунальної власності.

Підстави набуття права власності. Набуття права власності юридичною особою публічного права. Набуття добросовісним набувачем права власності на майно, відчужене особою, яка не мала на це права. Набуття права власності на новостворене майно. Набуття права власності на перероблену річ. Привласнення загальнодоступних дарів природи. Момент набуття права власності за договором. Набуття права власності на безхазяйну річ.

Набуття права власності на рухому річ, від якої власник відмовився. Знахідка. Набуття права власності на знахідку. Право особи, яка знайшла загублену річ, на винагороду та відшкодування витрат, пов'язаних із знахідкою. Бездоглядна домашня тварина. Набуття права власності на бездоглядну домашню тварину. Відшкодування витрат на утримання бездоглядної домашньої тварини та виплата винагороди. Набуття права власності на скарб. Набувальна давність. Набуття права власності у разі приватизації державного майна та майна, що є в комунальній власності.

Підстави припинення права власності. Відмова від права власності. Припинення права власності особи на майно, яке не може їй належати. Припинення права власності внаслідок знищення майна. Викуп земельної ділянки у зв'язку з суспільною необхідністю. Припинення права власності на нерухоме майно у зв'язку з викупом земельної ділянки, на якій воно розміщене. Викуп пам'ятки історії та культури. Реквізиція. Конфіскація.

Поняття і види права спільної власності. Право спільної часткової власності. Визначення часток у праві спільної часткової власності. Здійснення права спільної часткової власності. Плоди, продукція та доходи від використання майна, що є у спільній частковій власності. Утримання майна, що є у спільній частковій власності. Право співвласника розпорядитися своєю часткою у праві спільної часткової власності. Переважне право купівлі частки у праві спільної часткової власності. Момент переходу частки у праві спільної часткової власності до набувача за договором. Виділ частки із майна, що є у спільній частковій власності. Припинення права на частку у спільному майні за вимогою інших співвласників. Звернення стягнення на частку у майні, що є у спільній частковій власності. Поділ майна, що є у спільній частковій власності. Право спільної сумісної власності. Здійснення права спільної сумісної власності. Виділ частки із майна, що є у спільній сумісній власності. Звернення стягнення на частку майна, що є у спільній сумісній власності. Поділ майна, що є у спільній сумісній власності.

Земля (земельна ділянка) як об'єкт права власності. Суб'єкти права власності на землю (земельну ділянку). Право власника на забудову земельної ділянки. Самочинне будівництво. Право на земельну ділянку при придбанні житлового будинку, будівлі або споруди, що розміщені на ній. Припинення права власності на земельну ділянку.

Право власності на житло. Поняття житла. Житловий будинок як об'єкт права власності. Садиба як об'єкт права власності. Квартира як об'єкт права власності. Права власника житлового будинку, квартири. Права житлово-

будівельного (житлового) кооперативу та їх членів на квартиру в будинку кооперативу. Об'єднання власників житлових будинків, квартир.

Захист права власності. Засади захисту права власності. Право власника на витребування майна із чужого незаконного володіння. Право власника на витребування майна від добросовісного набувача. Витребування грошей та цінних паперів. Розрахунки при витребуванні майна із чужого незаконного володіння. Захист права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння. Визнання права власності. Визнання незаконним правового акта, що порушує право власності. Відшкодування шкоди, завданої власникові земельної ділянки, житлового будинку, інших будівель у зв'язку із зниженням їх цінності.

Самостійна робота – 10 годин

Підготуватися до проведення семінарського заняття в вигляді тренінгу. Порядок проведення (структура) заняття: тест 30 хвилин, 10 хвилин дискусія з питань в тесті, практика 30 хвилин, підведення підсумку 10 хвилин.

Ознайомитись із планом семінарського заняття, питаннями, що належать до цієї теми.

Опрацювати конспект лекції з даної теми.

Опрацювати рекомендовану для вивчення теми літературу, законспектувати окремі положення, що стосуються питань теми, або зробити нотатки, групуючи їх за певними ознаками.

Рекомендується зробити у робочому зошиті план відповіді на кожне питання, яке виноситься на розгляд під час семінарського заняття.

Ознайомитись з переліком запропонованих тем рефератів.

Підготуватися до тестових завдань по темі 14. «Строки та терміни в цивільному праві. Позовна давність». Завдання знаходиться в навчально-методичному комплексі з навчальної дисципліни «Цивільне та сімейне право».

Самостійно розглянути наступні питання:

1. Право повного господарського відання.

Слід звернути увагу на те, що зміст права повного господарського відання та право власності тотожні. Але відмінність полягає насамперед у характері прав. Якщо право власності є основним, самостійним правом, то право повного господарського відання вторинне і залежить від права власності. Право повного господарського відання не може існувати без права власності. Вторинний характер права повного господарського відання полягає в тому, що власник може контролювати використання майна (наприклад шляхом аудиторської перевірки) або отримувати частку прибутку від використання цього майна.

2. Право оперативного управління.

Необхідно зазначити, що на відміну від права повного господарського відання, яке складається з трьох правомочностей: володіння, користування,

розпорядження, право оперативного управління одночасно охоплює лише дві: володіння і користування або володіння і розпорядження. Але в будь – якому випадку особа, в оперативному управлінні якої знаходиться майно, не має права розпоряджатися ним на свій розсуд, а може це робити лише в межах встановлених власником.

3. Право довірчої власності.

При розгляді цього питання необхідно зазначити, що право довірчої власності це право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону або договору управління майном виключно в інтересах особи, визначеної відповідно до закону або договору управління майном. Слід звернути увагу на те, що право довірчої власності виникає з договору управління майном, де закріплюється положення про те, що управитель зобов'язаний здійснювати управління майном особисто і не може доручити здійснення управління іншим особам. Отримане в управління майно повинно використовуватися виключно за цільовим призначенням, визначеним в договорі управління майном.

Семінарське заняття – 6 години

Питання

1. Поняття власності і права власності.
2. Способи набуття права власності: первинні та похідні (вторинні).
3. Припинення права власності.
4. Право приватної власності фізичних осіб.
5. Право приватної власності юридичних осіб.
6. Право державної власності.
7. Право комунальної власності.
8. Право спільної власності.
9. Захист права власності.

Мета заняття: закріпити знання студентів щодо поняття права власності в об'єктивному та суб'єктивному розумінні, суб'єктів та об'єктів права власності, змісту права власності, форм права власності, способів набуття і припинення права власності. захисту права власності.

Завдання для самостійної роботи:

1. Письмово:
 - скласти схеми “Підстави виникнення права власності”, “Підстави припинення права власності”;
 - виберіть майно, яке може бути у приватній власності фізичних осіб: автомобіль, протиградова установка, нарізна вогнепальна зброя, пневматична

зброя зі швидкістю польоту кулі до 100 м/с і калібром до 4,5 мм, літак, судно, валютні цінності, боєприпаси, залізничний вагон, приміщення електростанції;

- підготувати на окремому аркуші будь-яку позовну заяву про захист права власності за довільною фабулою, використовуючи один із способів цивільно-правового захисту;

- розв'язати задачу:

Задача № 1.

Баба Василина залишила у спадок онуку і онуці будинок з присадибною ділянкою. За заповітом будинок і присадибна ділянка ділиться між ними порівну. Онук через деякий час на своїй ділянці знайшов скарб і залишив його собі. Онука, дізнавшись про це, почала вимагати від нього поділити скарб, але онук відмовив їй. Онука звернулася з позовом до суду.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Який вид правовідносин виник між онуком та онукою баби Василини?
2. Охарактеризуйте юридичний факт, що став приводом до виникнення даних відносин?
3. Як вирішити ситуацію?

Задача № 2.

Горлов під час перебування у Цюрупинському лісі на вихідні виявив автомобіль ВАЗ-2101 без державних номерів. Даний автомобіль він загнав до свого гаражу у м.Цюрупинськ. Через півроку він звернувся до суду з вимогою про визнання права власності на знайдений автомобіль, яка не була задоволена.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Що є приводом для виникнення правовідносин власності на думку Горлова?
2. Який порядок набуття права власності на знахідку?
3. Що стало підставою для відмови у задоволенні заяви Горлова?

Задача № 3.

За договором купівлі-продажу мале підприємство “Аква” придбало у ТОВ “Вікторія” партію товару. При укладенні договору було передбачено, що покупець повинен забрати товар 1 липня, а він прибув за ним тільки 3-го липня і з'ясував, що під час грози 2-го липня в склад попала блискавка і товар згорів. Покупець пред'явив позов до продавця про надання йому тієї ж кількості і якості товару та відшкодування збитків.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Що є підставою виникнення права власності у підприємства “Аква”?
2. Хто несе в даному разі ризик випадкового знищення товару?

3. На кого було б покладено ризик випадкового знищення товару, у разі його відібрання й розміщення покупцем та розміщенням на іншому складі?
4. Охарактеризуйте обставину, що стала причиною знищення майна?

Задача № 4.

У 2003 р. Коваленко успадкувала після смерті батька третину двоповерхового будинку в м. Люботин та вирішила її продати. Оскільки бажаючих купити частку не знайшлося, справа з продажем затягнулася. Тим часом інші спадкоємці, які проживали в цьому будинку, подали до суду позов про стягнення з Коваленко частини витрат, які вони понесли у зв'язку з утриманням будинку. Свою вимогу вони мотивували тим, що Коваленко не сплачує комунальних платежів, які нараховуються за користування будинком. Коваленко проти позову заперечувала, вказуючи на те, що раз вона в успадкованому будинку не проживає, то і не повинна платити за ті послуги, які не отримувала. Відповідачка вказала, що в неї є інше житло, в якому вона мешкає, і за обслуговування якого вона вчасно сплачує комунальні платежі.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Що є підставою виникнення права власності?
2. У чому суть тягаря утримання майна і як він проявляється у даному разі?
3. Чи може бути накладене стягнення на житловий будинок (або його частину) за несплату комунальних платежів, якщо власники даного будинку відмовляються їх платити?

Задача № 5.

З квартири Мухіна за час його відсутності було викрадено стереосистему, колекцію старовинних монет і одну тисячу доларів готівкою. Через деякий час злодії були затримані. Вони зізналися у крадіжці, але викрадених речей у них вже не було. Вони пояснили, що колекцію монет вони здали до антикварного магазину, а систему здали в заставу громадянину Кутузову, в якого позичили десять тисяч гривень. Що стосується доларів, то вони готові компенсувати цю суму, але в гривнях, оскільки правочини в іноземній валюті заборонені.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Який вид позову може подати Мухін до злодіїв, до якого виду способів захисту права власності він відноситься?
2. Охарактеризуйте спосіб захисту права власності, який може використати Мухін з метою повернення колекції монет?
3. Як би було б вирішено питання у випадку продажу колекції монет Кутузову?
4. Чи можуть бути задоволені претензії Мухіна шляхом запропонованим злодіями?

Задача № 6.

Горина від'їжджаючи у довготривале відрядження та за дефіцитом часу, попросила свою знайому Рубан продати магнітофон "Шарп" вартістю 1340 грн. Рубан продала магнітофон своєму знайомому Глухаренку, а гроші присвоїла. Горина пред'явила позов до Рубан про стягнення з неї 1340 грн. за магнітофон. Суд зобов'язав Рубан повернути Гориній або сам магнітофон або його вартість.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Які відносини виникли між Гориною та Рубан?
2. Який вид позову пред'явила Горина?
3. Чи правомірне рішення виніс суд?
4. Чи може Горина подати позов до Глухаренка про повернення речі?

Задача № 7.

Кромов купив у Сизова холодильник, за договором право власності у нього виникло з моменту укладення договору. Він уплатив Сизову 220 грн. та обіцяв забрати холодильник через 10 днів. Однак наступного дня Сизов був заарештований та притягнутий до кримінальної відповідальності за розкрадання державного майна. У зв'язку з цим майно Сизова було описане слідчим.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. З якого моменту набувається право власності річ за договором згідно загальних положень ЦК?
2. Який спосіб захисту права власності може застосувати Кромов, охарактеризуйте його?
3. Якщо холодильник був втрачений, який спосіб захисту права власності може застосувати Кромов?

Задача № 8.

Влітку Попов, знаходячись на пляжі побачив у Сидорова, що рядом відпочивав, магнітофон "Соні", схожий за прикметами на такий же магнітофон викрадений у Попова у минулому році у роздягальні на пляжі. При затриманні Сидоров пояснив, що купив цей магнітофон біля комісійного магазину у невідомої особи за малою ціною. До того ж у магнітофоні після короткого часу використання було замінено електродвигун за кошти Сидорова. Попов впізнав магнітофон за прикметами. Тоді працівники міліції для вирішення справи про повернення речі запропонували Попову звернутися у суд, що він і зробив.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Охарактеризуйте позов, який може подати Попов.
2. З'ясуйте правовий статус Сидорова по відношенню до магнітофона?

3. Чи буде задоволено позов Попова?

4. Чи має право Сидоров на відшкодування витрат на ремонт у разі витребування магнітофона?

2. Усно: відпрацювати питання:

- юридичні факти, що є підставою виникнення права приватної власності й припинення права державної власності і навпаки.

- співвідношення цивільно-правового та кримінально-правового захисту права власності.

Додаткові питання:

1. Поняття та зміст права власності.

2. Право приватної власності. Суб'єкти права приватної власності.

3. Право державної власності. Суб'єкти права державної власності.

4. Право комунальної власності. Суб'єкти права комунальної власності.

5. Право власності на землю (земельну ділянку). Суб'єкти права власності на землю (земельну ділянку).

6. Право власності на житло. Суб'єкти права власності на житло.

7. Підстави набуття права власності.

8. Підстави припинення права власності.

9. Віндикаційний спосіб захисту права власності (поняття, предмет, зміст).

10. Захист права власності від порушень, не пов'язаних з позбавленням володіння.

11. Визнання права власності.

Теми рефератів, повідомлень, доповідей:

1. Набувальна давність в українському та російському законодавстві – порівняльний аспект.

2. Тягар утримання майна власника.

3. Право власності на землю - співвідношення земельного та цивільного законодавства.

4. Цільове використання земельної ділянки серед зобов'язань власника земельної ділянки.

5. Правова природа довірчої власності.

6. Співвідношення засобів цивільно-правового захисту видів права власності за суб'єктом.

7. Захист права власності в Європейському суді з прав людини.

8. Добросовісний набувач та добросовісний володілець: проблемні питання цивільного законодавства.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. - Ст. 141.

2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава XVII, статті 237-250.

3. Господарський кодекс України 16.01.2003 р. № 436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 462.

4. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. - Ст. 27.

5. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. - № 21-22. – Ст. 135.

6. Цивільний процесуальний кодекс України 18.03.2004 р. // Відомості Верховної Ради. – 2004. - N 40-41, 42. - Ст. 492.

7. Про господарські товариства. Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. - № 49. - Ст. 682.

8. Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності. Закон України від 03.03.1998 р. № 147/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. - № 34. – Ст. 228.

9. Про право власності на окремі види майна. Постанова Верховної Ради України від 17.06.1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - № 35. – Ст. 517.

10. Про приватизацію державного житлового фонду. Закон України від 19.06.1992 р. № 2482-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - № 36. – Ст. 524.

11. Про приватизацію державного майна. Закон України від 04.03.1992 р. № 2163-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - № 24. - Ст. 348.

* * *

12. Актуальні питання приватного права в правоохоронній та правозахисній діяльності: матеріали студентсько-курсантського всеукраїнського круглого столу (Одеса, 29 березня 2013 р.) / за заг. ред. В.П. Маковія, С.В. Резніченка. – Одеса, ОДУВС, 2013. - 228 с.

13. Васькович Й. Чи передбачені цивільним законодавством форми права власності? // Право України. – 2006. – № 10. – С. 123.

14. Гончаренко О. Правові обмеження права на приватну власність у Конституції України // Право України. – 2007. – № 4. – С. 122-124.

15. Козирєва В. Конфіскація майна: теорія і практика застосування // Право України. – 2006. – № 1. – С. 98-102.

16. Маковій В.П. Набуття речового права на земельну ділянку за давністю користування: реалії та перспективи. / Вісник господарського судочинства. – 2008. – № 3. – С. 129-134.

17. Маковій В.П. Добросовісність в юридичному складі, що є підставою виникнення права власності. / Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 5. – С. 83-87.

18. Мічурін Є. Обмеження прав осіб щодо володіння, користування, розпорядження майном // Право України. – 2006. – № 12. – С. 103-108.

19. Резніченко С.В. Суб'єктивне право власності за чинним цивільним законодавством // Південноукраїнський правничий часопис. - 2010.-№ 1. - С. 80-81.
20. Резніченко С.В. Особиста «індивідуальна» власність на автомобіль у Радянській Україні в післявоєнний період (40-80 роки 20-го ст.) // Південноукраїнський правничий часопис. - 2012. - № 1. - С. 138-140.
21. Харитонов Е.О., Старцев А.В., Харитонova Е.И. Гражданское право Украины: Учебник. – Х.: ООО «Одиссей», 2007. – С. 312 – 395.
22. Харченко Г. Особливості права власності в різних правових системах // Право України. – 2006. – № 12. – С. 45-47.
23. Цивільне право України: Академічний курс: Підруч.: У двох томах / За заг. ред. Я.М.Шевченко. – Т.1. Загальна частина. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. – С. 395 – 477, 489 – 508.
24. Цивільне право України: В 2-х томах. Т. 1.Підручник / За ред. д-ра юрид. наук, проф. Є.О Харитонova, канд. юрид. наук Н.Ю. Голубевої. – Х. : ТОВ «Одиссей», 2008. – С. 488-622.
25. Цивільне право України: Підручник / Є.О. Харитонов, Н.О. Саніахметова. – К.: Істина, 2003. – С. 250-317.
26. Цивільне право України: Підручник: У 2 т. / Борисова В.І. (кер. авт. кол.), Баранова Л.М., Жилінкова І.В. та ін.; За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фадєєвої, В.Л. Яроцького. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – Т.1. – С. 301-356.
27. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / О.В.Дзера (керівник авт. кол.), Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін.; За ред. О.В.Дзери, Н.С.Кузнецової. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – Кн. 1. – С.275-478, 492-522.
28. Цивільний кодекс України: Науково – практичний коментар. – Х.: ТОВ „Одиссей”, 2006. – С. 319 – 395.
29. Цимбалюк М. Реформування інституту власності як основа демократичних перетворень правосвідомості // Право України. – 2007. – № 3. – С. 60-65.
30. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 5: Право власності та інші речові права / За ред. проф. І.В. Спасибо-Фадєєвої. – Серія «Коментарі та аналітика». – Х. : ФО-П Лисяк Л.С., 2011. – 624 с.
31. Цивільне законодавство України в умовах адаптації до приватного права ЄС : навчальний посібник [авт. кол.] ; за заг. ред. Є.О. Харитонova, К.Г. Некіт. – Одеса : Юридична література, 2017. – 308 с.

Тема 16. Речові права на чуже майно

Лекція – 2 години

План лекції

1. Право володіння чужим майном.
2. Право користування чужим майном.
3. Право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб.
4. Право користування чужою земельною ділянкою для забудови.

Зміст лекції

Види речових прав на чуже майно. Захист речових прав на чуже майно.

Суб'єкти права володіння чужим майном. Виникнення права володіння. Припинення права володіння. Обов'язок недобросовісного володільця негайно повернути майно особі, яка має на нього право власності чи інше право або яка є добросовісним володільцем.

Поняття користування чужим майном. Встановлення сервітуту. Зміст сервітуту. Право користування чужою земельною ділянкою або іншим нерухомим майном. Право членів сім'ї власника житла на користування цим житлом. Припинення сервітуту.

Підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб. Строк договору про надання права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб. Права та обов'язки власника земельної ділянки, наданої у користування для сільськогосподарських потреб. Права та обов'язки землекористувача. Право землекористувача на відчуження права користування земельною ділянкою. Припинення права користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб.

Підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для забудови. Права та обов'язки власника земельної ділянки, наданої для забудови. Права та обов'язки землекористувача. Припинення права користування земельною ділянкою для забудови. Правові наслідки припинення права користування земельною ділянкою.

Самостійна робота – 8 годин

Ознайомитись із планом семінарського заняття, питаннями, що належать до цієї теми.

Опрацювати конспект лекції з даної теми.

Опрацювати рекомендовану для вивчення теми літературу, законспектувати окремі положення, що стосуються питань теми, або зробити нотатки, групуючи їх за певними ознаками.

Рекомендується зробити у робочому зошиті план відповіді на кожне питання, яке виноситься на розгляд під час семінарського заняття.

Ознайомитись з переліком запропонованих тем рефератів.

Підготуватися до тестових завдань по темі 15. «Право власності». Завдання знаходиться в навчально-методичному комплексі з навчальної дисципліни «Цивільне та сімейне право».

Самостійно розглянути наступне питання:

1. Співвідношення права власності та інших речових права на чуже майно.

Необхідно визначитися з поняттям речових прав на чуже майно, які мають місце у випадку коли право власності належить одній особі. Вони надають особі, яка їх має, можливість безпосереднього користування певним майном для певної мети та у встановлених межах. Право на чужі речі є похідними від права власності, права на чужу річ пов'язане з певною річчю і без неї не існує. Зміна власника в даному випадку не є підставою для припинення права на чуже майно.

Семінарське заняття – 4 години

Питання

1. Права на чужі речі. Загальна характеристика.
2. Право володіння чужим майном як речове право.
3. Право користування чужим майном як речове право.

Мета заняття: закріпити знання студентів щодо права власності і речовими правами на чуже майно: права володіння, права користування, права забудови земельної ділянки, права користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб.

Завдання для самостійної роботи:

1. Письмово:
 - скласти схему “Види речових прав на чуже майно”;
 - розв'язати задачу:

Задача № 1.

У 1998 році Петренко залишив для догляду Стрілкову житловий будинок з майном строком на 3 роки, що був подарований йому батьками у 1995 році. Через 2 роки Петренко виїхав на постійне місце проживання до Канади. У 2002 році батько Петренко звернувся до Стрілкова з вимогою про повернення кухонного гарнітуру, що був серед майна, подарованого сину.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Чи має речове право Стрілков у момент пред'явлення вимоги?
2. Чи має право на захист володіння Стрілков?
3. Яким чином може набути право власності Стрілков на будинок та на майно у ньому?

Задача № 2.

Рішенням виконкому селищної ради Козлову та Ганжі було виділено земельні ділянки для ведення особистого господарства. При цьому під'їзд до земельної ділянки Козлова можливий лише через земельну ділянку Ганжи. Коли ж Козлов звернувся до Ганжи з проханням пропуску через його ділянку техніки для обробки своєї земельної ділянки, останній висунув заперечення.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Яке право у даному випадку може виникнути у Козлова?
2. Охарактеризуйте його?
3. Яким чином уладнати спір?

Задача № 3.

У 1998 році Созінов успадкував від батька земельну ділянку. При цьому у заповіті було встановлено обов'язок передання половини доходу від використання земельної ділянки Коломієць по закінченні календарного року. Протягом 4 років Коломієць не зверталася до Созінова про надання їй належного. У 2003 році Коломієць звернулася до Созінова про надання їй належного за 5 років. Созінов відмовив їй.

Коломієць звернулася до суду з відповідною вимогою. Рішенням суду задоволено позов Коломієць.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Яке право Коломієць встановлено заповітом?
2. Дайте правову оцінку рішенням суду.
3. Чи має право Созінов на оскарження рішення суду?

Задача № 4.

Симоновим у 1996 році був куплений будинок. У 1997 році він одружився з Лесік. Внаслідок сімейних чвар 25 квітня 2000 року Лесік виїхала до матері, 30 жовтня того ж року шлюб між Симоновим та Лесік був розірваний.

В кінці 2001 року Лесік повернулася в будинок Симонова, але останній відмовився надати право користуватися його житлом. Коли ж Лесік звернулася до суду, то на підставі ч.2 ст. 405 ЦК України було винесено рішення про втрату нею житлового сервітуту на підставі того, що вона не проживала у будинку більше 1 року.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Чи правильне рішення суду?
2. Чи має Лесік право на подальше проживання в будинку?

3. На підставі якої статті ЦК України припиняється сервітут у даному випадку?

2. Усно: відпрацювати питання:

- порівняти ознаки суперфіцію та емфітевзису.

Додаткові питання:

1. Види речових прав на чуже майно та їх захист.
2. Суб'єкти права володіння чужим майном.
3. Підстави виникнення та припинення права володіння чужим майном.
4. Обов'язки недобросовісного володільця. Умови неможливості вимагання майна з незаконного володіння іншої особи.
5. Поняття користування чужим майном. Встановлення та зміст, сервітуту.
6. Право користування чужою земельною ділянкою або іншим нерухомим майном.
7. Підстави припинення сервітуту.
8. Підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис).
9. Підстави припинення права користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб.
10. Підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій).
11. Права та обов'язки власника земельної ділянки, наданої для забудови.
12. Підстави припинення права користування земельною ділянкою для забудови.

Теми рефератів, повідомлень, доповідей:

1. Історичний розвиток емфітевзиса.
2. Хабітацію з точки зору цивільного та житлового права.
3. Володіння чужою річчю – це право чи фактичний стан?
4. Речові права на чужі речі за Земельним і Цивільним кодексами України: порівняльний аспект.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 461. – Глава XXX - XXXIV, статті 395-417.
3. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. - Ст. 27.

* * *

4. Безсмертна Н. Публічність як один з принципів речових прав на нерухоме майно // Право України. – 2005. – № 6. – С. 47-49.

5. Бусуйок Д. Правові засади імплементації понять “емфітевзис” та “суперфіцій” у земельне право України: сучасний стан та перспективи розвитку // Право України. – 2006. – № 8. – С. 102-104.
6. Клименко О. Речові права на нерухоме майно за законодавством України // Право України. – 2004. – № 9. – С. 71-75.
7. Маковій В.П. Правова природа захисту давнісного володіння у цивільному праві. / Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2008. – № 42. – С. 124-130.
8. Маковій В.П. Публічно-правовий захист давнісного володільця у сучасному законодавстві України / Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2008. – № 3. – С. 65-71.
9. Маковій В.П. Загальна характеристика засобів захисту давнісного володільця / Кримський юридичний вісник . – 2009. – № 2(6). – С. 298-305.
10. Резніченко С.В., Федорова В.В. До проблеми визначення змісту права володіння чужим майном / С.В. Резніченко, В.В. Федорова // Організаційно-правові засади боротьби з правопорушеннями на транспорті : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Одеса, 14 грудня 2012 р.) / Одеський державний університет внутрішніх справ. – Одеса : ОДУВС, 2010. С. 224-225.
11. Харитонов Е.О., Старцев А.В., Харитонova Е.И. Гражданское право Украины: Учебник. – Х. : ООО «Одиссей», 2007. – С. 396 – 419.
12. Харченко Г. Право володіння чужим майном в системі цивільного права // Право України. – 2006. – № 3. – С. 43-45.
13. Цивільне право України: Академічний курс: Підруч.: У двох томах / За заг. ред. Я.М. Шевченко. – Т. 1. Загальна частина. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. – С. 478 – 489.
14. Цивільне право України: В 2-х томах. Т. 1. Підручник / За ред. д-ра юрид. наук, проф. Є.О Харитонova, канд. юрид. наук Н. Ю. Голубевой. – Х. : ТОВ «Одіссей», 2008. – С. 622-652.
15. Цивільне право України: Підручник: У 2 т./ Борисова В.І. (кер. авт. кол.), Баранова Л.М., Жилінкова І.В. та ін.; За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – Т. 1. – С. 357-370.
16. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / О.В.Дзера (керівник авт. кол.), Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін.; За ред. О.В.Дзери, Н.С. Кузнецової. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – Кн. 1. – С. 479-491.
17. Цивільний кодекс України: Науково – практичний коментар. – Х. : ТОВ „Одиссей”, 2006. – С. 395 – 422.
18. Яценко Д. Адаптація українського законодавства до сучасних правовідносин у сфері надання чужої земельної ділянки під забудову // Право України. – 2007. – № 3. – С. 93-95.
19. Яценко Д. Роль суперфіцію як засобу правового регулювання соціально-економічних відносин // Право України. – 2007. – № 4. – С. 53-56.

20. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 5: Право власності та інші речові права / За ред. проф. І.В. Спасибо-Фатєєвої. – Серія «Коментарі та аналітика». – Х. : ФО-П Лисяк Л.С., 2011. – 624 с.

21. Цивільне законодавство України в умовах адаптації до приватного права ЄС : навчальний посібник [авт. кол.] ; за заг. ред. Є.О. Харитонова, К.Г. Некіт. – Одеса : Юридична література, 2017. – 308 с.

Тема 17. Право інтелектуальної власності

Лекція – 8 годин

План лекції

1. Інтелектуальна власність як об'єкт правової охорони.
2. Авторське право:
 - а) право інтелектуальної власності на літературний, художній та інший твір;
 - б) право інтелектуальної власності на виконання, фонограму, відеограму та програму (передачу) організації мовлення.
3. Патентне право. Право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок.
4. Правове регулювання засобів індивідуалізації товарів і послуг:
 - а) право інтелектуальної власності на комерційне найменування;
 - б) право інтелектуальної власності на торговельну марку;
 - в) право інтелектуальної власності на географічне зазначення.
5. Правова охорона нетрадиційних результатів інтелектуальної діяльності:
 - а) право інтелектуальної власності на наукове відкриття;
 - б) право інтелектуальної власності на komponування інтегральної мікросхеми;
 - в) право інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію;
 - г) право інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин;
 - д) право інтелектуальної власності на комерційну тасмніцу.

Зміст лекції

Поняття права інтелектуальної власності. Співвідношення права інтелектуальної власності та права власності. Об'єкти права інтелектуальної власності. Суб'єкти права інтелектуальної власності. Підстави виникнення (набуття) права інтелектуальної власності. Особисті немайнові права інтелектуальної власності. Майнові права інтелектуальної власності. Строк чинності прав інтелектуальної власності. Використання об'єкта права інтелектуальної власності. Передання майнових прав інтелектуальної власності. Здійснення права інтелектуальної власності, яке належить кільком особам. Права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору. Права інтелектуальної власності на об'єкт,

створений за замовленням. Наслідки порушення права інтелектуальної власності. Захист права інтелектуальної власності судом.

Право інтелектуальної власності на літературний, художній та інший твір (авторське право). Об'єкти авторського права. Суб'єкти авторського права. Співавторство. Виникнення авторського права. Особисті немайнові права автора. Майнові права інтелектуальної власності на твір.

Право інтелектуальної власності на виконання, фонограму, відеограму та програму (передачу) організації мовлення (суміжні права). Об'єкти суміжних прав. Суб'єкти суміжних прав. Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт суміжних прав.

Право інтелектуальної власності на наукове відкриття. Поняття наукового відкриття. Право на наукове відкриття.

Право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок. Придатність винаходу для набуття права інтелектуальної власності на нього. Засвідчення набуття права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок. Суб'єкти права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок. Майнові права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок.

Право інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми. Придатність компонування інтегральної мікросхеми для набуття права інтелектуальної власності на нього. Засвідчення набуття права інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми. Суб'єкти права інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми. Майнові права інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми.

Право інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію. Поняття та об'єкти раціоналізаторської пропозиції. Обсяг правової охорони раціоналізаторської пропозиції. Суб'єкти права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію. Права суб'єктів права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію.

Право інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин. Види прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин. Суб'єкти права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин. Майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин, засвідчені патентом.

Право інтелектуальної власності на комерційне найменування. Правова охорона комерційного найменування. Майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування.

Право інтелектуальної власності на торговельну марку. Торговельна марка. Суб'єкти права інтелектуальної власності на торговельну марку. Засвідчення набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку. Майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку.

Право інтелектуальної власності на географічне зазначення. Набуття права інтелектуальної власності на географічне зазначення. Суб'єкти права

інтелектуальної власності на географічне зазначення. Права інтелектуальної власності на географічне зазначення.

Право інтелектуальної власності на комерційну таємницю. Поняття комерційної таємниці. Майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю. Охорона комерційної таємниці органами державної влади. Строк чинності права інтелектуальної власності на комерційну таємницю.

Самостійна робота – 10 годин

Ознайомитись із планом семінарського заняття, питаннями, що належать до цієї теми.

Опрацювати конспект лекції з даної теми.

Опрацювати рекомендовану для вивчення теми літературу, законспектувати окремі положення, що стосуються питань теми, або зробити нотатки, групуючи їх за певними ознаками.

Рекомендується зробити у робочому зошиті план відповіді на кожне питання, яке виноситься на розгляд під час семінарського заняття.

Ознайомитись з переліком запропонованих тем рефератів.

Підготуватися до тестових завдань по темі 16. «Речові права на чуже майно». Завдання знаходиться в навчально-методичному комплексі з навчальної дисципліни «Цивільне та сімейне право».

Самостійно розглянути наступні питання:

1. Обмеження авторського права.

Відповідно до п. 6 ст. 14 Закону України „Про авторське право і суміжні права” вільне використання твору (без згоди автора або іншої особи, що має авторське право) допускається у певних випадках, але за умови, що вони не завдаватимуть шкоди нормальному використанню твору і не обмежуватимуть безпідставно законні інтереси автора. Аналізуючи можливі випадків вільного використання творів, передбачених Законом, можна зробити висновок, що обмеження в Україні прав авторів та осіб, що мають авторське право, не призводять до надмірної шкоди законним інтересам власникам прав, крім можливості вільного відтворення виключно в особистих цілях творів, зафіксованих у звуко- і відеозаписах, без згоди автора або іншої особи, що має авторське право, але з виплатою їм винагороди.

2. Процесуальні засади розгляду справ про захист прав інтелектуальної власності.

Потрібно зазначити, що загальні засади захисту права інтелектуальної власності від порушень базуються на тому, що дане право є непорушним. У випадку наявності ознак порушення права інтелектуальної власності, дії, які законом визнаються правомірними, порушеннями права інтелектуальної власності не визнаються. При цьому вина порушника для кваліфікації дій чи бездіяльності як таких, що є порушенням права інтелектуальної власності, значення не має.

3. Становлення законодавства України про право інтелектуальної власності.

Початком становлення українського законодавства про інтелектуальну власність було прийняття закону „Про власність”, в якому праву власності був відведений цілий розділ. Першим спеціальним актом був закон 1993 року „Про охорону прав на рослини”. Загальні засади охорони права громадян на творчу діяльність передбачені в Конституції України. У цивільному кодексі праву інтелектуальної власності присвячена ціла книга.

Семінарське заняття – 8 годин

Питання

1. Поняття та види інтелектуальної власності.
2. Право інтелектуальної власності як вид речового права.
3. Суб'єкти, об'єкти та підстави виникнення права інтелектуальної власності.
4. Зміст права інтелектуальної власності.
5. Здійснення права інтелектуальної власності.
6. Захист права інтелектуальної власності.
7. Авторське право і суміжні права.
8. Патентне право.
9. Правове регулювання засобів індивідуалізації товарів і послуг.
10. Правова охорона нетрадиційних результатів інтелектуальної діяльності.

Мета заняття: закріпити знання студентів щодо поняття прав інтелектуальної власності, їх суб'єкти та об'єкти, авторського права і суміжних прав, патентного права, правового регулювання засобів індивідуалізації товарів і послуг, правової охорони нетрадиційних результатів інтелектуальної діяльності.

Завдання до самостійної роботи:

1. Письмово:
 - скласти схему “Об'єкти права інтелектуальної власності”.
 - скласти схему “Форми та способи захисту права інтелектуальної власності”;
 - використовуючи ЦК та Закон України «Про авторське право та суміжні права»: - скласти схему “Об'єкти авторського права та суміжних прав”; - скласти схему “Способи порушення авторського та суміжних прав”;
 - скласти порівняльну таблицю, що характеризує винахід, корисну модель, промисловий зразок;
 - розв'язати задачу:

Задача № 1.

Петров написав роман “Жінки в моєму житті”, видав його на свої кошти тиражем 4000т. примірників. З метою повернення вкладених коштів він весь тираж продав підприємцю Іванову. Через якийсь час він виявив у продажу свій роман в новому виданні, яке видав Іванов, крім того він виявив, що змінено назву на “Місце жінки в моєму житті”. На претензію Петрова про порушення його прав, Іванов повідомив, що оскільки йому продано весь тираж роману то і всі права на перевидання перейшли до нього.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Який об’єкт права інтелектуальної власності створив Петров?
2. Чи переходить з відчуженням речі в якій втілено об’єкт інтелектуальної власності, право власності на об’єкт інтелектуальної власності?
3. Які права інтелектуальної власності Петрова порушені?
4. Які засоби захисту права інтелектуальної власності в даному випадку можливо застосувати?

Задача № 2.

Шекспір виконав замовлення видавництва “Кальварія” про написання ним за гроші п’єси Ромео і Джульєта. Після написання він здав її видавництву, яке опублікувало її під авторством Сидорова, який був головним редактором і власником видавництва, а тому вважав себе власником твору створеного на його замовленням. Шекспір пред’явив претензію видавництву, про порушення його прав, на що, отримав відповідь, що йому виплачено винагороду за роботу, а все, що він створив йому не належить і прав ніяких щодо п’єси він не має.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Чи переходять за трудовим договором особисті немайнові права творця замовнику?
2. Як розподіляються майнові права на об’єкт інтелектуальної власності створений за замовленням?
3. Які права Шекспіра порушені?
4. Які засоби захисту права інтелектуальної власності в даному випадку можливо застосувати?

Задача № 3.

Батько 10-річного Прокопенко звернувся за консультацією до юриста Коржа з проханням роз’яснити які права має його син, що написав повість “Літні канікули”.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Чи обмежуються права автора залежно від віку?
2. Чи може син Прокопенка самотійно здійснювати права щодо свого твору?

3. Які права він набув після створення твору?

Задача № 4.

Петренко, відомий ювелірний майстер, виявив у продажу оригінальні каблучки, які він 3 роки тому розробив і виставив в продаж, але вироблені не ним. Його розробка і форма були визнанні оригінальними і зареєстровані як новий зразок ювелірного виробу. Пізніше з'ясувалося, що каблучки були ввезені в Україну приватним підприємцем Шумахером з Італії. При експертному дослідженні було встановлено, що вони виготовлені та оформлені з ескізів Петренко. Петренко пред'явив Шумахеру претензію, але Шумахер висунув заперечення і вказав, що вже пройшло 3 роки і він (Петренко) втратив право на оскарження його дій бо пройшов строк позовної давності.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Який об'єкт інтелектуальної власності створив Петренко?
2. Які права Петренко порушено?
3. Який засіб захисту може застосувати суд?
4. Який порядок використання об'єкта інтелектуальної власності сторонньою особою?

Задача № 5.

Іванов прийняв участь у конкурсі на новий знак валюти гривня. Його ескіз переміг і він отримав першу премію. 1.03.04 р. цей знак був затверджений як офіційний і почав масово відтворюватися в офіційних та інших документах. Іванов вважаючи, що його права порушені подав позов до суду.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК і Закону "Про авторське право та суміжні права".

1. Чи є результат роботи Іванова об'єктом авторського права?
2. Який порядок регулювання відносин права інтелектуальної власності на емблеми, що затвердженні і стали офіційним символом ?
3. Які "гіпотетичні" права Іванова порушені?
4. Як потрібно вирішити ситуацію?

Задача № 6.

Сидоров, який відпочивав на фестивалі "Таврійські ігри" записав на відеокамеру концерт. Після повернення додому він скомпонував і обробив запис після чого в студії звукозапису виготовив аудіо та відео версію концерту на дисках, які почав продавати в м. Херсоні.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Чи порушив Сидоров норми, що регулюють суспільні відносини, якщо так, то які саме?
2. Хто є потерпілим в даній ситуації?

3. Що повинен був зробити Сидоров для здійснення діяльності яку він здійснює аби не порушувати при цьому закон?
4. Які заходи реагування можуть бути застосовані судом?

Задача № 7.

Професор кафедри кримінального права Кац отримав завдання від Академії внутрішніх справ в порядку виконання трудових обов'язків розробити проект Кримінального кодексу до березня 2004 року. Проект був розроблений та наданий керівництву Академії в червні 2004 року, однак схвалений не був.

У вересні 2004 року Кац опублікував проект Кримінального кодексу під власним іменем. Після виходу проекту Кримінального кодексу в друк керівництво академії висловило професору Кацу претензію про те, що він не міг публікувати проект кодексу під власним іменем без дозволу академії внутрішніх справ. Кац заперечив претензію і вказав, що авторське право на проект належить йому та ніякого дозволу він отримувати не повинен.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини, статті ЦК та Закону.

1. Чи є проект Кримінального кодексу об'єктом авторського права?
2. Кому належить право авторства на проект кодексу?
3. Чи мав Кац право публікувати проект кодексу без згоди керівництва академії?

Задача № 8

При виданні збірки гуморесок С. Руданського внаслідок помилки було змінено першу букву прізвища автора на букву «П», а також з різних прижиттєвих видань автора фактично створено нову збірку, чим, як вказали в позові нащадки відомого гумориста та спілка письменників, було спотворено і саме авторство, і порушений творчий задум автора.

Позивачі вимагали: вилучення з реалізації всіх примірників збірки; вилучення отриманої винагороди (комерційного доходу); компенсації завданої моральної шкоди.

Заперечуючи проти позову, упорядники збірки заявили, що авторське право вже припинило строк своєї дії, а помилка в прізвищі сталась не з їх вини, а з вини видавництва. Крім цього весь виданий тираж був проданий реалізаторам і його частина розійшлася.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини, статті ЦК та Закону.

1. Кому належать авторські права на збірку гуморесок?
2. Чи порушено авторське право і яким чином?
3. Чи буде задоволена вимога нащадків Руданського?

Задача № 9.

Петренко винайшов пристрій з допомогою якого виготовляв вареники. Після отримання патенту він виявив у продажу вареники, що виготовлялися

аналогічним винаходом приватним підприємцем Петровим. Вважаючи що це піратська копія його агрегата, він подав позов до суду з вимогою заборони використання його винаходу особою яка не отримала в нього ліцензію. Пізніше з'ясувалось що приватний підприємець Петров винайшов свій агрегат раніше ніж Петренко, але не патентував його.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК та положення Закону “Про охорону прав на винаходи і корисні моделі”.

1. Що є об'єктом права інтелектуальної власності в даному разі?
2. Що є об'єктом винаходу?
3. Який правовий статус Петрова по відношенню до пристрою?
4. Чи буде задоволений позов Петренка?
5. Чи може Петров відчужити пристрій?

Задача № 10.

Громадянин Коровченко 15 вересня 2003р. подав до Установи заявку на промисловий зразок, що містила частину, яка зовнішньо нагадувала опис промислового зразка, викладеного іноземною мовою.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК та використовувати положення Закону “Про охорону прав на промислові зразки”.

1. Назвіть останній день надходження до Установи перекладу цієї частини українською мовою?
2. Назвіть з якої дати є чинними майнові права на промисловий зразок ?
3. Назвіть строк чинності виключних майнових прав на промисловий зразок ?
4. Які документи повинні бути надані при подачі на реєстрацію заявки на промисловий зразок

Задача № 11.

За дорученням директора машинобудівного заводу група конструкторів та художник-дизайнер розробили нову модель пральної машини „Dosia-Star” та надіслали замовнику письмове повідомлення про створення винаходу та промислового зразка. До повідомлення був доданий опис, креслення, фотографії та інші матеріали, які досить повно розкривали сутність розробки. Через півроку завод її освоїв і надіслав у продаж.

Враховуючи те, що замовник не подав заявки на отримання патентів, автори звернулись до адміністрації з проханням дати дозвіл на подання заявки від свого імені на винахід та промисловий зразок. В задоволенні прохання було відмовлено на тій підставі, що умовами трудових договорів не передбачалось право на подачу заявок на винахід та промисловий зразок, які створені при виконанні службових обов'язків. Тоді співавтори розробки звернулись до Державного департаменту інтелектуальної власності України із

заявкою на видачу патенту, де вказали, що тільки інженери-конструктори є співавторами винаходу.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК, Закону “Про охорону прав на винаходи і корисні моделі”.

1. Дайте визначення поняття “службова розробка” ?
2. Які об’єкти права інтелектуальної власності згадуються у задачі і визначте умови їх патентоздатності?
3. З якого моменту автори мають право на охорону своїх прав щодо об’єкта права промислової власності?
4. Чи мають право співавтори на отримання патенту?

Задача № 12.

Компанія “Корона”, м. Тростянець, подає позов до суду на компанію “Каруна”, м. Москва, з метою захисту від неправомірного використання її промислових зразків та позначення продукції, які вводять в оману покупців. В ході судового розгляду було встановлено, що компанія “Корона” зареєструвала свій промисловий зразок розфарбування упаковки та зареєструвала товарний знак “Корона”, також встановлено, що розфарбування та позначки продукції компанії “Каруна” майже подібні до оформлення продукції “Корони”.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК, положення Закону “Про охорону прав на промислові зразки”, Закону “Про охорону прав на знаки для товарів і послуг”.

1. Стосовно якого об’єкту інтелектуальної власності виникла суперечка у “Корони” та “Каруни”?
2. Де реєструються знаки на товари та послуги і який документ на них видається?
3. Назвіть чому товарний знак компанії “Каруна” не може бути зареєстрований в Україні?
4. Яким чином суд може захистити порушені права ?

2. Усно: відпрацювати питання:

- особливості набуття права інтелектуальної власності;
- здійснення права інтелектуальної власності, яке належить кільком особам;
- порядок реєстрації авторського права на твір;
- співвідношення авторського та суміжних прав;
- що таке публічне сповіщення?
- кримінальна відповідальність за порушення законодавства про право промислової власності;
- порядок видачі патенту на промисловий зразок.

Додаткові питання:

1. Строк чинності прав інтелектуальної власності.

2. Право інтелектуальної власності на об'єкти, створені у зв'язку з виконанням трудового договору та за замовленням.

3. Наслідки порушення права інтелектуальної власності. Захист права інтелектуальної власності судом.

4. Суб'єкти авторського права. Первинне і похідне авторське право.

5. Співавторство. Нероздільне і роздільне співавторство. Умови співавторства.

6. Виникнення авторського права. Особисті немайнові права автора.

7. Твір: поняття, ознаки, його використання.

8. Виникнення суміжних прав.

9. Використання передачі (програми) організації мовлення.

10. Захист авторського права і суміжних прав.

11. Засвідчення набуття права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок. Умови та порядок видачі патенту. Строк дії патенту.

12. Право інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми.

13. Право інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію.

14. Право інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин.

15. Поняття та правова охорона комерційного найменування.

16. Майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування. Припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на комерційне найменування.

17. Поняття торговельної марки. Суб'єкти права інтелектуальної власності на торговельну марку.

18. Засвідчення набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку. Майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку.

19. Право інтелектуальної власності на географічне зазначення.

20. Поняття комерційної таємниці. Майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю.

21. Охорона комерційної таємниці органами державної влади.

22. Строк чинності права інтелектуальної власності на комерційну таємницю.

Теми рефератів:

1. Авторське право в мережі Інтернет.

2. Особливості використання фонограм та відеограм.

3. Піратство у сфері авторського та суміжних прав: теорія та практика.

4. Види порушення суміжних прав: теорія та практика.

5. Співвідношення комерційної таємниці та ноу-хау.

6. Судова практика правової охорони права промислової власності.

7. Правова охорона “ноу-хау”: теорія та практика.

8. Комерційна таємниця: проблемні питання.

9. Винахід та корисна модель: спільне та відмінне.

10. Правове регулювання раціоналізаторських пропозицій: історія і сучасність.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 461. – Глава XXXV-XLVI, статті 418-508.
3. Всесвітня Конвенція по авторське право. Міжнародний договір від 06.09.1952 р. // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – 2003. - №3: Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – С. 93-101.
4. Основи законодавства України про культуру від 14.02.1992 р. № 2117-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - № 21. - Ст. 294.
5. Про авторське право і суміжні права. Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 13. - Ст. 64.
6. Про видавничу справу. Закон України від 05.06.1997 р. № 318/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. - № 32. - Ст. 206.
7. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні. Закон України від 16.11.1992 р. № 2782-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 1. - Ст. 1.
8. Про інформаційні агентства. Закон України від 28.02.1995 р. № 745/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. - № 13. - Ст. 83.
9. Про інформацію. Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - № 48. – Ст. 650.
10. Про кінематографію. Закон України від 13.01.1998 р. № 9/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. - № 22. - Ст. 114.
11. Про науково-технічну інформацію. Закон України від 25.06.1993 р. № 3322 // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 33. - Ст. 345.
12. Про наукову і науково-технічну експертизу. Закон України від 10.02.1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. - № 9. - Ст. 56.
13. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі. Закон України від 15.12.1993 р. № 3687-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 7. - Ст. 32.
14. Про охорону прав на зазначення походження товарів. Закон України від 16.06.1999 р. № 752-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 32. - Ст. 267.
15. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг. Закон України від 15.12.1993 р. № 3689-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 7. - Ст. 36.
16. Про охорону прав на промислові зразки. Закон України від 15.12.1993 р. № 3688-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 7. - Ст. 34.

17. Про охорону прав на сорти рослин. Закон України від 21.04.1993 р. № 3116-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 21. - Ст. 218.

18. Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем. Закон України від 05.10.1997 р. № 621/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. - № 8. - Ст. 28.

19. Про племінну справу у тваринництві. Закон України від 15.12.1993 р. № 3691-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 2. - Ст. 7.

20. Про приєднання України до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів. Закон України від 31.05.1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. - № 21. - Ст. 155.

21. Про ратифікацію угоди про співробітництво в області охорони авторського права і суміжних прав. Закон України від 27.01.1995 р. № 34/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. - № 5. - Ст. 32.

22. Про рекламу. Закон України від 03.07.1996 р. № 270/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 39. - Ст. 181.

23. Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних. Закон України від 23.03.2000 р. № 1587-III // Відомості Верховної Ради. – 2000. - № 24. - Ст. 183.

24. Про телебачення і радіомовлення. Закон України від 21.12.1993 р. № 3759-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 10. - Ст. 43.

25. Про участь України у Всесвітній конвенції про авторське право 1952 р. Постанова Верховної Ради України від 23.12.1993 р. № 3794-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 13. - Ст. 70.

* * *

26. Аномалії в цивільному праві України: Навч.-практ. посібник // Відп. ред. Р.А. Майданник. – К. : Юстиніан, 2007. – С. 880-909.

27. Дорошенко О. Роль спеціальних знань у проведенні судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності // Право України. – 2006. – № 5. – С. 67.

28. Дроб'язко В.С., Дроб'язко Р.В. Право інтелектуальної власності: Навч. посібник – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 512 с.

29. Запорожець І., Комзюк А., Комзюк Л. Правовий статус патентного відомства: українські реалії у контексті зарубіжного досвіду // Право України. – 2006. – № 9. – С. 66-69.

30. Капіца Ю. Питання співвідношення права інтелектуальної власності та права конкуренції у законодавстві Європейського Союзу та України // Право України. – 2006. – № 11. – С. 78.

31. Колісник А. Особливості правової охорони програмного забезпечення щодо різних видів ліцензій // Право України. – 2006. – № 9. – С. 70.

32. Комзюк Л. Адаптація законодавства України про охорону «нових» суміжних прав до законодавства ЄС // Право України. – 2007. – № 5. – С. 82-84.

33. Окремі аспекти охорони авторських прав органами внутрішніх справ в умовах інформатизації: Матеріали міжнародної науково-практичної

конференції «Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави». С. 150.

34. Резніченко С.В., Бочевар М.М. Характеристика ознак знака для товарів та послуг // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави» 21 квітня 2011 р. – Одеса : ОДУВС, 2011. – 292 с. (С. 270-271).

35. Резніченко С.В., Волокітенко І.О. Особливості захисту авторського права в мережі Інтернет // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави» 21 квітня 2011 р. – Одеса : ОДУВС, 2011. – 292 с. (С.89-90).

36. Носік Ю. Юридична природа прав на комерційну таємницю в Україні // Право України. – 2006. – № 3. – С. 36-38.

37. Право інтелектуальної власності: Підручник для студентів вищих навч. закладів / За ред. О.А. Підпригори, О.Д. Святотоцького. – К. : Видавничий дім „Ін Юре”, 2002. – 624 с.

38. Цивільне право України: Академічний курс: Підруч.: У двох томах / За заг. ред. Я.М. Шевченко. – Т. 1. Загальна частина. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. – С. 528 – 612.

39. Цивільне право України: В 2-х томах. Т. 1. Підручник / За ред. д-ра юрид. наук, проф. Є.О Харитонова, канд. юрид. наук Н. Ю. Голубевої. – Х. : ТОВ «Одіссей», 2008. – С. 653-772.

40. Цивільне право України: Підручник: У 2 т./ Борисова В.І. (кер. авт. кол.), Баранова Л.М., Жилінкова І.В. та ін.; За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – Т.1. – С. 401-477.

41. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / О.В.Дзера (керівник авт. кол.), Д.В.Боброва, А.С.Довгерт та ін.; За ред. О.В.Дзери, Н.С.Кузнецової. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – Кн. 1. – С.523-608.

42. Цивільний кодекс України: Науково – практичний коментар. – Х. : ТОВ „Одіссей”, 2006. – С. 423 – 519.

43. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 6: Право інтелектуальної власності / За ред. проф. І.В. Спасибо-Фатєєвої. – Серія «Коментарі та аналітика». – Х. : ФО-П Лисяк Л.С., 2011. – 592 с.

44. Шишка Р.Б. Охорона права інтелектуальної власності: авторсько-правовий аспект: Монографія. – Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. – 368 с.

45. Ярошевська Т. Майнові права на службовий винахід // Право України. – 2006. – № 8. – С. 82-84.

46. Цивільне законодавство України в умовах адаптації до приватного права ЄС : навчальний посібник [авт. кол.] ; за заг. ред. Є.О. Харитонова, К.Г. Некіт. – Одеса : Юридична література, 2017. – 308 с.

47. Кулініч О.О. Право фізичної особи на власне зображення: сучасний стан та перспективи розвитку : монографія / О.О. Кулініч. – Одеса : Юридична література, 2016. – 624 с., 16 с. іл.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЗАЛІКУ ТА ЕКЗАМЕНУ

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЗАЛІКУ З ПЕРШОЇ ЧАСТИНИ

1. Предмет, метод, функції цивільного права.
2. Принципи цивільного права. Відмежування цивільного права від інших галузей права.
3. Поняття і система цивільного права.
4. Поняття і структура цивільного законодавства.
5. Поняття та види джерел цивільного права.
6. Аналогія закону та аналогія права. Значення судової практики.
7. Дія актів цивільного законодавства у часі.
8. Поняття та особливості цивільних правовідносин.
9. Елементи цивільно-правових відносин.
10. Суб'єктивне цивільне право та суб'єктивний цивільний обов'язок.
11. Види цивільно-правових відносин.
12. Підстави виникнення цивільних прав та обов'язків.
13. Сутність та способи здійснення цивільних прав.
14. Право на захист цивільних прав та інтересів.
15. Відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди.
16. Відшкодування моральної шкоди.
17. Поняття фізичної особи.
18. Ім'я та місце проживання фізичної особи
19. Цивільна правоздатність фізичної особи.
20. Цивільна дієздатність фізичної особи та її елементи.
21. Часткова цивільна дієздатність фізичної особи.
22. Неповна цивільна дієздатність фізичної особи.
23. Повна цивільна дієздатність та її надання фізичній особі.
24. Встановлення опіки над фізичною особою.
25. Встановлення піклування над фізичною особою.
26. Обмеження цивільної дієздатності фізичної особи.
27. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою.
28. Оголошена фізичної особи померлою.
29. Акти цивільного стану.
30. Право фізичної особи на здійснення підприємницької діяльності.
31. Поняття та види особистих немайнових прав.
32. Захист особистого немайнового права.
33. Право на життя. Право на ім'я.
34. Право на повагу до гідності та честі.
35. Право на недоторканість ділової репутації.
36. Право на безпечне для життя, здоров'я і соціальне благополуччя довкілля.

37. Право на охорону здоров'я.
38. Поняття та ознаки юридичної особи.
39. Види юридичних осіб.
40. Підприємницькі товариства.
41. Непідприємницькі товариства.
42. Порядок виникнення юридичної особи.
43. Цивільна правочиноздатність юридичної особи.
44. Припинення юридичної особи.
45. Правові форми участі держави у цивільних відносинах.
46. Поняття та види господарських товариств.
47. Поняття повного товариства.
48. Основні положення про командитне товариство.
49. Поняття товариства з обмеженою відповідальністю.
50. Поняття товариства з додатковою відповідальністю.
51. Поняття акціонерного товариства.
52. Виробничий кооператив.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЕКЗАМЕНУ З ПЕРШОЇ ЧАСТИНИ

1. Предмет, метод, функції цивільного права.
2. Принципи цивільного права. Відмежування цивільного права від інших галузей права.
3. Поняття і система цивільного права.
4. Поняття і структура цивільного законодавства.
5. Поняття та види джерел цивільного права.
6. Аналогія закону та аналогія права. Значення судової практики.
7. Дія актів цивільного законодавства у часі.
8. Поняття та особливості цивільних правовідносин.
9. Елементи цивільно-правових відносин.
10. Суб'єктивне цивільне право та суб'єктивний цивільний обов'язок.
11. Види цивільно-правових відносин.
12. Підстави виникнення цивільних прав та обов'язків.
13. Сутність та способи здійснення цивільних прав.
14. Право на захист цивільних прав та інтересів.
15. Відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди.
16. Відшкодування моральної шкоди.
17. Поняття фізичної особи.
18. Ім'я та місце проживання фізичної особи
19. Цивільна правоздатність фізичної особи.
20. Цивільна дієздатність фізичної особи та її елементи.
21. Часткова цивільна дієздатність фізичної особи.
22. Неповна цивільна дієздатність фізичної особи.

23. Повна цивільна дієздатність та її надання фізичній особі.
24. Встановлення опіки над фізичною особою.
25. Встановлення піклування над фізичною особою.
26. Обмеження цивільної дієздатності фізичної особи.
27. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою.
28. Оголошення фізичної особи померлою.
29. Акти цивільного стану.
30. Право фізичної особи на здійснення підприємницької діяльності.
31. Поняття та види особистих немайнових прав.
32. Захист особистого немайнового права.
33. Право на життя. Право на ім'я.
34. Право на повагу до гідності та честі.
35. Право на недоторканість ділової репутації.
36. Право на безпечне для життя, здоров'я довкілля.
37. Право на охорону здоров'я.
38. Поняття та ознаки юридичної особи.
39. Види юридичних осіб.
40. Підприємницькі товариства.
41. Непідприємницькі товариства.
42. Порядок виникнення юридичної особи.
43. Цивільна правочиноздатність юридичної особи.
44. Припинення юридичної особи.
45. Правові форми участі держави у цивільних відносинах.
46. Поняття та види господарських товариств.
47. Поняття повного товариства.
48. Основні положення про командитне товариство.
49. Поняття товариства з обмеженою відповідальністю.
50. Поняття товариства з додатковою відповідальністю.
51. Поняття акціонерного товариства.
52. Виробничий кооператив.
53. Поняття та класифікація речей.
54. Види об'єктів цивільних прав.
55. Цінні папери.
56. Нематеріальні блага.
57. Поняття та види правочинів.
58. Недійсні правочини та їх правові наслідки.
59. Представництво у цивільному праві.
60. Представництво за довіреністю.
61. Строки та терміни у цивільному праві.
62. Види строків у цивільному праві.
63. Поняття та види строків позовної давності.
64. Право власності.
65. Зміст права власності.
66. Підстави набуття права власності.

67. Підстави припинення права власності.
68. Поняття і види права спільної власності.
69. Право власності на житло.
70. Захист права власності.
71. Речові права на чуже майно.
72. Виникнення права володіння.
73. Поняття права інтелектуальної власності..
74. Суб'єкти та об'єкти права інтелектуальної власності.
75. Підстави виникнення (набуття) права інтелектуальної власності.
76. Захист права інтелектуальної власності судом.
77. Авторське право.
78. Суб'єкти та об'єкти авторського права.
79. Співавторство.
80. Особисті немайнові права автора.
81. Суміжне право.
82. Суб'єкти та об'єкти суміжних прав.
83. Право інтелектуальної власності на наукове відкриття.
84. Право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок.
85. Право інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми.
86. Право інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію.
87. Право інтелектуальної власності на комерційне найменування та торгівельну марку.
88. Право інтелектуальної власності на географічне зазначення.
89. Право інтелектуальної власності на комерційну таємницю.

КРИТЕРІЇ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ ТА ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Успішність навчання студентів забезпечується шляхом реалізації контрольних заходів. Контрольні заходи включають поточний та підсумковий контроль.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять і має за мету перевірку рівня підготовленості студентів з певних тем навчальної програми, а також до виконання конкретних завдань. Контроль здійснюється шляхом:

- опитування під час проведення семінарських занять;
- проведення контрольних робіт;
- проведення тестів;

Основною системою оцінювання рівня знань під час проведення семінарських занять є виставлення оцінок.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінювання результатів навчання студентів на певному освітньо-кваліфікаційному рівні або на окремих його етапах.

Формами підсумкового контролю є залік, екзамен.

Оцінка “зараховано” виставляється якщо студент виявив достатньо повні знання курсу; вміє узагальнювати теоретичний матеріал, співвідносити загальні знання з конкретними державно-правовими явищами, дає правильні, хоча і не завжди повні відповіді на поставлені запитання; висловлює власне ставлення до історико-правових процесів; допускає незначні неточності в розкритті окремих теоретичних положень; в цілому матеріал викладає логічно, послідовно і переконливо.

Оцінка “не зараховано” виставляється якщо студент виявив слабкі (відсутність) знання теоретичного програмного матеріалу; не зміг дати визначення основних термінів, понять та подій; відсутні навички адекватної оцінки державно-правових процесів; виклад матеріалу непослідовний, нелогічний, фрагментарний, неточний, стислий; повна відсутність орієнтованості в матеріалі.

Оцінка “відмінно”/ А - виставляється якщо студент продемонстрував глибокі і системні знання матеріалу, вміє узагальнювати теоретичний матеріал, співвідносити загальні знання з конкретними прикладами; орієнтується в хронології світових подій; оволодів навичками аналізу, порівняння, узагальнення та систематизації; вміє моделювати та адекватно оцінювати державно-правовий розвиток зарубіжних країн в різні часи; висловлює власне ставлення до державно-правових явищ та процесів;

Оцінка “добре”/ В, С - виставляється якщо студент виявив достатньо повні знання курсу; дає правильні, хоча і не завжди повні визначення термінів, понять та подій; вміє аналізувати фактори розвитку держави і права в різні історичні періоди; матеріал викладає логічно, послідовно, разом з тим допускає незначні неточності.

Оцінка “задовільно”/ D, E –студент взагалі засвоїв програмний матеріал курсу в передбаченому обсязі, разом з тим є певні неточності у визначенні основних термінів, подій та процесів; власне ставлення до проблемних питань висловлює не завжди адекватно; вміє аналізувати набуті теоретичні знання, щодо державно-правових процесів минулого але прогнозування їх розвитку викликає певні складнощі; виклад матеріалу непослідовний, неточний, з наявними помилками.

Оцінка “незадовільно”/ FX, F – студент виявив слабкі (відсутність) знання теоретичного програмного матеріалу; не зміг дати визначення основних термінів, понять та подій; відсутні навички адекватної оцінки державно-правових процесів; виклад матеріалу непослідовний, нелогічний, фрагментарний, з грубими помилками.

Навчальне видання

ЦИВІЛЬНЕ ТА СІМЕЙНЕ ПРАВО

Навчально-методичний посібник
для підготовки до семінарських занять та виконання самостійної роботи

ЧАСТИНА I

Укладач:
РЕЗНІЧЕНКО Семен Васильович

Підписано до друку 30.08.2017. Формат 60х90/16. Папір офсетний.
Гарнітура «Times New Roman» Друк цифровий. Ум. друк .арк. 8.
Наклад 100 прим.
Видавництво ОДУВС
м. Одеса, вул. Успенська, 1
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3507 від 25.06.2009 р.
тел. 0487024884; 0949547884 email – ndrvt1@gmail.com